

การปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนในเขตพื้นที่ประวัติศาสตร์
กรณีศึกษา : การเปรียบเทียบความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับ
ผู้อาศัยในชุมชนย่านบางลำพู, กรุงเทพมหานคร

TOWARDS PHYSICAL IMPROVEMENT IN URBAN HISTORIC AREA :
A COMPARATIVE STUDY BETWEEN THE NEEDS OF FOREIGN TOURISTS
AND RESIDENTS IN BANGLUMPHU, BANGKOK

พนารัตน์ ไม่หลงชั่ว
PANARAT MAILONGCHOU

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2545
ISBN 974-648-900-3

TOWARDS PHYSICAL IMPROVEMENT IN URBAN HISTORIC AREA :
A COMPARATIVE STUDY BETWEEN THE NEEDS OF FOREIGN TOURISTS
AND RESIDENTS IN BANGLUMPHU, BANGKOK

PANARAT MAILONGCHOU

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULUILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF URBAN AND REGINAL PLANNING
IN URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG
2002
ISBN 974-648-900-3

COPYRIGHT 2002

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ใบรับรองวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนในเขตพื้นที่ประวัติศาสตร์
กรณีศึกษา : การเปรียบเทียบความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้อยู่อาศัย
ในชุมชนย่านบางลำพู กรุงเทพมหานคร
TOWARDS PHYSICAL IMPROVEMENT IN URBAN HISTORIC
AREA : A COMPARATIVE STUDY BETWEEN THE NEEDS OF
FOREIGN TOURISTS AND RESIDENTS IN BANGLUMPHU,
BANGKOK

ชื่อนักศึกษา นางสาวนารัตน์ ไหมหลงข้าว
รหัสประจำตัว 40063011
ปริญญา การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.ขงธนีสร์ พิมลเสถียร

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ลายมือชื่อ
ผศ.ดร.ขงธนีสร์ พิมลเสถียร	
ผศ.มณี พนิชการ	
ผศ.ดร.นิติชาญ ปลื้มอารมย์	

วัน/เดือน/ปี ที่สอบ 7 พฤษภาคม 2545 เวลา 15.00 น. เป็นต้นไป
สถานที่สอบ ณ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(รศ.ดร.บุญวัฒน์ อัทชู)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....19.....เดือน.....สิงหาคม.....พ.ศ. 2545

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การปรับปรุงสภาพทางกายภาพของชุมชนในเขตพื้นที่ประเวศ ศาสตร์ กรณีศึกษา : การเปรียบเทียบความต้องการระหว่างนัก ท่องเที่ยวกับผู้อาศัยในชุมชนย่านบางลำพู, กรุงเทพมหานคร
นักศึกษา	นางสาวพนารัตน์ ไม่หลงขั้ว
รหัสประจำตัว	40063011
ปริญญา	การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
พ.ศ.	2545
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์	ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร

บทคัดย่อ

เกาะรัตนโกสินทร์เป็นพื้นที่อนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ผลจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ปัจจุบันบริเวณพื้นที่ศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพพื้นที่เพื่อการพักอาศัยของชุมชนไปเป็นธุรกิจการค้าบริการเพื่อการท่องเที่ยว ในรูปแบบของเกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหารกลางคืน รวมทั้งการค้าบริการประเภทต่างๆเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของธุรกิจการท่องเที่ยวนี้จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิมและเอกลักษณ์ของพื้นที่ย่านประวัติศาสตร์เมือง ในการวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายที่จะเสนอแนะการปรับปรุงสภาพทางกายภาพ ซึ่งได้แก่ ประเภทของกิจการการค้าบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ด้วยวิธีการออกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มคือ กลุ่มชุมชนบางลำพูในแขวงชนะสงครามมีจำนวนทั้งสิ้น 133 คนเรือน กลุ่มตัวอย่างที่สองคือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาใช้พื้นที่ชุมชน 150 ตัวอย่างโดยวิธี Accidental Sampling จากนั้นนำแต่ละกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติ SPSS

ผลการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนบางลำพูและความต้องการของนักท่องเที่ยวพบว่า ภายในชุมชนมีทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน แบ่งได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นชุมชนที่เช่าที่ดินจากเอกชนรายอื่น ใช้อาคารเพื่อการประกอบกิจการการค้าและได้รายได้จากการท่องเที่ยว สำหรับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยว ซึ่งมีลักษณะการถือครองคือเป็นเจ้าของเอง อยู่ในพื้นที่ยาวนาน ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัย ไม่ได้รายได้จากการท่องเที่ยว ดังนั้นลักษณะของชุมชนที่มี

ความสัมพันธ์กับทัศนคติการท่องเที่ยว คือ ลักษณะการถือครอง รายได้จากการท่องเที่ยวและ ลักษณะกิจกรรมการใช้อาคาร

โดยชุมชนกลุ่มที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมีทัศนคติต่อกิจการการค้าการบริการคือ อยากให้มีกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เช่น เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม บริษัทนำเที่ยว ร้านอินเทอร์เน็ต แต่ชุมชนที่ไม่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวอยากให้มีกิจการการท่องเที่ยวประเภทต่างๆเท่าเดิมหรือลดลง สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติมีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่คือ ไม่ต้องการให้พื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการท่องเที่ยว และเห็นว่ากิจการการค้าการบริการดังกล่าวในพื้นที่ศึกษามีเพียงพอแล้ว อย่างไรก็ตามประเภทกิจการการค้าการบริการที่ชุมชนเห็นว่ามิได้ในพื้นที่และนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ คือ ร้านขายของที่ระลึก สถานที่แสดงศิลปกรรมไทย ศูนย์สุขภาพสมุนไพรไทย ซึ่งเป็นกิจการการค้าที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของพื้นที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แสดงว่านักท่องเที่ยวและชุมชนมีแนวโน้มสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นอกจากนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการในพื้นที่และชุมชนยินดีที่จะให้เกิดขึ้น เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทให้ความบันเทิง เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ร่วมกิจกรรมงานประเพณี เรียนรู้วิถีชีวิตของคนไทย มากกว่ากิจกรรมประเภทในดิสคัลป์ ผับ ดิสโก้เทค

ดังนั้นแท้จริงแล้วนักท่องเที่ยวและชุมชนต้องการให้อนุรักษ์พื้นที่นี้ไว้ และไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว แต่ถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยว ก็ควรเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับเอกลักษณ์พื้นที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวและชุมชนต้องการให้เพิ่มปริมาณถึงชยะ โดยเฉพาะในย่านที่มีนักท่องเที่ยวเดินผ่านไปมามากคือ ถนนในชอยรามบุตรี และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆรองลงมา คือ ต้นไม้ สวนหย่อม ห้องน้ำสาธารณะ ป้ายบอกทาง เป็นต้น

ดังนั้นจากการศึกษาสามารถเสนอแนะการพัฒนาพื้นที่ศึกษา ดังนี้ 1) ควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวไปในเชิงอนุรักษ์ เช่น กิจกรรมชมอาคาร สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปิดถนนคนเดิน เป็นต้น 2) ควรมีการพัฒนาในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการของพื้นที่ให้เพียงพอกับผู้เข้ามาใช้พื้นที่ และควรคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ด้วย 3) กำหนดบริเวณกิจการการค้าการบริการประเภทต่างๆให้ชัดเจน และควรมีมาตรการการควบคุมการขยายตัวของพื้นที่พาณิชย์กรรม เช่น กำหนดบริเวณธุรกิจการค้าการบริการ บริเวณที่พักของนักท่องเที่ยว ไม่ให้ขยายตัวเข้าไปในบริเวณที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิม รวมทั้งการจัดการบริเวณร้านหาบเร่ แผงลอยที่รูก้าที่ดินสาธารณะให้เป็นระเบียบ

Thesis Title	Towards Physical Improvement in Urban Historic Area : A Comparative study between the needs of foreign tourists and residents in Bang Lumpoo, Bangkok
Student	Panarat Mailongchou
Student ID.	40063011
Degree	Master of Urban and Regional Planning
Program	Urban and Environmental Planning
Year	2002
Thesis Adviser	Dr.Yongtanit Pimonsathean

ABSTRACT

Rattanakosin Island, which has been the historic area and interesting attractive place, is improved much during the last decade especially physical aspects. Nowadays, Bang Lumpoo that is in Rattanakosin Island is changing from living area to tourism commercial and services such as guest houses, pubs and other services. This development affected Bang Lumpoo residents and specific characteristic of unique cultural heritage. The purpose of this research is to consider physical improvement such as type of commercial and services, supporting facilities and tourism related activities. By comparative the needs of foreign tourists and residents in their views on tourism products were included in questionnaires. There are 133 residents and 150 tourists and then the data are analyzed by SPSS for windows program.

This research finds that there are two different attitudes in community. Residents, who agree with tourism, are mostly people who rent land and get benefit from tourism commercial. But who disagree with improving tourism, most of people who is land lord and don't get benefit from tourism. So, the research that in this community have different point of view is owning status, tourism income and the condition building using.

Residents, who get benefit from tourism want to have more facilities to serve the foreign tourists such as guest houses, restaurants, travel agents, Internet Café but the other group of residents, who do not get benefit from tourism want to decrease them. For tourists do not be need tourism commercial and services, they think it is sufficient. However commercial and services that both community and tourists accept are souvenir

shops, cultural show and health center. So, residents and tourists agree with cultural tourism.

In addition, residents and tourists want cultural tourism activities such as spending time with shopping for Thai handicrafts and sightseeing around heritage sites more than entertainment tourism activities.

In fact, residents and tourists want to preserve this area, but do not want to improve for tourism but if it have to improve the better way is cultural tourism.

Supporting facilities, both group think in the same way that is to increase garbage bins especially in Ram Budtree Rd. and other supporting facilities such as greenery, public toilets and signage for tourists.

Conclusion, from this research find that 1) This area should be improved in cultural tourism such as sightseeing around heritage area and walking street. 2) For supporting facilities should have more garbage bins and others. 3) Separate area of tourism commercial and resident area should have policy on control expanding of commercial area.

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.2	แสดงการเชื่อมโยงตัวแปรการวิจัย.....35
3.3	แสดงตัวแปรและเครื่องมือการวิจัย.....38
5.1	แสดงลักษณะทั่วไปของชุมชนผู้ตอบแบบสอบถาม.....61
5.2	แสดงลักษณะการถือครองของชุมชนบางลำพู.....63
5.3	แสดงระยะเวลาการอยู่อาศัยของคนในชุมชนที่ตอบแบบสอบถาม.....63
5.4	แสดงลักษณะกิจกรรมการใช้อาคารในชุมชนบางลำพูที่ตอบแบบสอบถาม.....64
5.5	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครองและทัศนคติต่อการท่องเที่ยว.....65
5.6	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของรายได้และทัศนคติต่อการท่องเที่ยว.....66
5.7	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการใช้อาคารและทัศนคติต่อการท่องเที่ยว.....67
5.8	แสดงประเภทกิจกรรมการค้าการบริการที่ได้รายได้จากการท่องเที่ยว.....69
5.9	แสดงการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคารเพื่อการท่องเที่ยวในอนาคตของผู้ที่ไม่มี รายได้จากการท่องเที่ยว.....70
5.10	แสดงลักษณะของชุมชนที่มีทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน.....70
5.11	แสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่อกิจกรรมการค้าแต่ละประเภท.....72
5.12	แสดงทัศนคติของชุมชนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวและชุมชนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว ต่อดูธุรกิจการค้า.....73
5.13	แสดงที่มาและรายได้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ.....75
5.14	แสดงวัตถุประสงค์การเดินทางของนักท่องเที่ยว.....75
5.15	แสดงประเภทของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจในกรุงเทพมหานคร.....76
5.16	แสดงวัตถุประสงค์การเดินทางเข้ามาในพื้นที่บางลำพู.....77
5.17	แสดงประเภทที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่บางลำพู.....77
5.18	แสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการค้าการบริการแต่ละประเภท.....79
5.19	แสดงการเปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มีต่อดูธุรกิจการค้าการบริการ แต่ละประเภท.....80
5.20	แสดงทัศนคติของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่.....82
5.21	แสดงการเปรียบเทียบสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวต้องการ.....82
5.22	แสดงทัศนคติของชุมชนและนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่.....84

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่ท่องเที่ยวเกาะรัตนโกสินทร์.....	4
1.2 แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษาบริเวณชุมชนบางลำพูแขวงชนะสงคราม เขตพระนคร	5
3.1 กรอบการวิจัย.....	28
4.1 แผนที่แสดงกิจกรรมการใช้อาคารบริเวณชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม.....	43
4.2 แผนที่แสดงแผนการใช้ที่ดินในชุมชนบางลำพูแขวงชนะสงคราม.....	52
4.3 แผนที่แสดงระบบการคมนาคมขนส่งบริเวณชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม.....	53
4.4 แผนที่แสดงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการบริเวณชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม.....	55

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	i
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	iii
กิตติกรรมประกาศ.....	v
สารบัญ.....	vi
สารบัญตาราง.....	ix
สารบัญภาพ.....	x
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 คำถามการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.6 คำจำกัดความและนิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
บทที่ 2 แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 การท้อเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพในชุมชน.....	8
2.1.1 ลักษณะของการท้อ.....	10
2.1.1.1 ทรัพยากรแหล่งท้อ.....	10
2.1.1.2 บริการการท้อ.....	12
2.1.1.3 ตลาดการท้อ.....	14
2.1.2 ความสัมพันธ์ของชุมชนกับสภาพทางกายภาพ.....	16
2.1.2.1 คำจำกัดความเกี่ยวกับชุมชน.....	16
2.1.2.2 ลักษณะการถือครอง.....	17
2.1.2.3 กิจกรรมการใช้อาคาร.....	17
2.1.2.4 รายได้จากการท้อ.....	18
2.1.3 ผลกระทบจากการท้อในด้านของวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม.....	19
2.2 กรณีศึกษาต่างประเทศ.....	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน.....	22
2.2.2 กรณีตัวอย่างการท่องเที่ยวในต่างประเทศ.....	23
บทที่ 3 วิธีการวิจัย.....	28
3.1 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	29
3.1.1 การสุ่มตัวอย่างและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง.....	29
3.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
3.2 ตัวแปรการวิจัย.....	31
บทที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาและนโยบายการพัฒนา.....	41
4.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนบางลำพู.....	41
4.2 สภาพทางกายภาพในปัจจุบัน.....	42
4.2.1 ลักษณะการใช้ที่ดิน.....	42
4.2.2 ลักษณะการจัดกลุ่มอาคาร.....	44
4.2.3 ลักษณะรูปแบบอาคาร.....	44
4.2.4 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ.....	44
4.2.5 การคมนาคม.....	45
4.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคม.....	45
4.3.1 ลักษณะประชากร.....	46
4.3.2 ลักษณะกิจกรรมการใช้อาคาร.....	46
4.3.3 ลักษณะวัฒนธรรมและประเพณี.....	46
4.4 โครงการและแผนการพัฒนาพื้นที่.....	47
4.4.1 โครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของประชาคมบางลำพู.....	48
4.4.2 แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์.....	48
4.5 แผนงานและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	56
4.5.1 โครงการและแผนงานที่สนับสนุนการวิจัย.....	56
4.5.2 ปัญหาที่เกิดจากนโยบายของรัฐ.....	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
5.1 ข้อมูลเชิงสังคม - เศรษฐกิจของชุมชนผู้ตอบแบบสอบถาม.....	60
5.2 วิเคราะห์ปัจจัยของชุมชนที่มีผลกับทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่บางลำพู.....	64
5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ ประเภทกิจกรรมการค้าการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว.....	71
5.3.1 ทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรม การค้าการบริการ.....	71
5.3.2 ทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวก.....	81
5.3.3 ทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรม การท่องเที่ยว.....	83
บทที่ 6 สรุปผลการวิเคราะห์และเสนอแนะ.....	88
6.1 สรุปผลการวิเคราะห์.....	88
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	90
6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป.....	91
เอกสารอ้างอิง.....	92
ภาคผนวก.....	96
ประวัติผู้เขียน.....	103

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

เกาะรัตนโกสินทร์เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม มีมรดกทางวัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติ ลักษณะพื้นที่ที่โดดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมอยู่เป็นประจำ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของประเทศไทย¹ ผลจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนา นำความเจริญไปสู่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ต่างๆ ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการจ้างงาน ส่งผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายได้ประชาชาติ และช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศ

นอกจากนั้นการท่องเที่ยวก็ก่อให้เกิดผลทางด้านลบตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เกิดภาวะเงินเฟ้อ ค่าครองชีพสูงขึ้น ปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรม ประชาชนท้องถิ่นละทิ้งอาชีพเดิมเข้าสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว ค่านิยมของสังคมเปลี่ยนไป และปัญหาทางด้านกายภาพ จากพื้นที่พักอาศัยชุมชนเปลี่ยนเป็นพื้นที่เพื่อการพาณิชย์ ซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชนดั้งเดิมและเอกลักษณ์ของพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ที่พักอาศัยในชุมชนอาคารบ้านเรือนชั้นเดียวถึงสองชั้น แบ่งกันห้องเป็นเกสต์เฮ้าส์หรือปรับเปลี่ยนเป็นอาคาร 3-4 ชั้นให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเช่า หรือประกอบธุรกิจการค้าบริการประเภทต่างๆแก่นักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนดั้งเดิมบางครั้งเรือนย้ายไปอยู่ที่อื่น เนื่องจากกิจการที่อยู่บริเวณเดียวกันนั้น เปิดบริการยามค่ำคืน ส่งเสียงดังรบกวน บางครั้งเรือนก็เปลี่ยนแปลงกิจการเพื่อการท่องเที่ยวบ้าง และคนจากที่อื่นก็เข้ามาเพื่อเปิดกิจการประเภทให้บริการนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ชุมชนบางลำพูที่เคยเป็นชุมชนดั้งเดิม ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก มีสถานที่พักอาศัยและธุรกิจการท่องเที่ยวต่างๆ กลายเป็นพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว จากที่เคยมีเฉพาะบริเวณตรอกข้าวสาร ปัจจุบันได้ขยายตัวมาถึงถนนพระอาทิตย์และถนนสามเสน ชุมชนมัลลียัดจักรพงษ์และชุมชนตรอกไก่แจ้เขียนนิเวศในบริเวณบางลำพู และคาดว่าจะขยายตัวต่อไปเรื่อยๆ²

¹ ดุษฎี หายตะคุ. วิวัฒนาการกรุงรัตนโกสินทร์ : การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการใช้ที่ดินในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.

² ธวัช เอี่ยมเจริญ. "บทบาทที่พักแบบประหยัดสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนเมือง กรณีศึกษาบริเวณ ถนนข้าวสาร." วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535.

สาเหตุที่เลือก ย่านบางลำพู เป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจาก

1. เป็นย่านดั้งเดิมของกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นย่านการค้าแบบไทยในอดีตที่ยังคงลักษณะของย่านการค้ามาจนปัจจุบัน และยังคงมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม
2. สภาพพื้นที่ในปัจจุบันเกิดการพัฒนาและขยายตัวอย่างรวดเร็วสำหรับการค้าและการบริการ ในรูปแบบของเกสต์เฮ้าส์ (Guest House) และร้านอาหารกลางคืน (Pub) และแหล่งบริการอีกมากมายที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว

ในปัจจุบันนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยว สนับสนุนให้ชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น ยิ่งกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนในพื้นที่ที่ท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวเนื่องจากการขยายตัวของธุรกิจการให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ที่พักอาศัยสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร ไนท์คลับ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆทั้งทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาให้ นอกจากนี้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเรื่องควบคุมการก่อสร้างอาคารปี 2530 ได้กำหนดการใช้ที่ดินและควบคุมความสูงของอาคารในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นการวางแผนที่เน้นการอนุรักษ์เพียงความสูงของอาคาร แต่ไม่ได้เน้นถึงกิจกรรมภายในอาคาร ทำให้ยังคงมีร้านค้าประเภทต่างๆ เปิดบริการอย่างต่อเนื่อง

การท่องเที่ยวเกิดจาก ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว³ ทั้ง 3 อย่างนี้มีความสัมพันธ์กัน ถ้ามีความต้องการของนักท่องเที่ยว จะเกิดการตอบสนองความต้องการนั้นโดยชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับการวิจัยนี้จะศึกษาทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจการการค้าการบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ เพื่อสามารถเสนอแนะประเภทของกิจการการค้าและการบริการ, สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่ยอมรับได้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต่อไป

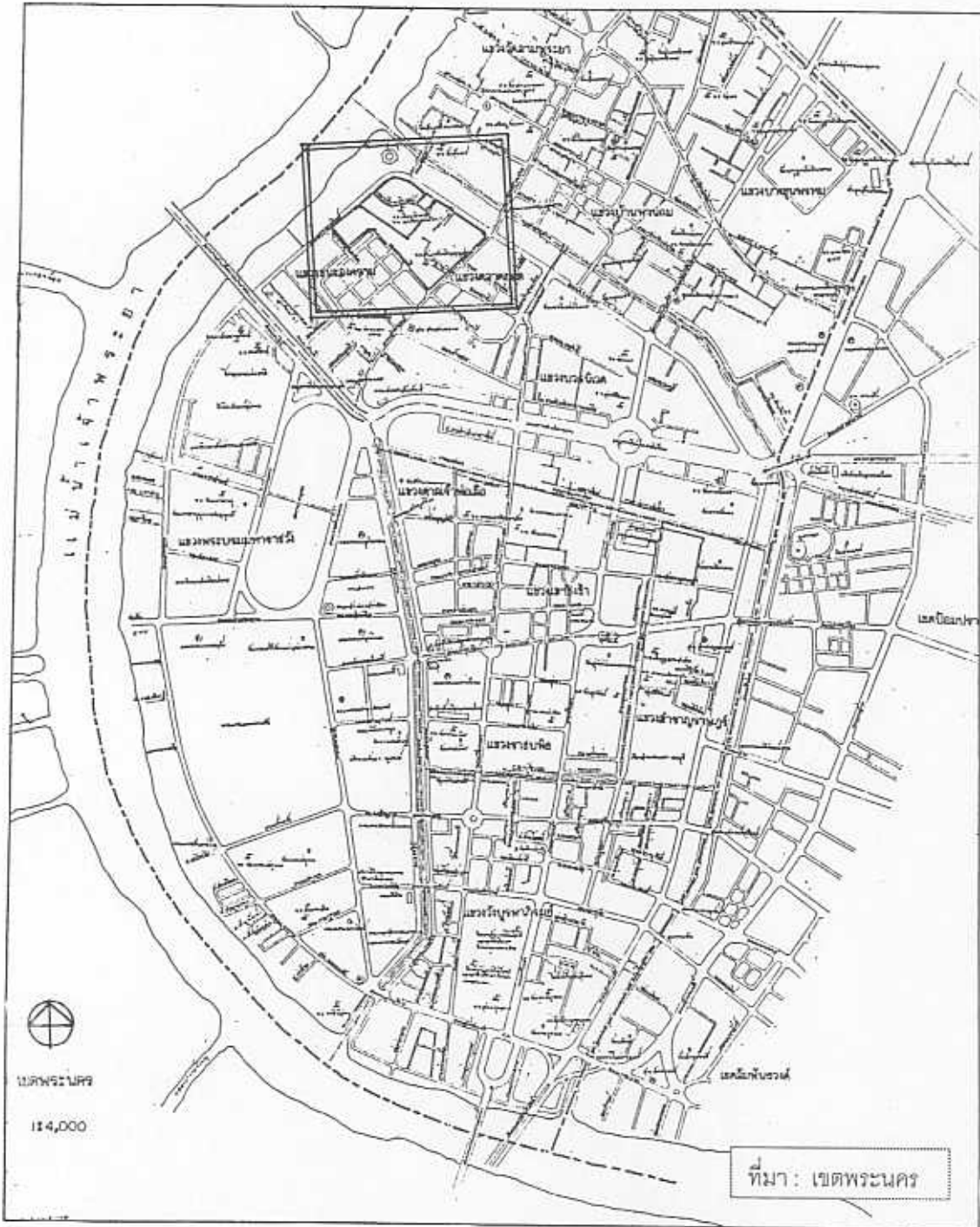
³ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การวางแผนการกำหนดนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. มกราคม 2542.
หน้า 2-5

1.2 วัตถุประสงค์

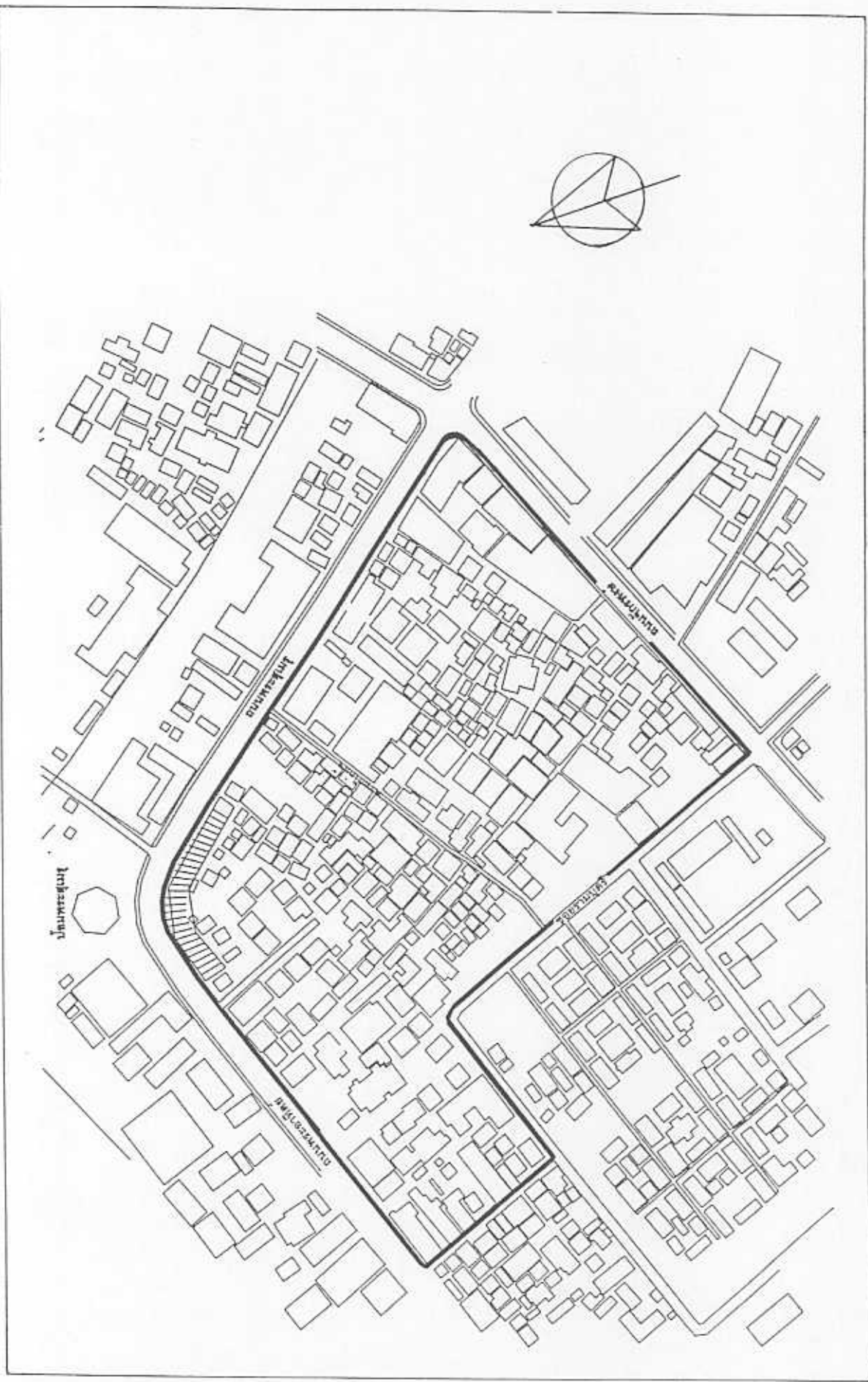
- 1.2.1 ศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อกิจกรรมการใช้อาคาร ประเภทการค้าการบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในพื้นที่
- 1.2.2 ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อกิจกรรมการค้าการบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในพื้นที่
- 1.2.3 เสนอแนะประเภทกิจกรรมการค้าการบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณพื้นที่ศึกษา

1.3 คำถามการวิจัย

- 1.3.1 ชุมชนมีทัศนคติอย่างไรเกี่ยวกับการธุรกิจการค้า การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
- 1.3.2 นักท่องเที่ยวต้องการใช้บริการกิจกรรมการค้า และการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกอย่างไร และปัจจุบันสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอหรือไม่
- 1.3.3 นักท่องเที่ยวและชุมชนมีทัศนคติต่อกิจกรรมการค้า การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ศึกษาสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร และควรมีกิจกรรมประเภทใดในพื้นที่ศึกษาที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวและชุมชน

ภาพที่ 1.1 แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่ท่องเที่ยวเกาะรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 1.2 แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษาบริเวณชุมชนบางลำพูในเขตของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาในกรณีนี้คือ ชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร

มีขอบเขตตั้งแต่ถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุ ถนนจักรพงษ์ เข้าซอยถนนรามบุตรี ซอยชนะสงคราม ชุมชนบางลำพูประกอบด้วยชุมชนหลายชุมชนย่อย ชุมชนบางลำพูในแขวงชนะสงครามประกอบด้วยชุมชน : ชุมชนเขียนนิวาสน์-ไก่แจ้ ชุมชนมัลลิตจักรพงษ์ ชุมชนรอยรามบุตรี ชุมชนถนนพระอาทิตย์ ประกอบด้วยตึกแถวร้านค้าที่เป็นลักษณะย่านการค้าจอบแจ เป็นชุมชนเก่าและเป็นย่านพักอาศัยปะปนกับร้านค้าย่อย⁴

1.4.2 ขอบเขตการวิจัย

- 1) ศึกษาสภาพทางกายภาพในปัจจุบันด้านประเภทของธุรกิจการค้า สิ่งอำนวยความสะดวก การจัดกิจกรรมในชุมชน
- 2) ศึกษาลักษณะทั่วไปของชุมชน ได้แก่ รายได้จากการท่องเที่ยว กรรมสิทธิ์ที่ดิน ระยะเวลาการอยู่อาศัย การใช้อาคาร และทัศนคติที่มีต่อการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ธุรกิจการค้าการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนต้องการให้มี
- 3) ศึกษาลักษณะของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ, อายุ, สถานภาพ, อาชีพ, รายได้, ลักษณะการเดินทาง, จำนวนครั้งจุดประสงค์ของการเดินทางมา และศึกษาความต้องการทางด้านร้านค้าการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก (Infrastructure, Superstructure) และกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 ทราบทัศนคติของชุมชนต่อธุรกิจการค้าการบริการการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีในพื้นที่
- 1.5.2 ทราบความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการค้าและการบริการในพื้นที่

⁴ ประชาคมบางลำพู. ประวัติบางลำพู. ปี 2540. หน้า 1

- 1.5.3 สามารถเสนอแนะประเภทของกิจกรรมการค้าบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น

1.6 นิยามศัพท์

ชุมชนบางลำพู หมายถึง ชุมชนที่พักอาศัยหรือประกอบกิจการอยู่ภายในบริเวณพื้นที่ศึกษาเท่านั้น คือชุมชนที่อยู่ในบริเวณถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุ ถนนจักรพงษ์ ซอยรามบุตรี ซอยชนะสงคราม จรดถนนพระอาทิตย์

ทัศนคติของชุมชน หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลในชุมชนพื้นที่ศึกษาที่มีต่อพื้นที่ในบริเวณที่พักอาศัย ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกในแง่บวก เห็นด้วย ต้องการ หรือในทางลบ ไม่ชอบ ไม่เห็นด้วย ไม่ต้องการก็ได้

อุปสงค์การท่องเที่ยว หมายถึง ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการหรือซื้อสินค้าในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ โดยนักท่องเที่ยวมีความสามารถและเต็มใจที่จะจ่ายสินค้าและบริการนั้นๆได้

อุปทานการท่องเที่ยว หมายถึง ทรัพยากรในพื้นที่ หรือการประกอบกิจการ การเสนอขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยวทุกชนิดที่เจ้าของพื้นที่จะต้องการจัดให้เป็น

สภาพทางกายภาพ หมายถึง ประเภทของสิ่งปลูกสร้างเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ประเภทของร้านค้า เช่น โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร ร้านขายของ ฯลฯ การบริการ (Superstructure) เช่น สถานีตำรวจ คลินิก ศูนย์ให้ข้อมูลการท่องเที่ยว ฯลฯ สิ่งอำนวยความสะดวก (Infrastructure) เช่น ถังขยะ สุขาสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ ฯลฯ

กิจกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวขณะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมประเภทให้ความบันเทิง เช่น Discotheque, Night Club, Cocktail Lounge, Karaoke etc. และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น ชมอาคารบ้านเรือนเก่าแก่ ร่วมเทศกาลงานประเพณี ชมศิลปวัฒนธรรม เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ฯลฯ

แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพภายในชุมชนเขตพื้นที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะนำไปประยุกต์และเป็นตัวแปรทางการวิจัยต่อไป โดยในบทนี้จะทำการศึกษาเนื้อหาโดยแบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่หนึ่งจะกล่าวถึง การท่องเที่ยวและชุมชนกับสภาพทางกายภาพ และส่วนที่สองจะกล่าวถึงทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพในชุมชน

หน่วยวิจัยสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้ศึกษาถึงเรื่องบทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย พบว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการจ้างงาน ช่วยลดอัตราการว่างงานได้สูงกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น โดยกระจายไปตามประเภทของธุรกิจ การท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น ธุรกิจที่พักอาศัย ภัตตาคาร ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว การบริการขนส่ง การผลิตและจำหน่ายของที่ระลึก⁵ บาร์ ไนท์คลับ ดังนั้นพื้นที่ชุมชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวจึงเกิดการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะการขยายตัวในรูปแบบของการค้าและบริการ ซึ่งจากการวิจัยของประชุม สุวัตติ เรื่องการสร้างงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว พบว่าผู้ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนี้จะมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าธุรกิจอื่นๆ⁶ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้คนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวต้องการประกอบธุรกิจการค้าประเภทนี้บ้าง และก่อให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้าไปลงทุนในแหล่งท่องเที่ยว⁷ ซึ่งพบว่า คนในชุมชนมีจำนวนน้อยที่จะเป็นเจ้าของกิจ -

⁵ หน่วยงานวิจัย, สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย. 2520. หน้า 176 – 186.

⁶ ประชุม สุวัตติ. รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2525.

⁷ ธรรมรงค์ อุทัยรังษี. "ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในบริเวณเกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร ภาควิชาภูมิศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2529.

การและดำเนินกิจการเอง ส่วนใหญ่จะเป็นนักลงทุนจากที่อื่นที่เข้ามาประกอบกิจการ เนื่องจากมีเงินลงทุนสูงกว่าชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นจึงทำให้คนจากภายนอกได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากกว่าคนในท้องถิ่น จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา พบว่าการลงทุนของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่มักเป็นการเปลี่ยนแปลงอาคารชั้นล่างให้เป็นร้านค้า เช่น ร้านขายอาหาร ร้านตัดผม หรือต่อเติมพื้นที่หน้าร้านเพื่อขายของและอาศัยอยู่ชั้นบน หรือเกสต์เฮ้าส์จะแบ่งที่อยู่อาศัยของตนกันเป็นห้องๆให้นักท่องเที่ยวเช่า สำหรับการลงทุนจากคนภายนอกจะสร้างเกสต์เฮ้าส์หรืออพาร์ทเมนท์ขึ้นใหม่ เป็นตึกสูง 3-4 ชั้นขนาดใหญ่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอินเทอร์เน็ต ร้านอาหาร ซึ่งนักลงทุนทั้งสองกลุ่มนี้จึงมักขัดผลประโยชน์กันเนื่องจากการแย่งชิงลูกค้าคือ นักท่องเที่ยวต่างชาติ

จากนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นรายได้หลักของประเทศ ได้เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้ามาทุกปี บริเวณถนนข้าวสารซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวรู้จักดี เริ่มขยายตัวมาตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ.2522 เมื่อผู้ที่เข้ามาเที่ยวที่เกาะรัตนโกสินทร์และถนนข้าวสารเริ่มมีมากขึ้น ทำให้ที่พักในบริเวณถนนข้าวสารไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ จนทำให้มีการขยายตัวมายังพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ บริเวณรอบๆวัดชนะสงคราม ถนนพระสุเมรุ ถนนพระอาทิตย์ และภายในชุมชนดั้งเดิมของย่าน ได้แก่ ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ และชุมชนตรอกไก่แจ้-เขียนนิवासน์⁶ มีผลทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณชุมชนเพิ่มขึ้น รวมทั้งธุรกิจการค้าบริการประเภทอื่นๆก็ขยายตัวเพิ่มขึ้นตามมา การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันคือ การเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ที่เคยเป็นที่พักอาศัยเปลี่ยนมาเป็นอาคารเพื่อการพาณิชย์ ในรูปแบบของการบริการ การปรับปรุงรูปแบบอาคาร บ้านพัก รวมถึงการสร้างขึ้นใหม่โดยส่วนใหญ่เพื่อธุรกิจการค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เช่น ธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม บริษัทนำเที่ยว ร้านจำหน่ายของที่ระลึก บาร์ ไนต์คลับ เกิดขึ้นมากมายในพื้นที่ศึกษา เป็นผลทำให้การใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อการพักอาศัยนั้นจึงเริ่มลดน้อยลงตามลำดับ

การเจริญเติบโตในด้านของธุรกิจการค้าบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด แต่นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพแล้วยังส่งผลกระทบต่อในด้านอื่นๆอีกด้วย เช่น เกิดปัญหาสังคมอันเนื่องมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาโลภาคณี อาชญากรรม ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในท้องถิ่นจากเดิมที่ความผูกพันต่อครอบครัวมาเห็นความสำคัญของเงินมากกว่า ปัญหาการลู่ล้าที่ดินเพื่อทำการค้า หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลง

⁶ อภิรัชย์ กาบทอง. "กระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบชุมชนในกรุงรัตนโกสินทร์: กรณีศึกษา ย่านบางลำพู."

วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.

ของประเพณีไทย เกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างชาติ ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้แม้ไม่ได้มีต้นเหตุมาจากการท่องเที่ยวโดยตรง แต่การท่องเที่ยวอาจเป็นปัจจัยสนับสนุนให้สิ่งต่างๆ เหล่านี้คงอยู่⁹

ในหัวข้อต่อไปจะเสนอแนวความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาประยุกต์เป็นตัวแปรทางการศึกษา และกรณีศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวในประเทศต่างๆ เพื่อจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป

2.1.1 ลักษณะของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการนันทนาการ (Recreation) ที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่าง (Leisure) ที่มีการเดินทาง (Travel) เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งที่มีจุดหมายถึง ที่อยู่อาศัย ไปยังอีกที่หนึ่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีองค์ประกอบการท่องเที่ยว 3 ด้าน ดังนี้ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist)³

2.1.1.1 ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุทยานการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะเข้ามาทำกิจกรรมการท่องเที่ยวตามทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ ในพื้นที่ศึกษานั้นพบว่า มีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี และสถานที่ท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงได้เกิดขึ้นตามมา ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวและไม่ทำลายวิถีชีวิตของชุมชน

ดังนั้นจึงแบ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวออกเป็น 2 อย่างในพื้นที่ศึกษาคือ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และกิจการการท่องเที่ยวประเภทให้ความบันเทิงดังนี้

1) กิจกรรมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์-วัฒนธรรม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกัน กิจกรรมจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้และความเพลิดเพลิน เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการรับรู้วัฒนธรรมชุมชนให้มากที่สุด และต้อง

⁹ ปรีชา อุปโยธิน และสุรียา วีรวงศ์. ผลกระทบของการท่องเที่ยวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. หน้า 91-100

เป็นกิจกรรมที่ผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนน้อยที่สุด ซึ่งในพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่อนุรักษ์วัฒนธรรม การท่องเที่ยวจึงควรเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่ แบ่งเป็น 5 อย่าง ตามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี 2540 ได้แก่

- 1.1) ชมความงาม/ความเก่าแก่ ของอาคาร ลักษณะเฉพาะตัว
- 1.2) ศึกษาประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว
- 1.3) ชมความงามศิลป วัฒนธรรม ร่วมงานประเพณี
- 1.4) เรียนรู้ สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน
- 1.5) ศึกษาเรียนรู้ของที่ระลึก และสินค้าพื้นเมือง

ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของพื้นที่ท่องเที่ยวแล้ว และในขณะเดียวกันต้องช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์เกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทให้ความบันเทิง

2.1) กิจกรรมเพื่อการบริโภค

กิจกรรมเพื่อการบริโภคเป็นกิจกรรมที่ผู้ประกอบการพยายามแข่งขันกัน ร้านค้าบางร้านในชุมชนย่านบางลำพูให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวจนถึงดึกดื่น ส่งเสียงดังรบกวนชาวบ้าน (จากการสัมภาษณ์ชุมชน) บ้านที่อยู่ใกล้กับสถานที่เหล่านี้บางรายทนไม่ไหวจึงต้องย้ายออกไป หรือไม่ก็เปลี่ยนกิจกรรมเป็นการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเหมือนกัน

2.2) กิจกรรมการแสดงเพื่อการบริการแก่นักท่องเที่ยว

กิจกรรมประเภทให้ความบันเทิงสำหรับนักท่องเที่ยวสากล เช่น ไนต์คลับ, ดิสโก้เธค ซึ่งอาจมีการให้บริการทางเพศ โสเภณี แม้การท่องเที่ยวไม่ได้เป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นแต่การท่องเที่ยวทำให้สิ่งเหล่านี้คงอยู่ ซึ่งเป็นผลกระทบต่อดังคมและวัฒนธรรมแก่ทั้งชุมชนและชื่อเสียงของประเทศชาติด้วย

2.3) กิจกรรมการพำนั

เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจ บ่อนคาสีโนทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายมีผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว เพราะนอกจากจะทำให้ผู้เล่นเสียเงินโดยเปล่าประโยชน์แล้วยังสร้างความรำคาญและปัญหาต่างๆ ตามมาแก่ชุมชนโดยรอบอีกด้วย¹⁰

กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้สามารถบอกได้ถึงความต้องการใช้บริการ การใช้อาคาร ปัจจุบันธุรกิจท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นโรงแรม ร้านค้าและกิจการที่เปิดบริการเพิ่มขึ้นอย่างมากภายในแหล่งท่องเที่ยว อาจไม่เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวก็ได้ และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพนั้นต้องคำนึงถึงทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้นการสอบถามทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญ

2.1.1.2 บริการการท่องเที่ยว

การบริการการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง แม้ไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสะดวกรสบายเพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น ซึ่งจะสามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ บริเวณพื้นที่ศึกษามีการบริการประเภทต่างๆ ในการศึกษาวิจัยนี้จะให้แบบทฤษฎีของ Jansen-Verbeke¹¹ ซึ่งแบ่งประเภทของการบริการนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 อย่างคือ

1) Primary Products

วัตถุประสงค์ที่นักท่องเที่ยวต้องการเดินทางเข้าไปยังพื้นที่นั้นๆ เพื่อไปทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเรียกว่ากิจกรรมหลัก(activity place) ซึ่งถ้านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการทำกิจกรรมนั้นเหมือนกันถือได้ว่านั่นคือลักษณะเด่นของพื้นที่ สำหรับในพื้นที่ศึกษา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้ามาในพื้นที่เพื่อการพักผ่อนและท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภทตามที่ได้กล่าวมา

¹⁰ มณฑล จันท์แจ่มใส. "การศึกษาทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีศึกษา เกาะมุก จังหวัดตรัง." วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. ปี 2541. หน้า 19-20.

¹¹ Bill Bramwell, "User satisfaction and product development in urban tourism." School of Leisure and Food Management, Sheffield Hallam University, Great Britain. 1998. pp. 38

2) Secondary Products

นอกจากนักท่องเที่ยวจะเข้ามาเพื่อทำกิจกรรมหลักแล้ว นักท่องเที่ยวยังคงต้องการการใช้บริการธุรกิจการค้าประเภทอื่นๆ ซึ่งประเภทของธุรกิจการค้าบริการเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาคือ ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของ บริษัทนำเที่ยว ร้านอินเทอร์เน็ต ในดัลลัส ซึ่งเป็นสิ่งที่สนับสนุนเมืองท่องเที่ยวและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมหลักได้ดีขึ้น

3) Additional Products

โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อเมืองท่องเที่ยว มีไว้เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้พื้นที่ เมืองท่องเที่ยวที่ดีมักจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในการวิจัยนี้จึงศึกษาความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่สามารถนำมาใช้ได้กับการวิจัยนี้เพื่อปรับปรุงลักษณะทางกายภาพมีดังนี้

- 3.1) ถังขยะ (Garbage Bins)
- 3.2) ที่นั่งพักผ่อน (Public Seating)
- 3.3) สุขาสาธารณะ (Public Toilets)
- 3.4) โคมไฟส่องถนน (Street lighting)
- 3.5) ป้ายหรือสัญลักษณ์บอกทิศทาง (Signage directions to tourist attractions)
- 3.6) พื้นที่พักผ่อน สวนหย่อม (Parking Space)
- 3.7) โทรศัพท์สาธารณะ (Phone Points) ¹²

ตัวแปรเหล่านี้เป็นผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยวซึ่งสามารถนำมาใช้ได้กับการศึกษาวิจัยนี้โดยจะทำการศึกษาทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ซึ่งจะนำมาเสนอแนะการพัฒนาประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยว (Primary Products) ธุรกิจการค้าบริการในพื้นที่ (Secondary Products) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่ควรมีไว้เพื่อให้บริการ (Additional Products) แต่ในการศึกษาวิจัยนี้จะเน้นทางด้านของธุรกิจการค้าบริการมากที่สุด

¹² Cis Street Furniture. [Online]. Available : <http://www.cis-streetfurniture.co.uk/Master-pages/home.html>. 1996.

2.1.1.3 ตลาดการท่องเที่ยว

ตลาดการท่องเที่ยว เป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) คือความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะเข้าไปทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ปกติตลาดการท่องเที่ยวจะเน้นที่นักท่องเที่ยว ซึ่งการทราบความต้องการของนักท่องเที่ยวก่อนจะทำให้สามารถพัฒนาและจัดหาบริการได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ตื้นเขินจะต้องจัดการให้ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่¹³ หรือจุดของอุปสงค์และอุปทานมาพบกัน

คำนิยามเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว (Tourist)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดนิยามของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศว่า คือชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและอยู่ในประเทศครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และจะต้องเดินทางเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อะไรก็ได้ที่ไม่ใช่มาหารายได้ในประเทศไทย¹⁴

จากสถิติการท่องเที่ยวปี 1998 พบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เป็นจำนวนทั้งสิ้น 6,691,241 คน ส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวเพศชาย อยู่ในช่วงอายุประมาณ 25-30 ปี ประกอบอาชีพเป็นกลุ่มคนทำงานนักวิชาการมากกว่าอาชีพอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่เดินทางมาเพื่อพักผ่อน ชมธรรมชาติ ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของคนไทย¹⁵ ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะศึกษาเฉพาะนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเท่านั้น เนื่องจากธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ลูกค้ำที่เข้ามาใช้บริการมักจะเป็นลูกค้าชาวต่างประเทศ โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวจะมีลักษณะทั่วไปดังต่อไปนี้ คือ เพศ ,สัญชาติ, อายุ, อาชีพ, รายได้/เดือน จำนวนครั้งที่เดินทางมา, รูปแบบการเดินทาง, จุดประสงค์ของการเดินทาง¹⁶ หม่อมหลวงดุษฎี ชุมสายและกฤษณ์พันธ์ พรหมโยธี ได้ทำการศึกษาและแบ่งแยกลักษณะแรงจูงใจที่ทำให้ผู้คนที่ต้องการการท่องเที่ยว ออกเป็น 8 กลุ่มคือ

1) การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง

¹³ ปิยนุช คงวิทยากุล. "ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมของเกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี." วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540. หน้า 11.

¹⁴ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. วิธีการจัดทำสถิติทางการท่องเที่ยว. ปี 2535. หน้า 4,5-8.

¹⁵ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานสถิติประจำปี 2541.

¹⁶ สิรินาท นุชชัยเหล็ก. "การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดภูเก็ต." วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์, 2541. หน้า 66-67.

นักท่องเที่ยวใช้เวลาที่หยุดงานเพื่อพบเห็นสิ่งใหม่ๆ เพื่อชมทิวทัศน์ ชนบธรรมนิยมประเพณีท้องถิ่นที่แตกต่างออกไป หรือเพื่อความสนุกสนาน ความบันเทิง

2) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน

การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนทั้งนี้ได้แก่พวกที่ใช้วันหยุดเพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยทั้งกายและใจที่เกิดขึ้นกับช่วงเวลาของการทำงาน

3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวที่ปรารถนาจะเรียนรู้ ศึกษาวัฒนธรรมของชาติต่างๆ ชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา ชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

4) การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา

การท่องเที่ยวเพื่อไปชมการแข่งขันกีฬาครั้งใหญ่ๆ ของโลก เช่น กีฬาโอลิมปิก กีฬาเอเชียนเกมส์ หรือเพื่อไปเล่นกีฬายังถิ่นที่มีการเล่นกีฬานั้นๆ

5) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ

การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ ซึ่งบางคนมักจะมีการจัดเวลาให้เหลือไว้สำหรับการท่องเที่ยวส่วนตัวด้วย อาจเป็นเวลาที่ว่างหลังจากทำงานเสร็จ

6) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม สัมมนา ฯลฯ

ในสมัยปัจจุบันซึ่งมีองค์การทั้งในและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เดินทางเพื่อการประชุม สัมมนา เมืองใดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวก็มักจะได้รับเลือกให้เป็นที่ประชุม

7) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

เป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีบุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศเพื่อทำการศึกษาวิจัยและอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลานาน นักศึกษาเหล่านั้นจะต้องเข้าไปอยู่ในประเทศเจ้าบ้านนานกว่านักท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ

8) การท่องเที่ยวเพื่อเพศรส

การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชายโดยมีเจตนาอารมณ์แฝงอยู่ในอันที่จะหาความเพลิดเพลินมีมานานแล้ว นักมานุษยวิทยาดันนิชฐานว่ามีมาพร้อมกับอารยธรรมของคน และเกิดขึ้นในชุมชนที่มีคนเดินทางผ่าน และมีคนคิดที่จะเอาหญิงสาวมาบำเรอเพื่อเป็นรายได้¹⁷

การทราบวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวจะทำให้ทราบถึงกิจกรรมหลักเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงจุดหมายปลายทาง แต่ไม่ว่านักท่องเที่ยวจะเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์ใดก็จะใช้บริการการค้าบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งนั้นๆ

¹⁷ ประดับ เรียนประยูร. "การศึกษาแนวทางพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชัน." วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหิดล. ปี 2541. หน้า 10-12.

การเข้ามาของนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาท่องเที่ยวหรือพักอาศัยหรือเพียงแค่เดินทางผ่านมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากจะเกิดการรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ โดยเจ้าของพื้นที่หรือโดยนักลงทุนจากที่อื่น ทำการเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารเพื่อให้เหมาะกับกิจกรรมของนักท่องเที่ยว

2.1.2 ความสัมพันธ์ของชุมชนกับสภาพทางกายภาพ

สภาพทางกายภาพของชุมชนบริเวณพื้นที่ศึกษา มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน เนื่องจากเป็นเขตพื้นที่ชุมชนเก่า อยู่กันเป็นครอบครัวและอาศัยอยู่ในพื้นที่มานาน เมื่อการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามา การค้าการบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเริ่มเกิดการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเหล่านี้มีทั้งผู้ที่ได้รับประโยชน์และผู้ที่เสียประโยชน์ ทำให้เกิดทัศนคติในเรื่องการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ดังนั้นการแบ่งชุมชนที่มีทัศนคติที่แตกต่างกันจึงเป็นประโยชน์ในการเสนอแนะเพื่อหาความเหมาะสมของกิจการค้าการบริการในพื้นที่ศึกษาต่อไป

2.1.2.1 คำจำกัดความเกี่ยวกับชุมชน

ชุมชนตามความหมายของ Webster's New Dictionary of the American Language กล่าวว่า เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่เดียวกัน มีอาณาบริเวณเดียวกัน อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน มีความสนใจในเรื่องต่างๆคล้ายกัน ด้วยความสมัครใจ

ชุมชนตามความหมายของ ดร.ไพฑูริย์ เครือแก้ว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่ในขอบเขตเดียวกัน มีการพบปะพูดคุยกัน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน การอยู่อาศัยแบบเดียวกัน มีความผูกพันกัน ซึ่งแม้จะมีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ก็อาศัยอยู่ร่วมกันได้ทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งต้องมีศูนย์กลางของงานและการบริการต่างๆ เช่น การค้า การบริการทางสุขอนามัย การบันเทิงต่างๆ และโครงข่ายพื้นฐานของชุมชน (Community Infrastructure)¹⁶ สรุปแล้ว ชุมชนคือกลุ่มคนที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยมีความสนใจคล้ายกัน แม้จะมีบทบาทต่างกันแต่มาอยู่รวมกันได้อย่างผูกพัน ซึ่งมีระบบโครงสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการขั้นพื้นฐานด้วย

ชุมชนบางลำพูที่ทำการศึกษาคือชุมชนที่อยู่บริเวณถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุ ถนนตानी ถนนจักรพงษ์ ซอยรามบุตรี ซอยชนะสงคราม จรดถนนพระอาทิตย์ เนื่องจากเป็นชุมชนเก่า

¹⁶ วชิษฐ พรหมบุตร . "การศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองพัทยา." วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539. หน้า 21-22.

และกำลังมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักอาศัยของชาวต่างประเทศ ชุมชนบางลำพู ในปัจจุบันมีทั้งคนในชุมชนดั้งเดิมที่อยู่มานานและคนที่เพิ่งจะเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีทั้งผู้ประกอบการที่เป็นคนในชุมชนและคนที่มาจากภายนอกพื้นที่ นอกจากนั้นยังมีความแตกต่างกันในด้านปัจจัยอื่นๆ ปัจจัยที่จะสามารถนำมาในการวิจัยมีดังต่อไปนี้

2.1.2.2 ลักษณะการถือครอง

อาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆได้มีการเปลี่ยนแปลงไป อาคารที่เคยเป็นของชนชั้นเจ้านาย ตอนนี้มีการใช้ในลักษณะของสถานที่ราชการ มีบางแห่งเป็นของเอกชน จากการศึกษาวิจัยของ ปรียานุช วิริยราชวัลลภ กล่าวถึง ความเป็นเจ้าของบ้านว่า คนที่เป็นเจ้าของบ้าน เป็นเจ้าของที่ดิน ที่เป็นที่ตั้งของบ้าน จะมีแนวโน้มของความผูกพันต่อชุมชนสูงกว่า คนที่เป็นผู้เช่าและคนที่ไม่มีที่ดิน เป็นที่ตั้งของบ้าน¹⁹ แสดงว่าปัจจัยที่สามารถเป็นตัวกำหนดทัศนคติที่มีต่อพื้นที่คือลักษณะการถือครอง ซึ่งคนที่เป็นเจ้าของที่ดิน ที่ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัยจะมีความรักหวงแหนในพื้นที่อยู่ของตน มากกว่าคนที่ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดิน หรือคนที่ไม่มีที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ จากการสำรวจพื้นที่พบว่า ลักษณะการถือครองในพื้นที่ศึกษาแบ่งเป็น 4 ลักษณะดังนี้

- 1) เป็นเจ้าของเอง
- 2) เช่าจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
- 3) เช่าจากวัดขณะสงคราม
- 4) เช่าจากเอกชนรายอื่น

โดยจะนำตัวแปรนี้ไปหาความสัมพันธ์เรื่องทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาต่อไป ซึ่งคนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ได้ไม่นานจะมีลักษณะการถือครองแบบเช่าจากเอกชนรายอื่น แต่ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานหรืออยู่มาตั้งแต่เกิดจะมีลักษณะการถือครองแบบเป็นเจ้าของเอง เช่าจากสำนักงานทรัพย์สินฯและเช่าจากเอกชนรายอื่น

2.1.2.3 กิจกรรมการใช้อาคาร

การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาปัจจุบันจะใช้เพื่อการพาณิชย์มากกว่าที่อยู่อาศัย¹ ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่พบว่า มีกิจกรรมการใช้อาคารเป็น 3 ประเภทคือ

¹⁹ ปรียานุช วิริยราชวัลลภ. "ความผูกพันต่อชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านซี จ.ลพบุรี." วิทยานิพนธ์สังคมและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

- 1) เพื่อการอยู่อาศัยอย่างเดียว
- 2) เพื่อประกอบอาชีพอย่างเดียว ไม่ได้ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัย
- 3) เป็นทั้งที่พักอาศัยและประกอบอาชีพ

การใช้อาคารเพื่อการประกอบกิจการของชุมชนจะมีการประกอบธุรกิจที่แตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่มีการลงทุนของธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมาก⁵ เช่น ที่พักของนักท่องเที่ยวต่างชาติ บาร์ ไนต์คลับ ภัตตาคาร และร้านขายของที่ระลึก ซึ่งมีคนจากภายนอกพื้นที่เข้ามาดำเนินการด้วย ซึ่งจะนำตัวแปรเหล่านี้ไปใช้ในแบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนเพื่อหาว่าลักษณะกิจกรรมการใช้อาคารมีความสัมพันธ์อย่างไรกับทัศนคติของชุมชนในเรื่องการท่องเที่ยว

2.1.2.4 รายได้จากการท่องเที่ยว

ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ธุรกิจที่พัก ภัตตาคาร การนำเที่ยว การบริการขนส่ง สถานเริงรมย์และธุรกิจจำหน่ายของที่ระลึก จะมีรายได้สูงพอสมควร โดยเฉพาะธุรกิจภัตตาคารและสถานเริงรมย์⁶ พบว่ารายได้จากการท่องเที่ยวมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าอาชีพอื่น โดยเฉพาะฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็เหตุผลสำคัญทำให้คนที่ไม่เคยประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวหันมาประกอบอาชีพเช่นนี้บ้าง และคนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวอยู่แล้วก็จะดำเนินธุรกิจต่อไป⁵

การวิจัยนี้จะศึกษาประเภทของกิจกรรมการค้าที่ได้รายได้จากการท่องเที่ยว รายได้เฉลี่ยของผู้ที่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและไม่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกิจการเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว และความสัมพันธ์กับทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยว

ปัจจัยต่างๆดังกล่าวจะนำมาหาความสัมพันธ์กับทัศนคติเรื่องการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และศึกษาว่าปัจจัยใดที่ทำให้ชุมชนมีทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เพื่อการหาความเหมาะสมของกิจกรรมการค้าบริการต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่อไป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการท่องเที่ยวไม่ได้มีผลกระทบเฉพาะด้านกายภาพเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบด้านอื่นๆด้วยเช่น เกิดการอพยพของคนภายนอกเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น การรับวัฒนธรรมของคนต่างชาติ ค่านิยมเลียนแบบชาวต่างชาติ ปัญหาด้านยาเสพติด โสเภณี ซึ่งสามารถสรุปผลกระทบจากการท่องเที่ยวดังนี้

2.1.3 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวในด้านของวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม

2.1.3.1 ผลทางด้านลบจากการท่องเที่ยว

1) ผลกระทบด้านวัฒนธรรม

1.1) วัฒนธรรมจะถูกทำให้กลายเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่มีคุณค่าถูกทำให้ต่ำลง หากคุณค่าทางวัฒนธรรมถูกนำมาหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว กลายเป็นสินค้า โดยไม่คำนึงถึงเอกลักษณ์และความเป็นจริง

1.2) เกิดการสูญเสียวัฒนธรรมประจำชาติมีการรับวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์เข้ามา

2) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

2.1) เงินเฟ้อในท้องถิ่น โดยเฉพาะในรูปของราคาบ้านพักอาศัย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อคนจนในเมือง เช่น ค่าครองชีพที่สูงขึ้นในจังหวัดภูเก็ตก็เป็นเพราะการท่องเที่ยว²⁰

2.2) การจ้างงานในสาขาการท่องเที่ยวมักจะมีค่าจ้างถูก

3) ผลกระทบทางด้านสังคม

3.1) การที่คนภายนอกจำนวนมาก เข้ามาล้นหลามท้องถิ่นจนเต็มไปหมด (Gentrification) ขาดความเป็นส่วนตัว และการบริการตอบสนองผู้เข้ามาใช้บริการมากกว่าผู้อยู่อาศัยในพื้นที่

3.2) เปลี่ยนสภาพจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง ประชาชนในท้องถิ่นละทิ้งอาชีพเดิมเข้าสู่วงจรรธุรกิจ เปลี่ยนสภาพการดำรงชีวิต

²⁰ ดักลาส เวบลสเตอร์. "มิติของการพัฒนา." ใน การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 21-22 มิถุนายน 2541. หน้า 2-3

- 3.3) ข้อจำกัดของโครงสร้างสิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานเมือง อันเนื่องจากการขยายตัวของประชากร นักท่องเที่ยวจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูการท่องเที่ยว
- 3.4) เกิดปัญหาอาชญากรรมเพิ่มขึ้น ค่านิยมบางประการเปลี่ยนไป เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความรักเกียรติและศักดิ์ศรี

4) ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

- 4.1) เพิ่มมลพิษ เสียง อากาศ ชยะ
- 4.2) เกิดความแออัดตามแหล่งท่องเที่ยว
- 4.3) สภาพชนบทและสภาพธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
- 4.4) การพัฒนาที่ขาดเอกลักษณ์ ขาดความกลมกลืน
- 4.5) การบุกรุกที่สาธารณะเพื่อการก่อสร้าง

2.1.3.2 ผลทางด้านบวกจากการท่องเที่ยว

ผลทางด้านบวกของการท่องเที่ยวในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของเมือง ได้แก่ ²¹

1) ความสำคัญต่อบุคคล

- 1.1) เป็นสิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์เกิดการผ่อนคลาย เป็นการพักผ่อน ซึ่ง การประชุมของสหประชาชาติครั้งที่ 21 พ.ศ. 2510 ²² ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่มนุษยชาติต้องการมากที่สุด และทุกประเทศควรให้การสนับสนุน
- 1.2) การท่องเที่ยวเป็นการเปิดโลกทัศน์ ช่วยให้ผู้มีทัศนคติกว้างไกล
- 1.3) ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชนชาติ จึงทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ

²¹ สุภาพร มากแจ้ง. หลักมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2534. หน้า 3.

²² Burkart and Medlik. Tourism : Past Present and Future. London: Heinemann. 1985.

2) ความสำคัญต่อสังคม

2.1) เกิดการสืบทอดวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นและเผยแพร่ให้กับผู้ที่มาเยือนได้รู้จัก

2.2) เกิดการฟื้นฟู และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

การสนับสนุนวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ทำให้ช่วยรักษางานฝีมือและการผสมผสานหัตถกรรมดั้งเดิมกับความต้องการสมัยใหม่ สร้างตลาดให้กับหัตถกรรมดั้งเดิม

2.3) การท่องเที่ยวสร้างความเจริญสู่ท้องถิ่น การคมนาคม การสาธารณสุขภาค

การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาทำให้เกิดการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำ การคมนาคมอื่นๆ

2.4) การกระจายอำนาจ

การส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่นช่วยทำให้เกิดเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ร่วมกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดความเข้มแข็งขององค์กรท้องถิ่น เมืองมีเอกลักษณ์ร่วมกัน มีความภาคภูมิใจ และมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะมากขึ้น

3) ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ

3.1) เป็นแหล่งนำรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปของเงินตราต่างประเทศ สร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศ

3.2) เกิดการลงทุนทางธุรกิจทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น ธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจการนำเที่ยว การขายของที่ระลึก โรงแรม ฯลฯ

3.3) เกิดการจ้างงานในระดับชุมชนและระดับประเทศ

3.4) ทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินตราและการกระจายรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น

ตัวแปรทั้งหมดนี้จะใช้ในการศึกษาหาความเหมาะสมของกิจกรรมการค้าบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยวและทัศนคติของชุมชน ประกอบกับทฤษฎีและงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนดั้งเดิม แนวความคิดเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน และกรณีศึกษาเมืองท่องเที่ยวในต่างประเทศ โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงต่างๆอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ศึกษาต่อไป

2.2 กรณีศึกษาต่างประเทศ

2.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

Dr. Richard A. Engelhardt ได้พูดถึงเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนว่า มรดกของชาติรวมถึงทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม ในการพัฒนาทรัพยากรเหล่านี้มีข้อเพียงแค่ผลประโยชน์ที่จะได้รับในระยะเวลานานสั้น แต่ควรคำนึงถึงความยั่งยืนที่จะรักษาทรัพยากรเหล่านี้เอาไว้ในระยะยาวด้วย โดยท้องถิ่นควรมีบทบาทการกำหนดการจัดการการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Cultural tourism-related industries) ให้สามารถแก้ปัญหาที่ท้องถิ่นเผชิญอยู่ ยกกระตบเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของชุมชน²³

Vincent Tabuteau จาก PATA ได้กล่าวในหัวข้อ Sustainable Development and Cultural Conservation ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับการณ์อนุรักษ์ การเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น และการฟังความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการวางแผนการท่องเที่ยวด้วย²⁴

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้แก่แต่ละประเทศปีละหลายล้านบาท มีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเดินทางสูงถึง 625 ล้านคนต่อปี และจะเติบโตถึง 1.6 พันล้านคนภายในปี ค.ศ. 2020 ปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และคาดว่าจะมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต

ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อย ถ้าไม่มีการควบคุมและการจัดการพื้นที่อย่างดีพอจะทำให้พื้นที่ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว

ซึ่งปัญหาจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกโดยสรุปมีดังนี้

- 1) ผลจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

²³ Dr. Richard A. Engelhardt. "Sustainable Heritage Management and Tourism In the Asia and Pacific Region." UNESCO, International Ecotourism Conference, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand, Sep7-8, 2000.

²⁴ Vincent Tabuteau. "Sustainable Development and Cultural Conservation." PATA. International Ecotourism Conference, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand, Sep7-8, 2000.

- 2) ขาดความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวและชุมชนไม่ได้เรียนรู้จักซึ่งกันและกัน เป็นเพียงผู้ให้บริการกับผู้ให้บริการเท่านั้น

แม้จะเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแต่สิ่งต่างๆที่สร้างขึ้นมาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวอาจไม่เป็นวัฒนธรรมที่แท้จริง เป็นการแต่งขึ้นมาในเชิงธุรกิจ ขาดการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว

- 3) รายได้จากการท่องเที่ยวนั้นไม่ได้ถูกใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ไม่ใช่ชุมชนแต่เป็นคนที่เข้ามาลงทุน และการประกอบกิจการเน้นเพื่อการค้าการบริการเพื่อความบันเทิงตามความต้องการของคนเพียงบางกลุ่ม รายได้จากการท่องเที่ยวจึงไม่ได้นำกลับมาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน โดยเน้นหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนมีดังนี้

- 1) กระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน
- 2) สนับสนุนการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่และคนในท้องถิ่นยอมรับได้
- 3) จัดการดูแลสภาพแวดล้อม การบริการต่างๆให้มีประสิทธิภาพ
- 4) ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นแก่ชุมชน
- 5) นำรายได้จากการท่องเที่ยวกลับไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่หลายประเทศหันมาให้ความสำคัญ ปัจจุบันประเทศต่างๆกำลังเกิดการตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรพร้อมไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นหลักความยั่งยืนและคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น บางประเทศประสบความสำเร็จ บางประเทศล้มเหลว ตัวอย่างการศึกษาต่อไปจะเป็นตัวอย่างของประเทศที่มีการพัฒนาและการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

2.2.2 กรณีตัวอย่างการท่องเที่ยวในต่างประเทศ

2.2.2.1 ประเทศออสเตรเลีย

หน่วยงาน ATC (Australia Tourism Commission) ของประเทศออสเตรเลีย

ได้จัดทำโครงการที่มีชื่อเรียกว่า Brand Australian ซึ่งมีสาขาดังอยู่ใน 12 ประเทศทั่วโลก เพื่อการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งในปี 2000 นี้ประเทศออสเตรเลียก็ได้เป็นเจ้าภาพในการแข่งขัน Olympic Games ที่นครซิดนีย์ ซึ่งคาดว่าจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มา

เที่ยวได้อย่างมากมาย การประชาสัมพันธ์ภาพพจน์ของชุมชนออสเตรเลียโดยใช้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ, ลักษณะของคนในท้องถิ่น, วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งพวก Aborigin

ลักษณะที่โดดเด่นของการท่องเที่ยวของประเทศออสเตรเลียคือ การท่องเที่ยวเกี่ยวกับคนพื้นเมือง ซึ่งคือการท่องเที่ยวที่เข้าไปมีส่วนร่วมไปกับคนในท้องถิ่นในออสเตรเลียได้แก่ พวก Aboriginal และ Torres Strait Islander ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสชีวิตของชนพื้นเมืองที่แท้จริงโดยควบคุมไม่ให้มีผลกระทบต่อชนเผ่าพื้นเมือง²⁵

โดยสรุปแล้วการท่องเที่ยวในประเทศออสเตรเลียมีแนวคิดพื้นฐานหรือหลักการที่สำคัญ คือ

1. เป็นการให้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการรักษา การควบคุมให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพดั้งเดิมน้อยที่สุด
2. มีการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและมีการกระจายรายได้¹⁷

2.2.2.2 เมืองสโตน

เมืองสโตน (Stone Town) เป็นเมืองทางประวัติศาสตร์ มีตึกเก่าแก่มากมาย ประกอบด้วยชุมชนหลายเชื้อชาติ เป็นส่วนที่เล็กมากของ แซนซิบา (Zanzibar Town) เมืองเก่านี้เป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวอยู่เป็นประจำ มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในปี 1992 การท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักของประเทศ มีนักท่องเที่ยวมากมายเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆในแต่ละปี รวมทั้งการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติด้วย ขณะเดียวกันรัฐบาลได้มีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างมาก

ผลที่ตามมาก็คือ ราคาของที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม คนที่มีรายได้ต่ำก็ต้องออกไปจากพื้นที่ และมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างคนอยู่อาศัยกับคนที่เข้ามาประกอบกิจการในพื้นที่ ชุมชนดั้งเดิมโดยเฉพาะพวกอาหรับและอินเดียจำนวนมากที่อาศัยอยู่ใน Stone Town ได้ย้ายออกไป และรัฐได้เอาที่ดินพวกนี้เพื่อนำไปสร้างที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภคต่างๆ และมีคนจากที่อื่นๆเข้าไปอยู่อย่างมากมาย ยิ่งทำให้มีความหลากหลายมากขึ้น

คนส่วนใหญ่เริ่มเห็นด้วยกับการรักษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ Stone Town ไว้ โดยจัดตั้งองค์การที่เรียกว่า The Stone Town Conservation and Development Authority (STCDA) ซึ่งจะทำหน้าที่ในการควบคุมและพัฒนาเมือง วางแผนงานและนโยบาย และสนับสนุนการท่องเที่ยว

²⁵ Greg Rimes. "Australian Consul General." International Ecotourism Conference, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand, Sep7-8, 2000.

สำหรับ Conservation Plan ได้มีการกำหนดให้คนที่อาศัยและทำงานในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เหล่านี้มีส่วนร่วมในการรักษาอาคารและพื้นที่ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ด้วย Principal Secretary of the Ministry of Information ,Culture, Tourism and Sports states กล่าวว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศควรจะเป็นเหมือนหน้าต่างที่ให้นักท่องเที่ยวได้เห็น ได้สัมผัสถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของ Zanzibar การพัฒนาจำเป็นต้องใช้เงินซึ่งได้มาจากการท่องเที่ยว แต่ผลก็คือคนส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับผลประโยชน์จากแผนการอนุรักษ์เหล่านี้

Rafael Marks ซึ่งทำงานอยู่ในตำแหน่งที่ปรึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมของ Zanzibar ใน Zanzibar Stone Town Conservation Plan ให้ความเห็นว่าแผนการพัฒนาต้องมีการทบทวนใหม่เกี่ยวกับบทบาทที่แท้จริงของการอนุรักษ์ 3 อย่างที่ควรกระทำคือ

1. กระบวนการการอนุรักษ์ (Conservation as process)

แผนการพัฒนาต้องเกี่ยวข้องกับความร่วมมือในชุมชนมากขึ้น ให้คนในท้องถิ่นได้เสนอความคิด เพราะพวกเขาจะเข้าใจในสภาพพื้นที่มากกว่า และสามารถดูแลสภาพพื้นที่ของเขาได้ดีกว่า

2. บทบาทของอาคารเพื่อการพักอาศัย (The role of housing)

ครอบครัวและชุมชนดั้งเดิมอยู่ในสภาพที่จนมากและพร้อมที่จะออกไปจากพื้นที่ เนื่องจากราคาที่ดินที่สูงขึ้น นโยบายที่ผ่านมาจากความเข้าใจต่อคนที่อยู่อาศัยเดิม ดังนั้นจึงต้องมีนโยบายการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย อนุรักษ์อาคารเก่าและสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นเพื่อให้เขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเป็นเจ้าของพื้นที่และดูแลรักษาที่อยู่อาศัยของตนต่อไป

3. การช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก (A shift in the form of outside assistance)

ต้องได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก องค์กร NGOs มีน้อยมากที่ให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากพื้นที่นี้ขาดแคลนเงินในการนำมาใช้ให้เป็นไปตามนโยบาย ²⁶

สำหรับชุมชนบางลำพูเป็นชุมชนดั้งเดิมที่กำลังได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว เกิดกิจการการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการลงทุนจากภายนอกเพื่อประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว หรือการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้อาคารของคนในชุมชนเอง ดังนั้นจึงควรหันมาให้ความสนใจการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นนี้ การช่วยเหลือผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมไม่ให้ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวจะต้องย้ายออกไปจากพื้นที่เช่นเดียวกับเมืองสติน การศึกษาทัศนคติของชุมชน

²⁶ RAFAEL MARKS, "Conservation and Community : The Contradictions and Ambiguities of Tourism in the Stone Town of Zanzibar." HABITAT INTL., Great Britain. Vol.20, No. 2, pp.265 - 278. 1996.

ท่องเที่ยว หรือการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้อาคารของคนในชุมชนเอง ดังนั้นจึงควรหันมาให้ความสนใจการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นนี้ การช่วยเหลือผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมไม่ให้เกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวจะต้องย้ายออกไปจากพื้นที่เช่นเดียวกับเมืองสติน การศึกษาทัศนคติของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะชุมชนจะเข้าใจสภาพพื้นที่ปัจจุบันได้ดีกว่าและสามารถเห็นปัญหาเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยตรง

2.2.2.3 ประเทศอื่นๆ

ตัวอย่างประเทศสิงคโปร์ก็เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาพื้นที่อนุรักษ์ ได้มีการริเริ่มในการทำ Historic zones นโยบายสงวนรักษาพื้นที่โดยเน้นถึงความสำคัญในความเข้าใจในพื้นที่ชุมชนเก่าอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และครอบคลุมถึงกิจกรรมการใช้อาคารนั้นๆด้วย²⁷

ตัวอย่างประเทศ New Zealand ใน Maori การคำนึงถึงแต่เศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่ ทำให้ช่วงที่ผ่านมามีรายได้จากการท่องเที่ยวลดลง คือน้อยกว่าร้อยละ 1 และถ้าไม่มีการสงวนรักษาพื้นที่ต่อไปคาดว่าจะรายได้การท่องเที่ยวใน Maori จะยิ่งน้อยลงกว่านี้

ในขณะเดียวกัน Nepal ได้พัฒนาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์พื้นที่ของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้รักษารายได้จากการท่องเที่ยว และมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 5

จากกรณีศึกษาต่างประเทศ มีทั้งที่การจัดการการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ประเทศที่ประสบความสำเร็จนั้นส่วนมากมีความสนใจในด้านการอนุรักษ์ ทั้งดูแลรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรและชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว สำหรับในพื้นที่อนุรักษ์เกาะรัตนโกสินทร์นี้ เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของไทยมาช้านาน มีศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน และปัจจุบันการท่องเที่ยวได้ขยายตัวเข้ามาในเขตชุมชนท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ การใช้ที่ดินบริเวณนี้เริ่มปะปนกันระหว่างชุมชนดั้งเดิมกับสถานที่สำหรับนักท่องเที่ยว คล้ายกับกรณีศึกษาในต่างประเทศ และถ้าไม่มีการควบคุม ในอนาคตอาคารบ้านเรือนของชุมชนอาจถูกเปลี่ยนแปลงเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวเหมือนอย่างหลายประเทศได้ประสบอยู่ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนในบริเวณนั้นด้วย

²⁷ S. Cantacuzino, "Blueprint for Conservation in the Third World", Mimar 24(1987), pp. 19 – 25 ;

Feilden(1985). See note 9.

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

แนวทางการวางแผนนโยบายการท่องเที่ยว จำเป็นอย่างยิ่งต้องทราบทัศนคติของชุมชนในเขตท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่จะได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยตรง สำหรับการศึกษาทัศนคติของชุมชนในแขวงชนะสงครามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคารทำให้ทราบว่าชุมชนมีทัศนคติอย่างไรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคารในพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ประเภทของร้านค้าการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

ชุมชนแขวงชนะสงคราม

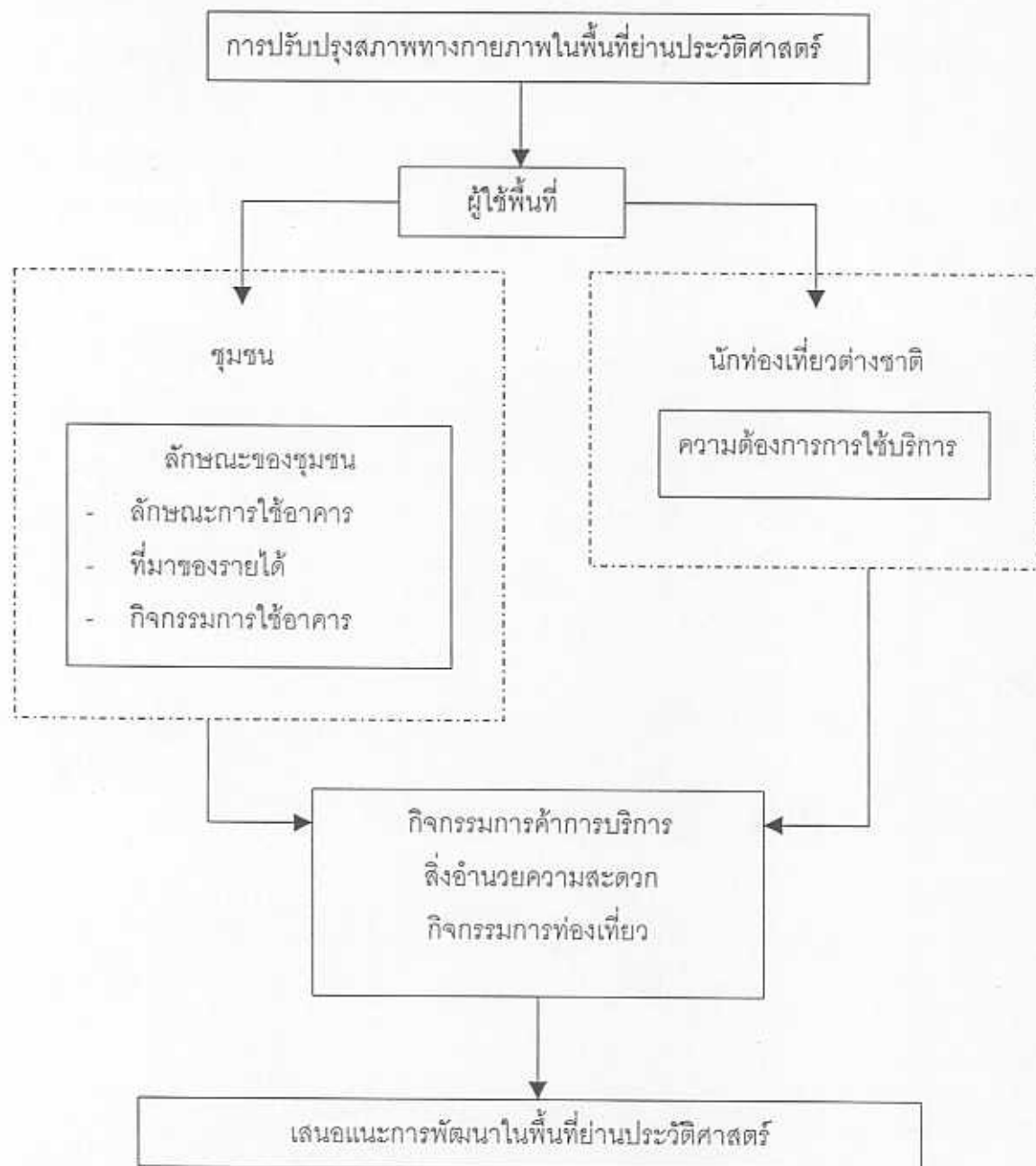
- ศึกษา 1) ทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคาร ประเภทการค้าและบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
- 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

นอกจากนั้นในด้านของตลาดการท่องเที่ยวยังคงต้องคำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นในการวิจัยจึงทำการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพื่อให้ทราบถึงความต้องการต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเภทของร้านค้าและบริการประเภท สิ่งอำนวยความสะดวก

นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

- ศึกษา 1) ความต้องการต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 2) ความต้องการต่อประเภทกิจกรรมการค้าการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก

นำผลที่ได้จากการศึกษากลุ่มชุมชนและนักท่องเที่ยว มาลงรหัสและเข้าโปรแกรมทางสถิติ หลังจากนั้นนำกลุ่มตัวอย่างของชุมชนและกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน เพื่อให้ได้ประเภทกิจกรรมการค้าและบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เหมาะสมแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยวและการตอบสนองของชุมชน

ภาพที่ 3.1 แสดงกรอบการวิจัย

3.1 วิธีการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

ในการวิจัยนี้จะทำการศึกษา 2 กลุ่มเป้าหมาย (Target Population) คือ ชุมชน และนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งจะเก็บข้อมูลโดยวิธีใช้แบบสอบถาม

3.1.1 การสุ่มตัวอย่างและขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1.1 ชุมชน

ชุมชน คือ ประชากรที่พักอาศัยหรือประกอบกิจการในพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีขอบเขตอยู่ในแขวงชนะเลิศสงคราม ครอบคลุมชุมชน 2 ชุมชนย่อย คือชุมชนมัสยิดจักรพงษ์และชุมชนตรอกไก่แจ้-เขียนนิวาสน์ ซึ่งมีจำนวนบ้าน 120 และ 80 หลังคาเรือน ตามลำดับ โดยจะใช้ตัวแทนประชากร 1 คนต่อ 1 หลังคาเรือน เป็นเจ้าของอาคารหรือเจ้าของกิจการเป็นผู้มีวุฒิภาวะสามารถตัดสินใจได้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง : ศึกษาประชากรทั้งหมด 200 หลังคาเรือน แต่เนื่องจากไม่สามารถเข้าไปได้ทุกครัวเรือน และบางครัวเรือนไม่สะดวกในการตอบแบบสอบถาม จึงได้แบบสอบถามกลับมา 133 ชุด

3.1.1.2 นักท่องเที่ยวต่างชาติ

ศึกษาเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เดินทางเข้ามาเพื่อท่องเที่ยวหรือพักอาศัยในบริเวณพื้นที่ศึกษาเท่านั้น เนื่องจากธุรกิจการค้าการบริการบางประเภทจะให้บริการเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ใช้วิธีการทำการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้พื้นที่กำหนด 150 ตัวอย่าง เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาและงบประมาณ

3.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1.2.1 เมื่อได้แบบสอบถามของนักท่องเที่ยวและชุมชนแล้วจะนำมาลงรหัส

3.1.2.2 นำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS โดย

1) หาความสัมพันธ์ของลักษณะของชุมชนกับทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวด้วยวิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test, X^2) โดยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร เพื่อทดสอบความเป็นอิสระต่อกัน กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และมีสมมติฐานทางสถิติคือ

Ho : ตัวแปรทั้งสองไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือตัวแปรทั้งสองเป็นอิสระต่อกัน

H1 : ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน หรือตัวแปรทั้งสองไม่เป็นอิสระต่อกัน

ถ้าค่า X^2 ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าค่าไคสแควร์ที่ได้จากการเปิดตารางที่ระดับนัยสำคัญเดียวกัน หรือเมื่อมีค่าความน่าจะเป็นที่ค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญที่กำหนดจะสรุปว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน

2) ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะชุมชน, ลักษณะนักท่องเที่ยวทั่วไป และข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อกิจกรรมการค้าการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยว จะนำข้อมูลเหล่านี้มาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ของแต่ละตัวแปรเพื่อให้ทราบแนวคิดของชุมชน

3.1.2.3 จากนั้นนำข้อมูลของชุมชนและนักท่องเที่ยวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนและความต้องการการใช้บริการของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีต่อกิจการการค้าการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งจะแบ่งชุมชนตามทัศนคติที่แตกต่างกัน เพื่อนำไปเป็นแนวทางการเสนอแนะการพัฒนาด้านกายภาพต่อไป

3.2 ตัวแปรการวิจัย

3.2.1 ด้านนักท่องเที่ยว

3.2.1.1 ข้อมูลส่วนตัวทั่วไป (จากเรื่องนักท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

- เพศ
- อายุ
- เชื้อชาติ
- อาชีพ
- จำนวนครั้งที่มา
- การเดินทาง
- จุดประสงค์ในการเดินทาง
- ระยะเวลาการพักอาศัย
- ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

3.2.1.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ (จากทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว)

- 1) กิจกรรมประเภทให้ความบันเทิง เช่น
 - การแสดง : การแสดง
 - การบริโภค : ไนท์คลับ (Night Club), ผับ (Pub) , ดิสโกเทค (Discotheque)
 - การพนัน : Gambling
- 2) กิจกรรมประเภทการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น
 - การชมสถาปัตยกรรม อาคารสถานที่ (Sightseeing)
 - การชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ (Art , Cultural Shows / Participate in cultural events)
 - การเรียนรู้จักคนท้องถิ่น (Participation with Thai people)

3.2.1.3 ความต้องการด้านการค้าการบริการอื่น ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวก (จากเรื่อง การบริการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

- 1) ด้านการค้าและการบริการ (Superstructure) เช่น Accommodation, Restaurants, Shop & Souvenir, Health centers, Internet Cafe, Information Center, Tour Agencies, Massage Parlours, Night Entertainment, Cultural Shows, River Boats, Coffee shops, Police
- 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Infrastructure) เช่น Street lighting, Phone Point, Parking Space, Garbage Bins, Public seating, Signage directions to tourist attractions, Plant life.

3.2.2 ด้านชุมชน

3.2.2.1 ด้านข้อมูลทั่วไป

- เพศ
- อายุ
- เชื้อชาติ
- อาชีพ
- รายได้/เดือน
- ที่มาของรายได้
- ลักษณะการถือครอง
- ระยะเวลาพักอาศัย
- กิจกรรมการใช้อาคาร

3.2.2.2 ทักษะคติของชุมชน

- 1) ทักษะคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2) ทักษะคติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคารของตนเองในอนาคต

3) ทศนคติเกี่ยวกับด้านธุรกิจการค้าการบริการประเภทต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกเพื่อการท่องเที่ยว (จากเรื่อง การบริการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย)

- 3.1) ด้านการค้าและการบริการ (Superstructure) เช่น Accommodation,
Restaurants, Shop & Souvenir, Health centers, Internet Cafe, Information
Center, Tour Agencies, Massage Parlours, Night Entertainment, Cultural
Shows, River Boats, Coffee shops, Police
- 3.2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Infrastructure) เช่น Street lighting, Phone
Point, Parking Space, Garbage Bins, Public seating, Signage directions
to tourist attractions, Plant life.

3.2.2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ (จากแนวคิดเรื่องอุปสงค์ การท่องเที่ยว)

1) กิจกรรมประเภทให้ความบันเทิง (มณฑล จันทน์แจ่มใส) เช่น

การแสดง : การแสดง

การบริโภค : ไนท์คลับ (Night Club), ผับ (Pub), ดิสโกเทค (Discotheque)

การพนัน : Gambling

2) กิจกรรมประเภทการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)
เช่น

การชมสถาปัตยกรรม อาคารสถานที่ (Sightseeing)

การชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ (Art, Cultural Shows / Participate in
cultural events) การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Participation with Thai people)

3.2.2.4 ผลกระทบที่เกิดกับชุมชน (จากเรื่องผลกระทบจากการท่องเที่ยว)

1) ด้านวัฒนธรรม

- รับวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามา
- เปิดโลกทัศน์ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับคนต่างชาติ

2) ด้านเศรษฐกิจ

- เงินเพื่อ

- รายได้มากขึ้น
- 3) ด้านสังคม
- มีคนเข้ามาในพื้นที่มากเกินไป แออัดโดยเฉพาะฤดูกาลท่องเที่ยว
 - เปลี่ยนสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต จากที่ครวเรื่อนเข้าสู่การบริการ
 - เกิดปัญหาอาชญากรรมมากขึ้น
 - เกิดการฟื้นฟู อนุรักษ์
 - เกิดการพัฒนาฝีมือแรงงาน การพัฒนารูปแบบหัตถกรรมใหม่ๆ
- 4) ด้านสภาพแวดล้อม
- เกิดมลพิษ เสียง อากาศ ชยะ
 - มีการบุกรุกที่สาธารณะ
 - นำความเจริญเข้าสู่ท้องถิ่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น
 - เกิดร้านค้าที่ให้บริการทางด้านธุรกิจท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

ตารางที่ 3.2 แสดงการเชื่อมโยงตัวแปรการวิจัย

Conceptual	Operational	ตัวชี้วัด
<u>ด้านนักท่องเที่ยว</u> 1. ลักษณะนักท่องเที่ยว	- ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	- เพศ, อายุ, เชื้อชาติ, รายได้, อาชีพ - ระยะเวลาในการพักอาศัย - จำนวนครั้งในการมา - ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง - วัตถุประสงค์ในการเดินทางมา
2. กิจกรรมการท่องเที่ยว	- พฤติกรรมการท่องเที่ยว	- บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในดิลับบี้บ ดิสโก้เธค - ร่วมกิจกรรม งานเทศกาลกับชุมชน หรือเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม
3. ความต้องการด้านการค้าการบริการอื่นๆและสิ่งอำนวยความสะดวก	3.1 ด้านการค้าและการบริการ (Superstructure)	- ความต้องการทางด้านที่พัก (Guest House) - ความต้องการการใช้บริการอาหารเครื่องดื่ม (Food & Beverage) - ต้องการซื้อของที่ระลึก (Shop & Souvenir) - ต้องการใช้บริการอินเทอร์เน็ต (Internet) - การใช้บริการบริษัททัวร์ (Tour Agent) - ต้องการใช้บริการศูนย์สุขภาพ (Health Center) - ต้องการใช้บริการสถานที่ให้ความบันเทิง (Night Club, Bar) - ต้องการสถานที่จัดแสดงทางวัฒนธรรม (Cultural show)
	3.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Infrastructure)	- ต้องการโคมไฟถนน (Street Lamps) - ต้องการโทรศัพท์สาธารณะ (Phone Point) - ต้องการห้องน้ำสาธารณะ (Public Toilets) - ต้องการถังขยะ (Litter Bins) - ต้องการที่นั่งข้างทาง (Seating) - ต้องการป้ายบอกทางภาษาสากล (Signage) - ต้องการสวนหย่อม ต้นไม้ (Planter)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

Conceptual	Operational	ตัวชี้วัด
ด้านชุมชน 1. ลักษณะชุมชนในพื้นที่ศึกษา	- ข้อมูลทั่วไปของชุมชน	- เพศ, อายุ, เชื้อชาติ, รายได้, อาชีพ - ลักษณะการถือครอง - ที่มาของรายได้ - ระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่ - กิจกรรมการใช้อาคาร
2. ทศนคติต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน	- กิจกรรมที่ควรจะมีในพื้นที่	- บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในดิลับดับ ดิสโก้เธค - ร่วมกิจกรรม งานเทศกาลกับชุมชน หรือเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม
3. ทศนคติด้านการค้า การบริการอื่นๆ และสิ่งอำนวยความสะดวก	3.1 ด้านการค้าและการบริการ (Superstructure)	- พัฒนาร้านค้าประเภทที่พัก (Guest House) - พัฒนาร้านค้าประเภทอาหารเครื่องดื่ม (Food & Beverage) - พัฒนาร้านขายของที่ระลึก (Shop & Souvenir) - พัฒนาร้านค้าบริการอินเทอร์เน็ต (Internet) - พัฒนาบริษัททัวร์ (Tour Agent) - พัฒนาศูนย์สุขภาพ (Health Center) - พัฒนาสถานที่ให้ความบันเทิง (Night Club, Bar) - พัฒนาสถานที่จัดแสดงทางวัฒนธรรม (Cultural show)
	3.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Infrastructure)	- ความเพียงพอโคมไฟถนน (Street Lamps) - ความเพียงพอโทรศัพท์สาธารณะ (Phone Point) - ความเพียงพอห้องน้ำสาธารณะ (Public Toilets) - ความเพียงพอถังขยะ (Litter Bins) - ความเพียงพอที่นั่งข้างทาง (Seating) - ความเพียงพอป้ายบอกทางภาษาสากล (Signage) - ความเพียงพอสวนหย่อม ต้นไม้ (Planter)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

Conceptual	Operational	ตัวชี้วัด
4. ด้านผลกระทบในชุมชนจากการท่องเที่ยว	4.1ด้านวัฒนธรรม	-รับวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามา -เปิดโลกทัศน์ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับคนต่างชาติ
	4.2ด้านเศรษฐกิจ	-เงินเพื่อ ของบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแพงกว่าที่อื่น -รายได้มากขึ้น
	4.3ด้านสังคม	-มีคนเข้ามาในพื้นที่มากเกินไป ไม่เป็นส่วนตัว -เปลี่ยนวิถีชีวิต จากที่คร่ำเรื้อนเข้าสู่ธุรกิจบริการ -เกิดปัญหาอาชญากรรมมากขึ้น -เกิดการฟื้นฟู อนุรักษ์ในพื้นที่และบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์
	4.4ด้านสภาพแวดล้อม	-เกิดมลพิษ เสียง อากาศ ชยะ -มีการบุกรุกที่สาธารณะ -นำความเจริญเข้าสู่ท้องถิ่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น -เกิดร้านค้าที่ให้บริการทางด้านธุรกิจท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

ตารางที่ 3.3 แสดงตัวแปรและเครื่องมือการวิจัย

ตัวแปร	Literature Research	Questionnaire	Interview	Field Observation
ด้านนักท่องเที่ยว				
1. ด้านข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว				
1.1 เพศ		✓	✓	
1.2 อายุ		✓	✓	
1.3 อาชีพ		✓	✓	
1.4 วัตถุประสงค์ในการมา		✓	✓	
1.5 ลักษณะการเดินทาง		✓	✓	
1.6 จำนวนครั้งในการมา		✓	✓	
1.7 ที่พัก		✓	✓	
1.8 ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง		✓	✓	
2. ความต้องการต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว				
-กิจกรรมประเภทความบันเทิง		✓	✓	
-กิจกรรมประเภทการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การร่วมกิจกรรม งานเทศกาลกับชุมชน		✓	✓	
3. ความต้องการด้านการค้าและการบริการ				
3.1 Accommodation		✓	✓	
3.2 Food & Beverage		✓	✓	
3.3 Shop & Souvenir		✓	✓	
3.4 Internet		✓	✓	
3.5 Tourist Information		✓	✓	
3.6 Tour Agent		✓	✓	
3.7 Massage		✓	✓	
3.8 Night Club : Bar, Pub		✓	✓	
3.9 Cultural show		✓	✓	
3.10 Health Center		✓	✓	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ตัวแปร	Literature Research	Questionnaire	In-depth Interview	Field Observation
4. ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก				
4.1 Street Lamp		✓	✓	
4.2 Local Distance Phone		✓	✓	
4.3 Bins		✓	✓	
4.4 Seating		✓	✓	
4.5 Signage		✓	✓	
4.6 Planter		✓	✓	
ด้านชุมชน				
1. ลักษณะของชุมชน				
1.1 เพศ,อายุ, เชื้อชาติ,รายได้, อาชีพ		✓	✓	
1.2 กรรมสิทธิ์ที่ดิน		✓	✓	
1.3 ระยะเวลาการพักอาศัย		✓	✓	
1.4 ประเภทกิจการ		✓	✓	
2.ทัศนคติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้ อาคาร				
- การเปลี่ยนแปลงในชุมชน		✓	✓	
- การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในอาคารของตน		✓	✓	
2. ทัศนคติต่อกิจกรรมบริการเพื่อความบันเทิง				
- กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อความบันเทิง				
-กิจกรรมประเภทการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การร่วมกิจกรรม งานเทศกาลกับชุมชน		✓	✓	
		✓	✓	
3. ทัศนคติต่อSuperstructure ในชุมชน				
3.11Accommodation		✓	✓	
3.12Food & Beverage		✓	✓	
3.13 Shop & Souvenir		✓	✓	
3.14Internet		✓	✓	
3.15 Tourist Information		✓	✓	
3.16Tour Agent		✓	✓	
3.17Massage		✓	✓	
3.18Night Club : Bar, Pub		✓	✓	
3.19Cultural show		✓	✓	
3.20Health Center		✓	✓	

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ตัวแปร	Literature Research	Questionnaire	In-depth Interview	Field Observation
4.ทัศนคติด้านสิ่งอำนวยความสะดวก		✓	✓	
3.1 Street Lamp		✓	✓	
3.2 Local Distance Phone		✓	✓	
3.3 Bins		✓	✓	
3.4 Seating		✓	✓	
3.5 Signage		✓	✓	
3.6 Planter		✓	✓	
5. ผลกระทบ				
5.1 ด้านวัฒนธรรม				
- รับวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามา	✓	✓		✓
- เปิดโลกทัศน์ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม	✓	✓		✓
5.2 ด้านเศรษฐกิจ				
- เงินเฟ้อ	✓	✓		✓
- รายได้มากขึ้น	✓	✓		✓
5.3 ด้านสังคม				
- มีคนเข้ามาในพื้นที่มากเกินไป แออัด	✓	✓		✓
- เปลี่ยนสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต	✓	✓		✓
- เกิดปัญหาอาชญากรรมมากขึ้น	✓	✓		✓
- เกิดการฟื้นฟู อนุรักษ์	✓	✓		✓
- เกิดการพัฒนารูปแบบหัตถกรรมใหม่ๆ	✓	✓		✓
5.4 ด้านสภาพแวดล้อม				
- เกิดมลพิษ เสียง อากาศ ขยะ	✓	✓		✓
- มีการบุกรุกที่สาธารณะ	✓	✓		✓
- นำความเจริญเข้าสู่ท้องถิ่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น	✓	✓		✓
- เกิดร้านค้าที่ให้บริการทางด้านธุรกิจท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว	✓	✓		✓

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาและนโยบายการพัฒนา

บางลำพูอยู่ในเขตพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักกันดีของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่สำคัญต่างๆ ในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ มักจะเข้ามาในพื้นที่บางลำพูด้วยเนื่องจากเป็นแหล่งจับจ่ายใช้สอย มีร้านอาหารและเครื่องดื่ม มีที่พักราคาประหยัด นอกจากนี้ยังมีงานเทศกาลและประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำอีกด้วย

จากการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้สภาพพื้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลง จากเอกลักษณ์ย่านการค้าและย่านที่พักอาศัยของชุมชนดั้งเดิมกลายเป็นสถานที่พักอาศัย หรือธุรกิจการค้าบริการแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะที่พักอาศัยราคาประหยัดจะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติเท่านั้น ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ทำรายได้ดีกว่าอาชีพอื่นๆ จึงทำให้คนในชุมชนนิยมหันมาเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคารเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น

ในบทนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของพื้นที่บางลำพู แขวงชนะสงครามที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านกิจกรรมการใช้อาคารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยจะกล่าวถึงกิจกรรมการใช้อาคารในปัจจุบัน สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งโครงการการปรับปรุงพื้นที่และแผนพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อจะทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและโครงการต่างๆ ในพื้นที่ และนำมาใช้ในการสอบถามทัศนคติของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่

4.1 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่บางลำพู แขวงชนะสงคราม

แต่เดิมที่ดินบริเวณนี้เรียกว่าวังริมป้อมพระสุเมรุ เป็นพระตำหนักของพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท สมัยรัชกาลที่ 4 อาณาเขตของเมืองขยายออกไปนอกจากเขตคลองรอบกรุง คลองผดุงกรุงเกษมถูกขุดขึ้นเพื่อใช้ขยายอาณาเขตกรุงรัตนโกสินทร์ มีการติดต่อกับชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นจึงทำให้เกิดการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น การตัดถนน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังได้มีการริเริ่มการสร้างห้องแถวริมถนนที่ได้ตัดขึ้นใหม่ สำหรับบริเวณพื้นที่ศึกษา ถนนพระอาทิตย์บริเวณนี้เป็นที่ประทับของพระราชโอรส ซึ่งมีทั้งวังที่อยู่ภายในและนอกกำแพงเมือง

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการขยายเมืองออกไปทางทิศเหนือ การตัดถนนและการสร้างตึกแถวขึ้นสองฟากถนนเริ่มขยายออกไปอีก ถนนพระอาทิตย์และถนนพระสุเมรุได้ถูกตัดขึ้นในสมัยนี้ โดยตัดเลียบกำแพงเมืองทางด้านเหนือ มีลักษณะเป็นถนนสายเล็กๆ

กระทั่งในรัชกาลที่ 6-7 แนวกำแพงเมืองตั้งแต่ได้ทำข้างวังหน้าขึ้นมาจนถึงป้อมพระสุเมรุได้ถูกรื้อถอนลงเพื่อขยายถนนพระอาทิตย์ทำให้วังที่สร้างนอกกำแพงเมืองที่หันหน้าออกริมแม่น้ำเจ้าพระยากลายเป็นหน้าวังติดถนนพระอาทิตย์ ในรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา แนวความคิดในการสร้างวังหรือที่ประทับได้เปลี่ยนเป็นลักษณะการสร้างบ้านพักส่วนตัว วังต่างๆที่สร้างขึ้นในรัชกาลก่อนๆเริ่มสูญสลายไป และเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอยเป็นอย่างอื่นเช่น เป็นหน่วยงานราชการต่างๆ เป็นต้น²⁸

4.2 สภาพทางกายภาพในปัจจุบัน

โดยจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในด้านต่างๆคือ ลักษณะการใช้ที่ดิน กิจกรรมการใช้อาคาร ลักษณะของอาคาร ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการสิ่งแวดล้อม ความสะอาด และระบบการคมนาคม

4.2.1 ลักษณะการใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินจากสถาบันราชการและที่อยู่อาศัย ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินและกิจกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรมมากขึ้น การใช้ที่ดินเพื่อการค้ามักอยู่ตามริมถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุ รวมทั้งถนนในซอยรามบุตรี ลักษณะอาคารบริเวณริมถนนเป็นรูปแบบของตึกแถวขนาด 2 ชั้นมีการผสมผสานของกิจกรรมคือ มีกิจกรรมการค้าและที่พักอาศัย ส่วนภายในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย และมีการกระจายตัวของกิจกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรม

พื้นที่ภายในชุมชนแขวงชนะสงครามมีเส้นทางที่เชื่อมต่อถึงกันอย่างมากมาย เช่น ตรอกไก่แจ้เชื่อมจากซอยรามบุตรีกับถนนพระสุเมรุ และซอยทางด้านถนนพระอาทิตย์สามารถเชื่อมต่อถึงตรอกไก่แจ้ได้ และซอยทางด้านถนนจักรพงษ์ทะลุออกทางด้านถนนพระสุเมรุ แต่เป็นทางเหล่านี้เป็นซอยแคบ รถไม่สามารถวิ่งผ่านได้ แต่ซอยรามบุตรี เป็นซอยที่รถสามารถวิ่งผ่านได้ เป็นเส้นทางเดินรถทางเดียว เนื่องจากถนนจักรพงษ์ออกสู่ถนนพระอาทิตย์ ปัจจุบันรถเข้าออกช่องทางนี้เป็นครั้งคราว เนื่องจากเป็นซอยแคบ มีรถจอด มีhaberแผงลอย และนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินเข้าออกไปมา

นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วย ตลาดนัด ห้างสรรพสินค้า โรงเรียน สถานที่ทางราชการ ท่าเรือพระอาทิตย์ โดยให้บริการเรือข้ามฟาก และเรือด่วนเจ้าพระยาที่จอดตามท่าเรือสำคัญต่างๆ (ภาพที่ 4.1 แสดงกิจกรรมการใช้อาคารบริเวณชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม)

²⁸ สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. "เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์." 22-23 สิงหาคม 2544. หน้า 73-76.

- ที่จอดรถ
- 1 เกสต์เฮ้าส์, คอนโด, อพาร์ตเมนต์
- 2 ร้านขายอาหาร/เครื่องดื่ม
- 3 ร้านขายของ เสื้อผ้ารองเท้า
- 4 ร้านของช่างตัดผม/เสริมผม
- 5 ร้านอินเทอร์เน็ต
- 6 บริษัททัวร์
- 7 ร้านเสริมสวย, นวดสปา, นวดฝ่าเท้า
- 8 ผับ, เบียร์สังฆะ
- 9 กิจกรรมอื่นๆ (ตลาดนัด, วันเจ้าจ้าว)

ที่มา : จากการศึกษาวิจัยพื้นที่

ภาพที่ 4.1 แสดงกิจกรรมการใช้อาคารบริเวณชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม

4.2.2 ลักษณะการจัดกลุ่มอาคาร

ในบริเวณพื้นที่ชุมชนแขวงชนะสงครามลักษณะของกลุ่มอาคารมีลักษณะหนาแน่น ที่ว่างเว้นอาคารน้อยอยู่แล้วเนื่องจากเป็นบ้านพักอาศัยของชุมชนแออัด ปัจจุบันยังมีประชากรอพยพเข้ามาประกอบอาชีพมากขึ้น ดำเนินกิจกรรมพาณิชย์กรรมมากขึ้น ยิ่งทำให้กลุ่มอาคารหนาแน่นมากขึ้นอีก แต่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการต่างๆ มีกลุ่มอาคารกระจายตัว ไม่หนาแน่นเท่ากับในพื้นที่ชุมชน

4.2.3 ลักษณะรูปแบบอาคาร

ลักษณะอาคารบ้านเรือนในชุมชนเป็นลักษณะบ้านไม้ 2 ชั้น และครึ่งตึกครึ่งไม้ แต่อาคารเพื่อการพาณิชย์และการพักอาศัยที่อยู่บริเวณริมถนนในช่วงถนนพระสุเมรุต่อกับถนนพระอาทิตย์ ที่มีลักษณะเรียงต่อกันเป็นรูปตัวแอล ขนาด 2 ชั้น มีหลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องว่าว หน้าต่างเป็นชนิดบานเปิดคู่ ลายลูกปักไม้กระดานดุน เป็นอาคารที่มีความงามทางสถาปัตยกรรมและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

แต่ปัจจุบันอาคารส่วนใหญ่จะมีการดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับธุรกิจ เช่นมีการทำประตูใหม่ให้เป็นกระจกเพื่อเหมาะกับการติดเครื่องปรับอากาศ หลังคาส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงเป็นกระเบื้องธรรมดา เนื่องจากแบบเดิมราคาแพง และมีการทาสีใหม่แต่ไม่ได้เป็นไปในทางเดียวกัน มีสีฉูดฉาด²⁸

4.2.4 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ

1) ระบบสาธารณูปโภค ภายในชุมชนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น โทรศัพท์ / การบริการโทรศัพท์สาธารณะ ไฟฟ้า น้ำประปา อย่างเพียงพอ แต่ปัญหาที่พบคือ ปัญหาการระบายน้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาและพื้นดินเป็นดินเหนียวไม่เหมาะแก่การระบายน้ำ เมื่อฝนตกประกอบกับอยู่ในที่ลุ่ม จึงทำให้น้ำระบายได้ไม่ดี เกิดน้ำท่วมซึ่งได้ง่าย และการจัดการระบบบำบัดน้ำเสียซึ่งพบว่ามีปัญหาเน่าเหม็นบริเวณคลองบางลำพู

2) ระบบสาธารณูปการ มีศูนย์สุขภาพชุมชนซึ่งมี 2 แห่งคือ บริเวณชุมชนตรอกไก่แจ้ – เขียนนิวาสน์ และบริเวณชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ และสวนสันติไชยปราการได้มีการจัดกิจกรรมออกกำลังกายเป็นประจำทุกวัน และมีห้องน้ำสาธารณะให้บริการอยู่ในบริเวณสวนสาธารณะอีกด้วย

4.2.5 การคมนาคม

1) การคมนาคมทางบก

มีรถยนต์ผ่านเข้ามามากเนื่องจากเป็นจุดศูนย์กลางเป็นเส้นทางเชื่อมสู่สถานที่สำคัญหลายแห่ง และความกว้างของถนนที่ไม่กว้างมากนักจึงไม่เพียงพอต่อปริมาณการใช้ จึงทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดได้ง่าย โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวที่มีรถทัวร์เข้ามามาก ยิ่งทำให้มีปริมาณการจราจรหนาแน่นเพิ่มขึ้น

2) การคมนาคมทางน้ำ

สภาพพื้นที่ที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้มีการคมนาคมทางน้ำได้สะดวกอีกทางหนึ่ง คือ ท่าเรือพระอาทิตย์ เพื่อเดินทางข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยา และเรือโดยสารไปตามท่าต่างๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นทางเลือกของการเดินทางที่วิธีหนึ่งแล้วยังเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวหนึ่งที่นักท่องเที่ยวต่างชาติให้ความสนใจ เนื่องจากจะสามารถชมอาคารและวิถีชีวิตของคนกรุงเทพฯ ตามล่องฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

2) ระบบการขนส่งมวลชน

การคมนาคมนอกจากจะมีปริมาณพื้นที่ถนนมาก มีการเข้าถึงยังพื้นที่สะดวกแล้ว บริเวณโดยรอบยังมีรถประจำทางผ่านเข้ามาและเป็นจุดเริ่มต้นของหลายสาย ทำให้เดินทางด้วยรถประจำทางสาธารณะสะดวก รวมทั้งเป็นทางผ่านของ Airport Bus รถสาธารณะที่วิ่งจากท่าอากาศยานกรุงเทพฯมายังบริเวณพื้นที่โดยรอบทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางได้สะดวก แต่อย่างไรก็ดีรถประจำทางที่เข้ามาในพื้นที่มาก ก็ทำให้เกิดปัญหามลพิษหรือปัญหาสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้

4.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

เนื่องจากสภาพการใช้ที่ดินเปลี่ยนไป จากสถาบันราชการและที่อยู่อาศัยของชุมชนดั้งเดิม การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรมมีมากขึ้น และขยายตัวออกไปอย่างต่อเนื่อง ในบริเวณชุมชนระสังครามมีการประกอบอาชีพพาณิชย์กรรมกันมาก เพราะนอกจากเป็นย่านการค้าดั้งเดิมที่มีธุรกิจการค้าอยู่แล้ว ปัจจุบันยังมีการขยายตัวของกิจการการค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะในบริเวณชอยรามบุรี และเริ่มขยายตัวเข้าไปในบริเวณที่อยู่อาศัยของชุมชน ทำให้รายได้ส่วนใหญ่ของพื้นที่มาจากการค้าและนิติบุคคลมากกว่ารายได้บุคคลธรรมดา และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทุกปี ทั้งนี้เพราะถึงแม้ราชการและการศึกษาจะเป็นกิจกรรมที่ประชากรมีอาชีพมากที่สุด แต่ก็มิได้มีผลผลิตเป็นรายได้ทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพาณิชย์กรรม

4.3.1 ลักษณะประชากร

พื้นที่ชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงครามประกอบด้วย 2 ชุมชนคือ ชุมชนเขียนนิวาสน์-ไก่อแจ้ และชุมชนมัลลิตจักรพงษ์ เป็นชุมชนประเภทชุมชนแออัด อาคารเป็นบ้านไม้ 2 ชั้นหรือครึ่งตึกครึ่งไม้ ประกอบด้วยประชากรประมาณ 1,900 คนเป็นชายประมาณ 1,000 คน เป็นหญิงประมาณ 900 คน ที่ดินบริเวณนี้แต่เดิมเป็นที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์ ต่อมามีการพระราชทานให้ วัดและบุคคล ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของเมือง ที่ดินในย่านบางลำพูบางส่วนมีการเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอย และเปลี่ยนเป็นของเอกชนมากขึ้นเพื่อทำกิจการต่างๆ และบางส่วนเวนคืนให้กับประชาชนเช่นที่ดินบริเวณข้างๆป้อมพระสุเมรุ และที่ดินบริเวณชุมชนดั้งเดิมเป็นที่ของเอกชน และพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นการให้เช่าต่อๆกันมา

4.3.2 ลักษณะกิจกรรมการใช้อาคาร

บริเวณพื้นที่จะมีกิจกรรมทางการค้ามากที่สุด ประกอบกับเป็นแหล่งการค้าดั้งเดิม เมื่อการท่องเที่ยวยุคขยายตัวกิจกรรมการค้าเริ่มมีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมประเภทที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ที่พักอาศัยของชาวต่างชาติ ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านขายของที่ระลึก กิจกรรมประเภทการค้ามักอยู่ตามบริเวณริมถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุ รวมทั้งถนนในซอยรามบุตรี แต่อาคารที่อยู่อาศัยอย่างเดียวจะอยู่ภายในบริเวณพื้นที่มีลักษณะกลุ่มอาคารค่อนข้างหนาแน่น จากการสำรวจพื้นที่ พบว่า ลักษณะการกระจายตัวของกิจกรรมการใช้อาคารในพื้นที่ศึกษา มีดังนี้ บ้านพักอาศัยอย่างเดียวมีลักษณะหนาแน่นตัวอยู่บริเวณชุมชนตรอกไก่อแจ้-เขียนนิวาสน์ และมัลลิตจักรพงษ์ และกระจายอยู่ทั่วไปทั้งบริเวณพื้นที่ศึกษา ธุรกิจประเภทที่พักส่วนมากอยู่บริเวณซอยชนะสงครามและซอยรามบุตรี และเริ่มกระจายตัวเข้าไปในย่านชุมชนเก่าบริเวณชุมชนตรอกไก่อแจ้-เขียนนิวาสน์ อพาร์ทเมนท์อยู่บริเวณตรอกไก่อแจ้ ภัตตาคาร ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม มีกระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะบริเวณริมถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุและภายในซอยรามบุตรี ร้านขายของรองเท้านักเลาฯ ส่วนใหญ่อยู่บริเวณริมถนนจักรพงษ์ ร้านขายของชำอยู่กระจายทั่วไปโดยเฉพาะในชุมชน ร้านนวดตัว/ฝ่าเท้า เสริมความงามและสถานให้ความบันเทิง อินเทอร์เน็ต บริษัททัวร์ อยู่ในซอยรามบุตรี ซึ่งบริเวณนี้มีกิจการการค้าเพื่อการท่องเที่ยวมากที่สุด นอกจากนั้นยังมีธุรกิจผู้ค้ารายย่อยค้าขายของที่ระลึก ขายหนังสือ และแผงลอยที่เข้าไปขายของบริเวณภายในวัดชนะสงครามด้วย

4.3.3 ลักษณะวัฒนธรรมและประเพณี

บางลำพูได้มีการจัดกิจกรรมในชุมชนอยู่เป็นประจำ ส่วนของบางลำพูได้มีการจัดการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่บางลำพู ตั้งแต่ปี 2540 – 2543 โครงการหลายโครงการได้มีการดำเนินการแล้วและได้รับความร่วมมือจากชุมชนและหน่วยงานต่างๆเป็นอย่างดี พร้อมกับได้ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าร่วมงานครั้งนี้อย่างมากมาย กิจกรรมที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น

- ปี 2541 "สนุกกับถนน พื้นที่ชุมชนพระอาทิตย์" งานเทศกาลการปิดถนนคนเดิน ครั้งใหญ่บริเวณถนนพระอาทิตย์
- ปี 2541 – 2542 งานอนุรักษ์อาคารโบราณ และพัฒนาเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประชาคม ตำบลแบบ ลักษณะงาน งานรณรงค์ เรียกร้องให้มีการพัฒนาศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
- ปี 2542 งานมหกรรมถนนคนเดินวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ เป็นการปิดถนนพระอาทิตย์ และแสดงงานศิลปวัฒนธรรม ประชันกับศิลปวัฒนธรรมจากสหภาพยุโรป

บริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ชุมชนเก่าอยู่ในเขตอนุรักษ์เกาะรัตนโกสินทร์ มีโครงการและแผนการพัฒนาพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ดังนี้

4.4 โครงการและแผนการพัฒนาพื้นที่

หน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาพื้นที่บางลำพู ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานจากภายนอก แต่ประชาชนบางลำพูมีการรวมตัวกันของคนในชุมชน เรียกว่าประชาคมบางลำพู เกิดมาจากการเตรียมการงานเทศกาลถนนคนเดิน ตั้งแต่ปี 2540 มีถนนพระอาทิตย์เป็นสถานที่สำคัญในการแสดงผลงาน เพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนบางลำพูโบราณ

ประชาคมบางลำพูประกอบด้วย ชุมชนส่วนใหญ่ในย่านบางลำพูประมาณ 6,000 คน และยังมีองค์กรต่างๆที่ให้การสนับสนุนและร่วมทำงานด้วยเช่น กรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย UNDP มหาวิทยาลัยศิลปากรและหน่วยงานอื่นๆ จากในประเทศและต่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรากฐานในการพึ่งตนเองให้กับชุมชน ให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ โดยการจัดกิจกรรมในชุมชนนำโดยประชาคมบางลำพู นอกจากจะมีกิจกรรมประเภทวัฒนธรรมและประเพณีแล้วยังมีกิจกรรมเพื่อปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของชุมชนอีกด้วย ตัวอย่างเช่น

4.4.1 โครงการการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของประชาคมบางลำพู

- 1) การรณรงค์ทาสีอาคารบ้านเรือน และร้านรวงรอบถนนพระอาทิตย์ให้งดงาม และให้ชาวประชาคมริเริ่มทำบาทวิถีในฝัน รวมทั้งโครงการหน้าบ้านหน้ามอง เพื่อให้ถนนพระอาทิตย์เป็นถนนตัวอย่าง
- 2) การช่วยกันจัดระเบียบหาบแร่แผงลอยให้สมบูรณ์และงดงาม
- 3) การรวมกลุ่มและปรับโครงสร้างร้านอาหารในย่านถนนพระอาทิตย์ ให้เป็นย่านร้านอาหารแนวศิลปะ ร้านอาหารแนวสมุนไพรและสุขภาพ หรืออาหารปลอดสารพิษของกรุงเทพ
- 4) การรื้อฟื้นส่งเสริมงานหัตถกรรมโบราณ มรดกตกทอดของชาวบางลำพู
- 5) การรื้อฟื้นส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะดนตรีไทย ละครโบราณ วรรณคดี กวี รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ผสานกับวัฒนธรรมในชาติเพื่อนบ้านอาเซียน
- 6) โครงการสนับสนุนการปรับปรุงภูมิทัศน์บ้านเรือน และร้านค้าโบราณ พร้อมจัดทำป้ายประวัติศาสตร์ติด ณ สถานที่สำคัญทุกแห่ง
- 7) โครงการศิลปะชุมชน
- 8) โครงการแยกขยะครบวงจร ชั้นที่ 2
- 9) การจัดเส้นทางท่องเที่ยววัดสำคัญ และสถานที่สำคัญในชุมชนรอบประชาคม ให้เป็นเส้นทางถาวร

โครงการต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนบางลำพูแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือกันของชุมชนในการเห็นคุณค่าการอนุรักษ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งนอกจากจะเป็นการรักษา มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนแล้ว ยังมีผลต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่อีกด้วย แต่การดำเนินการของชุมชนยังมีข้อจำกัด เนื่องจากชุมชนไม่มีอำนาจพอที่จะสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารของชุมชน หรือผู้ประกอบการจากภายนอกได้ ซึ่งกิจการบางประเภทไม่ได้ส่งเสริมแนวทางการอนุรักษ์พื้นที่ที่ประชาคมบางลำพู แต่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชุมชนบ้านพักอาศัยใกล้เคียง หรือการจัดการกับระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ดังนั้นจึงควรมีหน่วยงานจากราชการเข้ามาจัดการฟื้นฟูสภาพทางกายภาพในพื้นที่ชุมชน

4.4.2 แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ได้ปรับเปลี่ยนมาจากคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2541 โดยอยู่ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2541 โดยมีสำนักงาน

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมเป็นเลขานุการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ รวมทั้งมาตรการทางด้านการบริหาร กฎหมาย และกฎระเบียบต่างๆ ให้หน่วยงานปฏิบัติ นำไปดำเนินการ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์²⁸

การดำเนินงานการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ ของสำนักงานคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ได้ยึดหลักการส่งเสริมให้มีพื้นที่โล่งว่างสีเขียว การอนุรักษ์โบราณสถานและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ลดความหนาแน่นของอาคารสถานที่และการจราจร นโยบายนี้ได้นำไปสู่การกำหนดมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งกับพื้นที่ศึกษาคือ

ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงใช้หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก ในท้องที่แขวงชนะสงคราม แขวงตลาดยอต แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงบวรนิเวศ แขวงเสาชิงช้า แขวงลำราญราษฎร์ และแขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2530 แต่ในปัจจุบันพบว่ามีมีการก่อสร้างอาคาร และเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารมากขึ้นในพื้นที่แขวงชนะสงคราม โดยที่อาคารเหล่านั้นไม่ขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน ซึ่งหน่วยงานเหล่านั้นก็ไม่สามารถเข้ามาควบคุมและดำเนินการได้เช่นกัน

นอกจากนั้นยังได้จัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ เป็นแผนแม่บทเพื่อการพัฒนากระบวนสาธาณูปโภค สาธาณูปการ ระบบขนส่งมวลชน ระบบการจราจรทางบก ทางน้ำ ทางเดินเท้า และการใช้ที่ดิน ที่เกี่ยวข้องซึ่งกับชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม ที่เกี่ยวข้องซึ่งกับพื้นที่ศึกษามีดังนี้

4.4.2.1 แผนแม่บทการใช้ที่ดิน

แผนแม่บทการใช้ที่ดินดำเนินการตามแนวนโยบายการใช้ที่ดินของคณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์ประกอบด้วย 3 กลุ่มโครงการ ได้แก่ กลุ่มโครงการปรับปรุงพื้นที่เพื่อใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่ง กลุ่มโครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและจัดระเบียบอาคาร และกลุ่มโครงการการออกมาตรการการใช้ประโยชน์ที่ดิน

1) กลุ่มโครงการปรับปรุงพื้นที่เพื่อใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่ง

²⁸ สำนักงานคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า. แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร. หน้า 3-6.

แผนงานการใช้ที่ดินบริเวณริมคลองรอบกรุง เพื่อปรับปรุงพื้นที่บริเวณคลองบางลำพูให้เป็นพื้นที่เปิดโล่งและสวนสาธารณะ

- 1.1) โครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมคลองบางลำพูจากป้อมมหากาฬถึงถนนจักรพงษ์ โดยจัดทำลานอเนกประสงค์สำหรับชุมชนพระอาทิตย์
 - 1.2) โครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมคลองบางลำพูจากถนนจักรพงษ์ถึงถนนประชาธิปไตย โดยจัดทำเป็นสวนสาธารณะริมคลองและปรับปรุงสภาพแวดล้อม
- 2) กลุ่มโครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและจัดระเบียบ อาคาร

เป้าหมายคือการควบคุมและจำกัดความหนาแน่นย่านที่พักอาศัยและย่านพาณิชย์กรรมให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสม

- โครงการปรับปรุงย่านที่พักอาศัยบริเวณโดยรอบวัดชนะสงคราม ทำการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชนให้ดีขึ้น จัดระเบียบของระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่ถูกละเลยลักษณะ รวมทั้งจัดให้มีที่ว่างเปิดโล่งระหว่างกลุ่มอาคารเพื่อลดความแออัดในพื้นที่

- 3) กลุ่มโครงการออกมาตรการการใช้ประโยชน์ที่ดิน

กำหนดการใช้ที่ดินในแต่ละประเภทเพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์เมือง

- 3.1) แผนงานการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม ทำการควบคุมการใช้ที่ดินพาณิชย์กรรมไม่ให้มีความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น
- 3.2) แผนงานการใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย ควบคุมการใช้ที่ดินเพื่อมิให้เกิดการขยายตัวเป็นย่านพาณิชย์กรรม

สำหรับแผนแม่บทการใช้ที่ดินนี้จะสามารถนำมาควบคุมการขยายตัวของกิจกรรมการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมและแผนงานการใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย ควบคุมการใช้ที่ดินไม่ให้เกิดการขยายตัวเป็นพาณิชย์กรรม ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับการศึกษาวิจัยนี้ โดยเฉพาะปัญหาการเพิ่มขึ้นของสถานบันเทิงและธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายของชุมชนบางกลุ่มและนักลงทุนจากภาย

นอกที่มีจุดมุ่งหมายที่จะเปิดบริการ ซึ่งจะเป็นการลดปริมาณความแออัดของการใช้พื้นที่ด้วย (ภาพที่ 4.2 แสดงแผนแม่บทการใช้ที่ดิน)

4.4.2.2 แผนแม่บทระบบการคมนาคมขนส่ง

โดยแผนงานจะครอบคลุมระบบการคมนาคมขนส่งต่าง ๆ ได้แก่ ระบบขนส่งมวลชน ระบบการคมนาคมทางน้ำ ระบบการคมนาคมทางบก เน้นการลดความหนาแน่น ของการจราจร ในเขตกรุงรัตนโกสินทร์

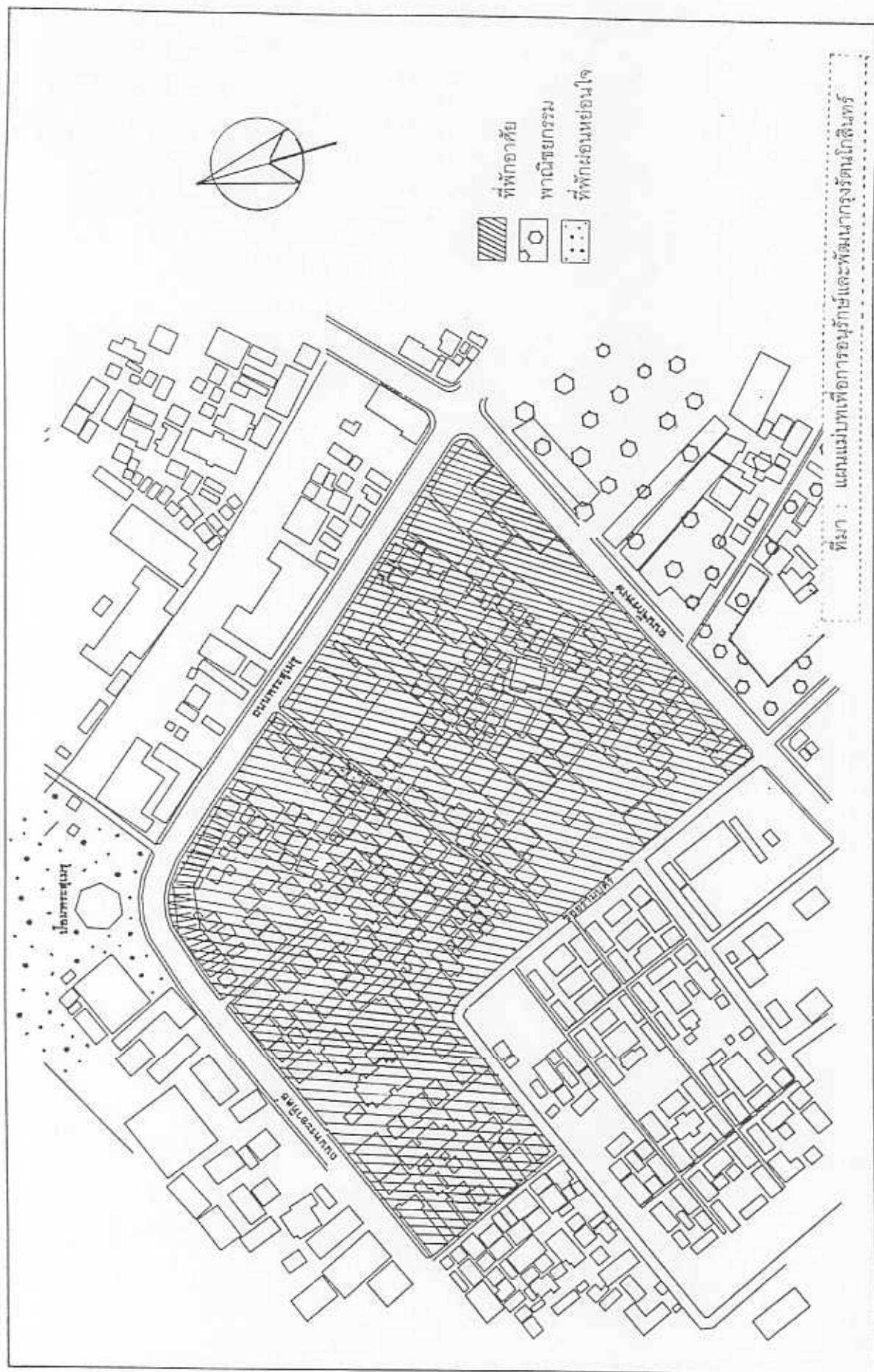
- 1) แผนงานการจัดระบบขนส่งมวลชน
 - โครงการเกี่ยวกับการจัดระบบโดยสารรถประจำทาง ลดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล จัดระบบการเดินรถภายในพื้นที่ให้เหมาะกับระบบรถไฟฟ้าใต้ดิน
- 2) แผนงานการจัดระบบคมนาคมทางน้ำ
 - โครงการเรือด่วนเจ้าพระยา ให้มีความสะดวกและสอดคล้องกับระบบการคมนาคมอื่นๆ เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งของการจราจร
 - โครงการจัดระบบเรือโดยสารในคลอง เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำ ให้กับนักท่องเที่ยวด้วย
- 3) แผนงานจัดระบบคมนาคมทางบก
 - โครงการทางเดินเท้าและทางสำหรับจักรยาน
 - โครงการจัดที่จอดรถ การจัดสถานที่จอดรถใหม่อีก 6 แห่ง

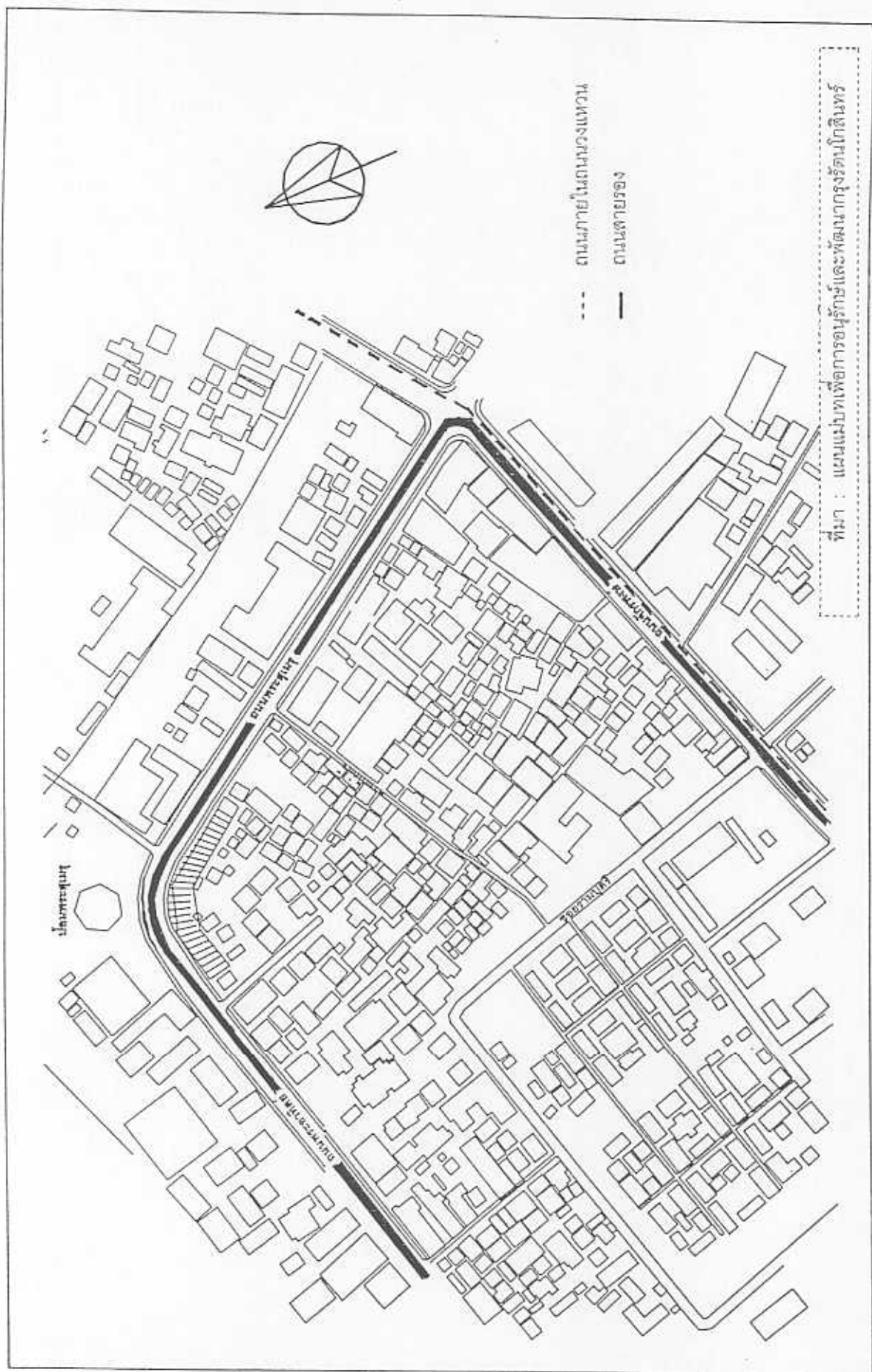
สภาพปัญหาของพื้นที่โดยรอบพื้นที่ศึกษาบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ มีปัญหาการจราจรติดขัดมาก เนื่องจากเป็นจุดศูนย์กลางของเมือง และเป็นบริเวณที่มีเส้นทางเชื่อมต่อไปสู่ฝั่งธนบุรี จึงทำให้ปริมาณการจราจรผ่านเข้ามาในบริเวณนี้มาก ซึ่งถ้าไม่มีการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง จะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม การท่องเที่ยว และการทำลายโบราณสถานในที่สุด (ภาพที่ 4.3 แสดงแผนแม่บทระบบขนส่งคมนาคมขนส่ง)

4.4.2.3 แผนแม่บทสาธารณูปโภค

แผนงานนี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่มีการรับผิดชอบอยู่แล้ว

- 1) แผนงานการปรับปรุงถนนสายหลัก สายรอง สายย่อย
- 2) แผนการจัดระบบโครงข่ายการจ่ายกระแสไฟฟ้า การเดินสายไฟฟ้าใต้ดิน

ภาพที่ 4.3 แผนแม่บทระบบคมนาคมขนส่งบริเวณชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม

- 3) แผนงานการจัดระบบโครงข่ายโทรศัพท์ และขยายการให้บริการโทรศัพท์สาธารณะ
- 4) แผนงานการจัดระบบการเดินท่อประปา และประสิทธิภาพน้ำประปา
- 5) แผนงานการจัดระบบระบายน้ำ การปรับปรุงโครงข่ายและขยายขนาดท่อระบายน้ำ การป้องกันน้ำท่วมริมแม่น้ำเจ้าพระยา
- 6) แผนงานการจัดระบบบำบัดน้ำเสีย การควบคุมการระบายน้ำทิ้งสู่คลองโดยตรงและบำบัดน้ำเสียสาธารณะ

ปัญหาเรื่องการระบายน้ำเป็นปัญหาที่ชุมชนต้องการให้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากท่อระบายน้ำที่ใช้อยู่มีขนาดเล็ก ไม่เหมาะสมต่อประชากรที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน จึงต้องมีการปรับปรุงสาธารณูปโภคดังกล่าวให้เพียงพอกับความต้องการของชุมชน เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้

4.4.2.4 แผนแม่บทระบบสาธารณูปการ

กำหนดสัดส่วนของสาธารณูปการให้มีความสมดุล โดยไม่สนับสนุนให้มีการเพิ่มความหนาแน่นของประชากร ด้วยโครงการดังนี้

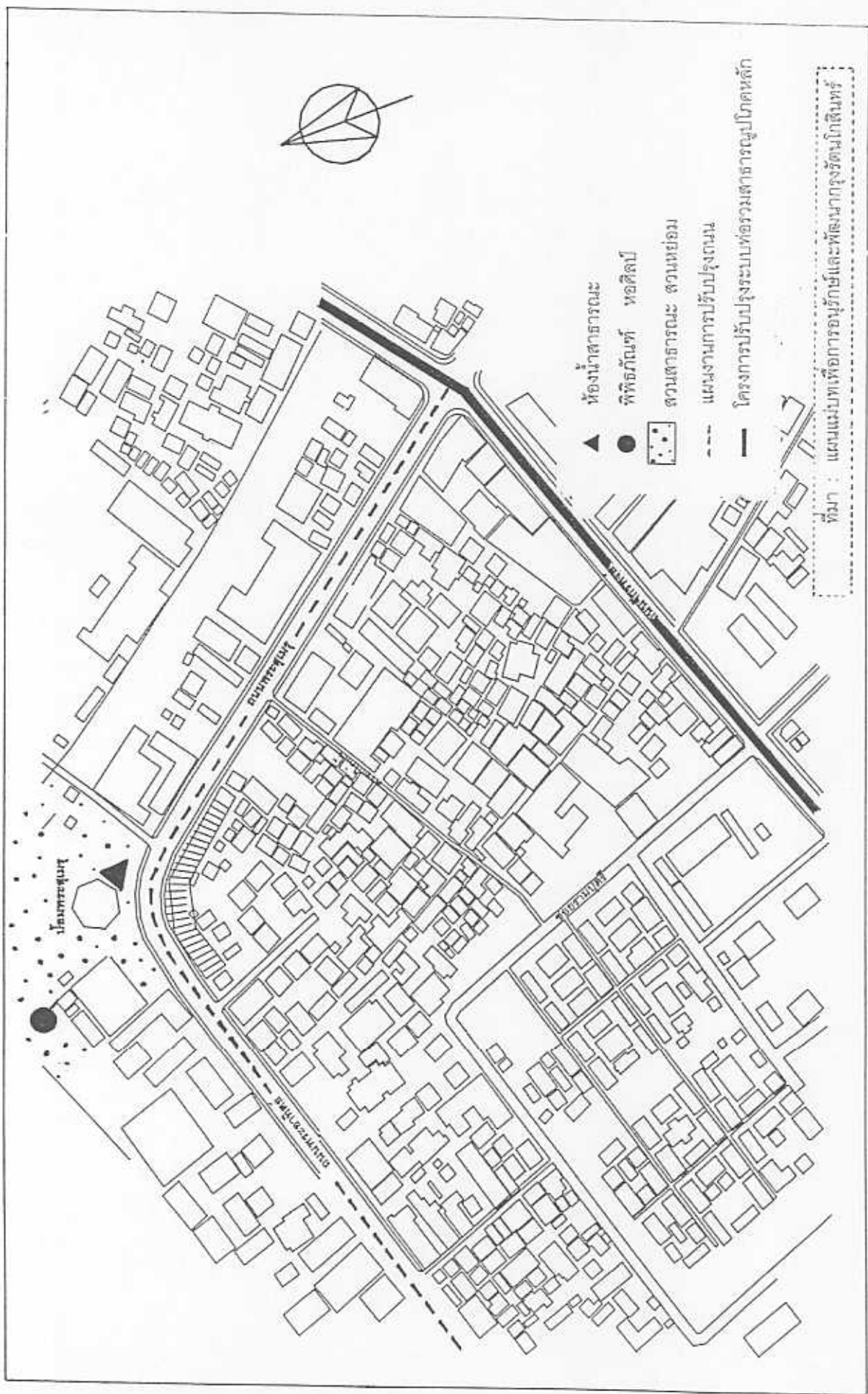
- 1) โครงการควบคุมสถานประกอบการประเภทโรงแรม
- 2) โครงการจัดบริการห้องน้ำสาธารณะ

การจัดการโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเมือง การจัดการเมืองให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ควรมีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่างๆเหล่านี้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนหรือนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการอย่างมีคุณภาพ (ภาพที่ 4.4 แสดงแผนแม่บทระบบสาธารณูปโภค, สาธารณูปการ)

4.4.2.5 แผนแม่บทสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ของเมือง

เพื่อปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของเมืองให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ และมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

- 1) แผนงานควบคุมคุณภาพอากาศ เสียง ความชื้นสะท้อน
- 2) แผนงานควบคุมคุณภาพน้ำ กำหนดมาตรการให้บ้านพักอาศัยและสถานประกอบการต่างๆบำบัดน้ำทิ้งก่อนลงไปสู่คลองสาธารณะ

ภาพที่ 4.4 แผนแม่บทระบบสาธารณูปโภค, สาธารณูปโภคบริเวณชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม

- 3) แผนงานการรักษาความสะอาด เพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บขยะมูลฝอย
- 4) แผนงานควบคุมสภาพภูมิทัศน์ การปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณย่านพาณิชยกรรมเดิมให้เป็นถนนคนเดิน เช่น ย่านพระอาทิตย์ เป็นต้น

การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะกับการเป็นสถานที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยวและชุมชน และควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นการลดมลพิษทางอากาศ ทางเสียง ทางน้ำ และการรักษาความสะอาด ทำให้เป็นพื้นที่ที่น่าอยู่และรักษาสภาพพื้นที่ไว้ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวต่อไปในอนาคตอีกด้วย

แผนแม่บทของสำนักงานนโยบายและแผน โครงการการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ระบบขนส่งมวลชน ระบบการจราจรทางบก ทางน้ำ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์เมือง อนุรักษ์วัฒนธรรมและพัฒนาพื้นที่ เป็นแผนที่สามารถนำมาแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ตามที่ได้กล่าวมา ถ้ามีการปฏิบัติอย่างจริงจังตามแผนงานดังกล่าว พร้อมกับความร่วมมือกันของคนในชุมชน ประชาคมบางลำพู และผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ทุกคน

4.5 แผนงานและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

4.5.1 แผนงานและโครงการที่สนับสนุนงานวิจัย

จากโครงการและแผนงานดังกล่าวสามารถนำมาสนับสนุนการศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงคราม ดังนี้

4.5.1.1 แผนแม่บทการใช้ที่ดิน

จากแผนแม่บทการใช้ที่ดิน กำหนดให้พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่เพื่อการพักอาศัย แต่จากการสำรวจพื้นที่ พบว่ามีอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆเกิดขึ้นอย่างมากภายในพื้นที่ศึกษา (ภาพที่ 4.4 แสดงกิจกรรมการใช้อาคารในปัจจุบัน) การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาปัจจุบันจะใช้อาคารเพื่อการพาณิชย์ ซึ่งมีการลงทุนของธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีเพิ่มขึ้นมากที่สุด เช่น ที่พักของนักท่องเที่ยวต่างชาติ บาร์

ไนต์คลับ ภัตตาคาร และร้านขายของที่ระลึก ซึ่งส่วนใหญ่เพิ่งจะเปิดกิจการได้ไม่นาน เป็นคนจากภายนอกพื้นที่เข้ามาดำเนินการ มีคนในพื้นที่จะเป็นเจ้าของกิจการการท่องเที่ยวไม่มากนัก

ถ้านำมาตราการเรื่องการควบคุมการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมไม่ให้เกิดความหนาแน่นมากขึ้น และมาตราการควบคุมการใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัยไม่ให้เกิดการขยายตัวเป็นพาณิชยกรรม มาใช้ได้จริง จะสามารถช่วยแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อาคารเพื่อการพาณิชยกรรม และควบคุมการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวจากบุคคลภายนอกได้

4.5.1.2 แผนแม่บทสาธารณูปโภค

ผลจากการท่องเที่ยวทำให้มีคนเข้ามาใช้พื้นที่มากยิ่งขึ้น ปัญหาที่พบในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ปัญหาการจราจรติดขัด เนื่องจากถนนแคบแต่มีปริมาณรถยนต์มากเกินไป โดยเฉพาะฤดูกาลท่องเที่ยวมีรถทัวร์เข้ามาจอดข้างถนนมากมาย การจราจรที่ติดขัดอยู่แล้วยิ่งติดขัดมากขึ้น ปัจจุบันโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้มีไม่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการ และปัญหาเรื่องการระบายน้ำ การที่น้ำระบายออกไปได้ช้าเนื่องจากท่อน้ำมีขนาดเล็ก เกิดน้ำท่วมได้ง่ายเมื่อฝนตกเพียงเล็กน้อยโดยเฉพาะในบริเวณชุมชนเขื่อนนิวาสต์ไก่อ๊ะ และชุมชนที่อยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยา

ดังนั้นพื้นที่ศึกษาควรจะได้รับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้นเพื่อชุมชนและนักท่องเที่ยว โครงการการปรับปรุงสาธารณูปโภคจากแผนแม่บทสาธารณูปโภค จะสามารถแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ ตัวอย่างเช่น แผนการปรับปรุงถนน โครงการจัดระบบระบายน้ำ โครงการจัดระบบการเดินท่อน้ำประปา ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้ความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น ทั้งยังจะเป็นตัวช่วยสนับสนุนการบริการการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้ดีขึ้นอีกด้วย

4.5.1.3 แผนแม่บทระบบสาธารณูปการ

โครงการการจัดบริการห้องน้ำสาธารณะ ในแผนแม่บทระบบสาธารณูปการ เป็นโครงการหนึ่ง ที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว จากการศึกษาวิจัยเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการมาก แต่นอกจากปริมาณห้องน้ำสาธารณะมีควรจะให้มีอย่างเพียงพอแล้วนักท่องเที่ยวยังต้องการคุณภาพของการบริการด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย

4.5.1.4 แผนแม่บทสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ของเมือง

แผนงานการรักษาความสะอาด แผนการควบคุมคุณภาพน้ำ แผนงานการรักษาความสะอาด หรือแผนต่างๆที่ได้กล่าวไว้แล้วในแผนแม่บทสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ของเมือง ถ้ามีการดำเนินงานตามแผนงานดังกล่าวได้จริง จะสามารถแก้ปัญหาในพื้นที่ได้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาที่นักท่องเที่ยวรวมทั้งชุมชนบางลำพูเห็นว่ามีในพื้นที่ศึกษาคือ ปัญหามลพิษ และปัญหาการขาดแคลนถังขยะ โดยเฉพาะบริเวณที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านเข้าออกมาก คือในชอยรามบุตรไม่มีถังขยะเลย พื้นที่ศึกษา ปริมาณของถังขยะไม่เพียงพอกับความต้องการในการใช้ ทำให้ขยะที่ถูกกองไว้ไม่มีการจัดเก็บส่งกลิ่นรบกวนเหม็นไป เป็นผลเสียกับสภาพภูมิทัศน์เมืองและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

4.5.1.4 แผนงานของชุมชนบางลำพู

โครงการการปรับปรุงสภาพอาคารของประชาคมบางลำพู สามารถนำมาสนับสนุนทางด้านการปรับปรุงกิจกรรมการค้าเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อให้อยู่ในแนวทางเชิงอนุรักษ์มากขึ้น เช่นโครงการการปรับโครงสร้างร้านอาหารในย่านถนนพระอาทิตย์ให้เป็นย่านร้านอาหารแนวศิลปะ ร้านอาหารสมุนไพรและสุขภาพ ปัจจุบันพบว่าร้านอาหารไทยบริเวณถนนพระอาทิตย์มีร้านอาหารแนวศิลปะมากขึ้นซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว การประยุกต์ให้กิจกรรมประเภทการค้าไปในแนวศิลปกรรมไทย นอกจากจะช่วยเรื่องการท่องเที่ยวแล้วยังช่วยรื้อฟื้นส่งเสริมงานหัตถกรรมโบราณศิลปวัฒนธรรมไทย มรดกของชาวบางลำพูอีกด้วย

4.5.2 ปัญหาที่เกิดจากนโยบายของรัฐ

สำหรับประเด็นที่ขัดแย้งกันเกิดจาก แผนพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า โครงการปรับปรุงพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ต้องการทำทางเดินเท้า สวนหย่อม สวนสาธารณะ และร้านขายของที่ระลึกบริเวณพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองด้านคือฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี จนเป็นเหตุให้ชุมชนไม่พอใจ เนื่องจากแผนงานดังกล่าวทำให้ชุมชนประมาณ 150,000 คนที่อยู่บริเวณทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาได้รับผลกระทบ ต้องย้ายออกไปจากพื้นที่ แต่ต่อมาแผนงานนี้ได้หยุดลงเนื่องจากการออกมาเรียกร้องสิทธิ และขอมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นในการปรับปรุงพื้นที่น้ำขบวนโดยชุมชน

บางลำพู สะพานเหล็ก ท่าเตียน และท่าพระจันทร์ ประมาณเกือบ 100 คนในบริเวณพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ²⁹

จากที่กล่าวมาทำให้ทราบว่า การพัฒนาพื้นที่ชุมชน โดยโครงการและแผนงานต่างๆเป็นสิ่งที่ดี แต่ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นด้วย เพราะชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้นก่อนการปรับปรุงพื้นที่หรือการดำเนินนโยบายใดๆควรคำนึงถึงทัศนคติของชุมชนในพื้นที่ก่อนเป็นอันดับแรก

²⁹ Ploenpote, A. 2001, 11 Dec. "Campaign launched against master plan for development."

บทที่ 5

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการรวบรวมข้อมูล การสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์และการเก็บแบบสอบถาม แบบสอบถามชุมชน 133 ชุด และนักท่องเที่ยวต่างชาติ 150 ชุด เพื่อทำการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในชุมชนเขตพื้นที่ท่องเที่ยว การศึกษานี้เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติของชุมชนและนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการค้าบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลจะทำการวิเคราะห์โดยแบ่งเป็นประเด็นได้ 3 ประเด็นดังนี้

5.1 ข้อมูลเชิงสังคม-เศรษฐกิจของชุมชนผู้ตอบแบบสอบถาม

5.2 วิเคราะห์ลักษณะของชุมชนที่มีผลต่อทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อประเภทกิจกรรมการค้าบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

5.1 ข้อมูลเชิงสังคม-เศรษฐกิจของชุมชนผู้ตอบแบบสอบถาม

ในบริเวณชุมชนบางลำพูมีการประกอบอาชีพพาณิชย์กรรมกันมาก โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ที่อยู่อาศัยของชุมชนมีแนวโน้มที่ลดลงไป รายได้ส่วนใหญ่ของพื้นที่มาจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพาณิชย์กรรม

5.1.1 ลักษณะประชากร

พื้นที่ชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงครามประกอบด้วยชุมชน 2 ชุมชนคือ ชุมชนเทียนนิวาสน์-ไก่อแจ้ และชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ เป็นชุมชนประเภทชุมชนแออัด อาคารเป็นบ้านไม้ 2 ชั้น หรือครึ่งตึกครึ่งไม้ ประกอบด้วยประชากรประมาณ 1,900 คน เป็นชายประมาณ 1,000 คน เป็นหญิงประมาณ 900 คน จำนวน 200 หลังคาเรือน ซึ่งในแบบสอบถามจะทำการสอบถามโดยใช้ตัวแทนประชากร 1 คนต่อ 1 หลังคาเรือน

สำหรับการวิจัยนี้จะทำการสอบถามทั้งหมด 200 หลังคาเรือน แต่เนื่องจากบางครั้งเรือนไม่สามารถเข้าไปได้ บางครัวเรือนไม่สะดวกในการตอบแบบสอบถาม จึงได้แบบสอบถามมาทั้งหมดจำนวน 133 ชุด สำหรับลักษณะทั่วไปของชุมชนผู้ตอบแบบสอบถามมีดังนี้

- 1) เพศ ชุมชนกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 45.9 และเพศหญิงร้อยละ 54.1
- 2) อายุ ชุมชนกลุ่มตัวอย่างมีอายุต่ำกว่า 15 ปีร้อยละ 1.5 อายุ 16-45 ปีร้อยละ 66.16 อายุ 45 ปีขึ้นไปร้อยละ 30.8 แสดงว่าชุมชนในพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน รองลงมาคือ วัยสูงอายุ ซึ่งพบว่าคนที่อยู่ในวัยนี้จะเป็นคนในพื้นที่ อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว
- 3) รายได้ พบว่าส่วนใหญ่ชุมชนรายได้ต่ำกว่า 10,000 ร้อยละ 54.13 รายได้ 10,001 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.3 ไม่มีรายได้ร้อยละ 17.29 และมีรายได้มากกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.5 ตามลำดับ
- 4) การประกอบอาชีพ พบว่าชุมชนส่วนใหญ่มีกิจการส่วนตัวมากที่สุดร้อยละ 43.3 อื่นๆร้อยละ 13.4 นักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 12.7 ไม่ได้ทำงานร้อยละ 11.9 พนักงานบริษัทเอกชนร้อยละ 11.2 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 6.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.1 แสดงลักษณะทั่วไปของชุมชนผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะทั่วไป	จำนวนประชากร(คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	61	45.9
1.2 หญิง	72	54.1
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 15 ปี	2	1.5
2.2 16-45 ปี	88	66.1
2.3 45 ปีขึ้นไป	41	30.8
2.4 ไม่ทราบ	2	1.4
3. รายได้		
3.1 ไม่ได้รายได้	23	17.3
3.2 ต่ำกว่า 10,000 บาท	72	54.1
3.3 10,001 – 20,000 บาท	27	20.3
3.4 มากกว่า 20,001 บาท	10	7.5
3.5 ไม่ทราบ	1	0.7

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวนประชากร (คน)	ร้อยละ
4. การประกอบอาชีพ		
4.1 ไม่ได้ประกอบอาชีพ	16	11.9
4.2 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	6.7
4.3 กิจการส่วนตัว	58	43.3
4.4 นักเรียน นักศึกษา	17	12.7
4.5 พนักงานบริษัทเอกชน	15	11.2
4.6 อื่นๆ	18	13.4

ที่มา : จากแบบสอบถาม เดือนธันวาคม 2544.

5.1.2 ลักษณะการถือครอง

ลักษณะการถือครองจะเป็นปัจจัยที่สามารถนำมาใช้ได้กับการวิจัย เนื่องจากจะมีผลต่อทัศนคติของชุมชนเรื่องการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ที่ดินบริเวณนี้แต่เดิมเป็นที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์ ต่อมามีการพระราชทานให้ วัดและบุคคล ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของเมือง ที่ดินในย่านบางลำพูบางส่วนมีการเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอย และเปลี่ยนเป็นของเอกชนมากขึ้นเพื่อทำการต่างๆ และบางส่วนเวนคืนให้กับประชาชนเช่นที่ดินบริเวณข้างๆป้อมพระสุเมรุ และที่ดินบริเวณชุมชนดั้งเดิมเป็นที่ของเอกชน และพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นการให้เช่าต่อกันมา ซึ่งลักษณะการถือครองที่ดินบริเวณชุมชนแขวงชนะสงครามมีหลายลักษณะ แบ่งได้ออกเป็น 4 ลักษณะดังนี้

- 1) เจ้าของที่ดิน ส่วนใหญ่คือพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ และตรอกไก่อแจ้-เขียนนิวาสน์บางแห่ง
- 2) ที่ดินที่เช่าจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ คือ พื้นที่ที่อยู่ในบริเวณชุมชนตรอกไก่อแจ้-เขียนนิวาสน์ และตามริมถนนรามบุตรีบางแห่ง
- 3) ที่ดินที่เช่าจากวัด ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณพื้นที่รอบวัดชนะสงคราม
- 4) ที่ดินที่เช่าจากเอกชนรายอื่น โดยมีการกระจายอยู่ทั่วไปบริเวณพื้นที่ชุมชน

ตารางที่ 5.2 แสดงลักษณะการถือครองของชุมชนในพื้นที่บางลำพู

ลักษณะการถือครอง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เป็นเจ้าของเอง	17	12.7
เช่าจากสำนักงานทรัพย์สินฯ	65	48.5
เช่าจากวัด	6	4.5
เช่าจากเอกชนรายอื่น	45	33.6
รวม	133	100.0

ที่มา : จากแบบสอบถาม ธันวาคม 2544

ซึ่งจากการสอบถามพบว่าประชาชนส่วนมากจะเช่าจากสำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ รองลงมาคือเช่าจากเอกชนรายอื่น มีที่ดินเป็นของตนเอง และเช่าที่ดินจากวัด ซึ่งพบว่าผู้ที่เช่าจากเอกชนรายอื่นเป็นคนที่มาจากนอกพื้นที่

5.1.3 ระยะเวลาการอยู่อาศัย

จากแบบสอบถามพบว่าผู้ที่อยู่อาศัยในระยเวลาน้อยกว่า 15 ปีมีมากที่สุด แสดงว่าชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลาไม่นาน ซึ่งในจำนวนนี้มีผู้ที่อยู่นอกพื้นที่อพยพเข้ามาเพื่อประกอบกิจการด้วย

ตารางที่ 5.3 แสดงระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่ของคนในชุมชนบางลำพู

ระยะเวลาการอยู่อาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 15 ปี	81	62.8
16 – 45 ปี	32	24.8
46 ปีขึ้นไป	16	12.5
ไม่ทราบ	4	3.0
รวม	133	100.0

ที่มา : จากแบบสอบถาม ธันวาคม 2544

5.1.4 ลักษณะกิจกรรมการใช้อาคาร

จากการสำรวจภาคสนามพบว่า ในบริเวณพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีกิจกรรมทางการค้ามากที่สุด โดยเฉพาะกิจกรรมประเภทที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ที่พักอาศัยของชาวต่างชาติ ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านอินเทอร์เน็ต ร้านขายของที่ระลึก กิจกรรมประเภทการค้ามักอยู่ตามบริเวณริมถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุ รวมทั้งถนนในซอยรามบุตรี แต่อาคารที่อยู่อาศัยอย่างเดียวจะอยู่ภายในบริเวณพื้นที่มีลักษณะกลุ่มอาคารค่อนข้างหนาแน่น

ตารางที่ 5.4 แสดงลักษณะกิจกรรมการใช้อาคารของชุมชนที่ตอบแบบสอบถาม

กิจกรรมการใช้อาคาร	จำนวน (หลัง)	ร้อยละ
บ้านพักอาศัยอย่างเดียว	62	46.6
ที่พัก (เกสต์เฮ้าส์, อพาร์ทเมนต์)	21	15.7
ร้านอาหาร / เครื่องดื่ม	24	18.0
ร้านขายของ (รองเท้า, เสื้อผ้า, แว่นตา ฯลฯ)	13	9.7
ร้านให้บริการ (เสริมสวย, นวดตัว, นวดฝ่าเท้า)	10	7.5
สถานให้ความบันเทิง (ผับ, ดิสโก้เทค, บาร์)	2	1.4
ร้านอินเทอร์เน็ต	1	0.7
บริษัทนำเที่ยว	2	1.4
รวม	133	100

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ ธันวาคม 2544

จากการสำรวจพื้นที่แม้ว่าที่พักอาศัยชุมชนจะมีจำนวนสูงที่สุด แต่ลักษณะกลุ่มอาคารหนาแน่นมาก เมื่อเทียบกับขนาดของพื้นที่ธุรกิจการท่องเที่ยวเช่น เกสต์เฮ้าส์หรือสถานบันเทิงซึ่งแต่ละแห่งจะมีขนาดใหญ่กว่า

5.2 วิเคราะห์ปัจจัยของชุมชนที่มีผลกับทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่บางลำพู

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีปัจจัยที่ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกต่อพื้นที่อยู่อาศัยต่างกัน เช่น ลักษณะการถือครอง แหล่งที่ดินทำกินหรือได้รับผลประโยชน์จากพื้นที่¹⁹ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับ

ลักษณะการถือครอง / การได้ผลประโยชน์จากพื้นที่ / กิจกรรมการใช้อาคาร และจากแบบสอบถามได้ทำการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าว ปรากฏว่า ลักษณะการถือครอง / ที่มาของรายได้ (ในที่นี้คือได้รายได้จากการท่องเที่ยว) และการใช้การใช้อาคาร มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของชุมชนดังนี้

5.2.1 ลักษณะการถือครองกับทัศนคติการท่องเที่ยวในพื้นที่

จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งหมด 133 ชุด ซึ่งความสัมพันธ์ของลักษณะการถือครองกับทัศนคติการท่องเที่ยวแบ่งได้ดังนี้คือ ลักษณะการถือครองแบ่งได้ 4 กลุ่มคือ เจ้าของเอง เช่าจากสำนักทรัพย์สินฯ เช่าจากวัด เช่าจากเอกชนรายอื่น และทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวแบ่งได้ 3 ประเภทคือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เจาะๆ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.001

โดยแสดงผลดังนี้ กลุ่มที่มีลักษณะการถือครองแบบเป็นเช่าจากทรัพย์สินฯ เช่าจากเอกชนรายอื่น มีทัศนคติเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มที่มีลักษณะการถือครองแบบเป็นเจ้าของเอง และเช่าจากวัด ดังตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครอง และทัศนคติต่อการท่องเที่ยว

ลักษณะการถือครอง	ทัศนคติต่อการท่องเที่ยว			รวม
	เจาะๆ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
เป็นเจ้าของเอง	- (0.0)	11 (8.3)	6 (4.5)	17 (12.8)
เช่า	10 (7.5)	75 (56.4)	31 (23.4)	116 (87.2)
รวม	10 (7.5)	86 (64.7)	37 (27.8)	133 (100)

Pearson Chi-Square 32.780 df 12 sig .001 Conti .445

14 cells (70.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

นอกจากนั้นยังพบว่า ชุมชนที่มีลักษณะการถือครองแบบเช่าจากเอกชนรายอื่นส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้มีการเปิดกิจการได้อย่างเสรีมากที่สุด ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นคนจากภายนอกเข้ามาเช่าอาคารจากเจ้าของเดิมที่ย้ายออกไป แต่ชุมชนที่เป็นเจ้าของมีทัศนคติทั้งไม่เห็นด้วยและเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งในส่วนที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็จะสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5.2.2 ที่มาของรายได้กับทัศนคติการท่องเที่ยว

มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 133 คน ซึ่งความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ตัวแปรนี้จะแบ่งได้เป็นลักษณะของชุมชน 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวและกลุ่มที่ไม่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว และระดับทัศนคติต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 ระดับคือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เฉยๆ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.000

โดยแสดงผลดังนี้ คือ กลุ่มที่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว ดังตารางที่ 5.6

ตารางที่ 5.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างที่มาของรายได้ และทัศนคติต่อการท่องเที่ยว

ที่มาของรายได้	ทัศนคติต่อการท่องเที่ยว			รวม
	เฉยๆ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
ได้รับจากการท่องเที่ยว	2 (1.5)	52 (39)	4 (3.0)	58 (43.6)
ไม่ได้จากการท่องเที่ยว	8 (6.0)	34 (25.5)	33 (24.8)	75 (56.4)
รวม	10 (7.5)	86 (64.7)	37 (27.8)	133 (100.0)

Pearson Chi-Square 32.335 df 4 sig 0.000

a. 4 cells (40.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .44.

นอกจากนั้นยังพบว่า กลุ่มที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนสูงที่สุด แม้คนที่มีทัศนคติเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวนั้นก็คิดว่าควรมีการควบคุมกิจการบางประเภทมากกว่าการสนับสนุนให้เปิดกิจการได้อย่างเสรี

สำหรับกลุ่มที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมีความเห็นว่า เห็นด้วยแต่ควรมีการควบคุมกิจการบางประเภท และสนับสนุนการเปิดกิจการการค้าได้อย่างเสรีเท่าๆกันคือ ร้อยละ 44.8 มีน้อยมากที่ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวคือร้อยละ 6.8

แสดงว่าชุมชนที่ไม่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวมีความหวงแหนพื้นที่มากกว่าชุมชนที่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งต้องการให้อนุรักษ์พื้นที่นี้ไว้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของคนรุ่นต่อไป และอยากให้มีการควบคุมการเปิดกิจการการค้าบางประเภทหรือแยกกิจการบางประเภทออกจากชุมชน

ชน แต่ผู้ที่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวต้องการให้เปิดกิจการการค้าบริการได้อย่างเสรี เพื่อจะมีรายได้จากการเปิดกิจการร้านค้าของตนเองอย่างเต็มที่

5.2.3 กิจกรรมการใช้อาคารกับทัศนคติการท่องเที่ยว

มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 133 ชุด นำแบบสอบถามที่ได้มาหาความสัมพันธ์ของกิจกรรมการใช้อาคารและทัศนคติการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งได้ดังนี้คือ กิจกรรมการใช้อาคาร 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่พักอาศัยอย่างเดียว กลุ่มประกอบกิจการ กลุ่มพักอาศัยและประกอบกิจการ และทัศนคติต่อการท่องเที่ยว 3 ระดับคือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เฉยๆ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.005

แสดงผลดังนี้คือ ผู้ที่ประกอบกิจการการค้าบริการมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวในพื้นที่มากกว่าผู้ที่ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัยอย่างเดียว ดังตารางที่ 5.7

ตารางที่ 5.7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการใช้อาคาร และทัศนคติต่อการท่องเที่ยว

กิจกรรมการใช้ อาคาร	ทัศนคติต่อการท่องเที่ยว			รวม
	เฉยๆ	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
ที่พักอาศัย	7 (5.3)	30 (22.6)	25 (18.9)	62 (46.2)
ประกอบกิจการ	3 (2.3)	42 (31.8)	6 (4.5)	51 (38.6)
พักอาศัยและ ประกอบกิจการ	-	15 (11.3)	5 (3.8)	20 (15.2)
รวม	10 (7.6)	86 (65.1)	36 (27.3)	133 (100.0)

Pearson Chi-Square 21.997 df 8 sig .005 Conti 0.378

7 cells (46.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .15.

นอกจากนั้นยังพบว่าผู้ที่ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัยเท่านั้นที่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวมี 2 ลักษณะ คือ เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวที่มีการควบคุมกิจการทางการค้าร้อยละ 13.6 รองลงมาคือสนับสนุนให้มีการเปิดกิจการการค้าอย่างเสรีร้อยละ 8.3

แต่สำหรับชุมชนที่ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการการค้า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการเปิดกิจการได้อย่างเสรีร้อยละ 18.9 รองลงมาคือ เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวแต่ควรมีการควบคุมกิจการบางประเภทร้อยละ 12.9

ชุมชนที่ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการและพักอาศัย ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวแต่ควรมีการควบคุมกิจการบางประเภทร้อยละ 6.8 รองลงมาคือเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวและควรให้มีการเปิดกิจการการค้าได้อย่างเสรี ร้อยละ 4.5

สรุปได้ว่าชุมชนที่ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัยมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยว มากกว่าชุมชนที่ประกอบกิจการการค้าแต่เพียงอย่างเดียว เพราะชุมชนที่ใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัยส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่มานานหรือตั้งแต่เกิด มีลักษณะอยู่กันเป็นครอบครัว บางครัวเรือนมีผู้สูงอายุอยู่มากตั้งแต่พื้นที่ศึกษายังไม่เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีบ้านญาติพี่น้องอยู่บริเวณใกล้เคียง ลักษณะเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนเก่ามีความรักผูกพันกับพื้นที่อยู่อาศัยของตน ไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือถ้ามีการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และควรมีการควบคุมกิจการบางประเภทด้วย แต่สำหรับชุมชนที่ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวในพื้นที่และสนับสนุนการเปิดกิจการการค้าได้อย่างเสรี เนื่องจากตนจะได้รับผลประโยชน์ จากการเปิดธุรกิจการค้า นั้น และเป็นคนจากภายนอกเพียงย้ายเข้ามาประกอบกิจการในพื้นที่ จึงไม่มีความรักผูกพันเท่ากับคนที่อยู่ในพื้นที่มานาน

จากการศึกษาต่อไปพบว่า ผู้ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการการค้าอยู่ในพื้นที่จำนวน 71 คน ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 77.4 แสดงว่าผู้ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการส่วนใหญ่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวด้วย และผู้ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการอย่างเดียวไม่ได้ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัย ส่วนใหญ่เป็นคนจากภายนอกที่เพิ่งเปิดกิจการได้ไม่ถึง 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 78.1 จากผู้ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด เข้ามาเพื่อประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ทั้งนี้มีนักลงทุนต่างชาติด้วย

ดังนั้นสรุปได้ว่าผู้ที่มีกิจการร้านค้าบริการส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการท่องเที่ยว และเป็นผู้ลงทุนจากที่อื่นเพิ่งเข้ามาดำเนินการในระยะเวลาไม่นาน มีลักษณะการถือครองแบบเช่าจากเอกชนรายอื่นไม่ได้เป็นเจ้าของ

จากแบบสอบถามพบว่าจากชุมชนทั้งหมด 133 ราย ประเภทกิจการร้านค้าบริการที่ ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว คือ เกสต์เฮ้าส์, อพาร์ทเมนต์, ดิสโก้เทค, บริษัททัวร์, ร้านบริการอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ร้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ 75, ร้านขายของทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 53.8 และที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ 4.8 ชุมชนที่ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัย นั้นมีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อยมากเมื่อเทียบกับผู้ใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการทั้งหมด ซึ่งหา

ได้รายได้จากการนำของออกมาขายตามริมถนน เช่น ขายน้ำเปล่า ขายหนังสือ เป็นต้นแต่ใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัยเท่านั้น ดังตารางที่ 5.8

ตารางที่ 5.8 ตารางแสดงประเภทกิจกรรมการค้าบริการที่ได้รายได้จากการท่องเที่ยว

ประเภทการใช้อาคาร	จำนวน (หลัง)	ความถี่	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	62	3	4.8
เกสต์เฮ้าส์	16	16	100.0
อพาร์ทเมนต์	5	5	100.0
ร้านอาหาร	24	18	75.0
ดิสโก้เทค	2	2	100.0
ร้านขายของ	13	7	53.8
บริษัททัวร์	2	2	100.0
ร้านอินเทอร์เน็ต	1	1	100.0
ไม่ทราบ	9	6	44.4

ที่มา : จากแบบสอบถาม ธันวาคม 2544

จำนวนอาคารที่ทำการสอบถาม 133 หลังคาเรือน ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 58 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.3

ซึ่งผู้ที่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีรายได้โดยเฉลี่ยมากกว่าชุมชนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ คือ ผู้ประกอบการได้รายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในช่วง 10,000 – 15,000 บาท (Mean = 3.46) ชุมชนที่ไม่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวจะมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในช่วง 5,000 – 10,000 บาท (Mean = 2.67)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ถ้าชุมชนที่ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ได้รายได้มากกว่าชุมชนที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ต่อไปในอนาคตชุมชนที่ไม่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวจะมีการเปลี่ยนแปลงกิจการเพื่อการท่องเที่ยวบ้างหรือไม่ การศึกษาต่อไปจึงจะศึกษาเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคารในอนาคต

ซึ่งพบว่าชุมชนที่ไม่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวบางรายมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 11.2 ซึ่งเห็นด้วยกับการท่องเที่ยว สนับสนุนการเปิดกิจการการค้าต่างๆได้อย่างเสรี แสดงให้เห็นว่าชุมชนส่วนหนึ่งในพื้นที่ต้องการที่จะมีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้าง ดังนั้นพื้นที่ชุมชนบางลำพู แขวงชนะสงครามมีแนวโน้มที่จะมีกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต

ตารางที่ 5.9 แสดงการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้อาคารเพื่อการท่องเที่ยวในอนาคตของกลุ่มที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว

การเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารในอนาคต	จำนวน (หลัง)	ร้อยละ
ไม่มี	75	56.3
มี	15	11.3
อื่นๆ	43	32.3
รวม	133	100

Std. Deviation .91

โดยสรุปแล้วสามารถแบ่งชุมชนได้ออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและสนับสนุนการเปิดกิจการการค้าได้อย่างเสรี ซึ่งมีลักษณะเป็นผู้ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่าที่ดินจากเอกชนรายอื่น เข้ามาในพื้นที่ไม่ถึง 1 ปี และย้ายเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวโดยเฉพาะ และกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว หรือเห็นด้วยแต่ควรเป็นไปในแนวทางการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และควรให้มีการควบคุมกิจการบางประเภท ซึ่งมีลักษณะเป็นผู้ที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นเจ้าของที่ดิน เช่าที่ดินจากวัดหรือเช่าที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์ อยู่ในพื้นที่มานาน ใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย ดังตารางที่ 5.10

ตารางที่ 5.10 แสดงลักษณะของชุมชนที่มีทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

ลักษณะชุมชน	ทัศนคติต่อการท่องเที่ยว	
	เห็นด้วยและสนับสนุนการเปิดกิจการการค้าอย่างเสรี	ไม่เห็นด้วย / เห็นด้วยแต่ควรมีการควบคุมกิจการการค้า
ลักษณะการถือครอง	เช่าจากเอกชน	เป็นเจ้าของเอง
ที่มาของรายได้	จากการท่องเที่ยว	ไม่ได้มาจากการท่องเที่ยว
กิจกรรมการใช้อาคาร	การค้าการบริการ	เพื่อการพักอาศัย

แสดงว่าที่มาของรายได้ ลักษณะการถือครอง และกิจกรรมการใช้อาคารมีความสัมพันธ์กับทัศนคติการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงขอแบ่งชุมชนออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มชุมชนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว และกลุ่มชุมชนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันเพื่อการเสนอแนะผลการวิเคราะห์ทัศนคติที่มีต่อกิจการการค้าการบริการอย่างถูกต้อง

5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อประเภทกิจกรรมการค้า การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก

5.3.1 วิเคราะห์ทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อประเภทกิจกรรมการค้า

กิจกรรมการค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ศึกษาได้แก่ กิจกรรมประเภทที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายของชำ บริษัททัวร์ อินเทอร์เน็ต นวดฝ่าเท้า/ตัว อบสมุนไพร โน้ตคลับ และด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้กำลังมีอยู่ทั่วไปบริเวณริมถนนพระอาทิตย์ และในซอยถนนรามบุตรี ชนงสงคราม และกำลังเข้าไปในชุมชนในชุมชนตรอกไก่แจ้ เขียนนิवास มัสยิดจักรพงษ์ การศึกษาต่อไปเพื่อหาทัศนคติของชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมการค้าการบริการแต่ละประเภทที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวมีความต้องการใช้บริการการค้าการบริการเหล่านี้

5.3.1.1 ทัศนคติของชุมชนต่อกิจกรรมการค้าการบริการแต่ละประเภท

ทัศนคติของชุมชนในบริเวณพื้นที่ศึกษาจำนวน 133 หลังคาเรือนจากจำนวนทั้งหมด 200 หลังคาเรือน โดยระดับทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมการค้าประเภทต่างๆ ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้

ควรให้มีเพิ่มขึ้นมากที่สุด	แทนค่าด้วย 5
ควรให้มีเพิ่มขึ้น	แทนค่าด้วย 4
ควรให้มีเท่าเดิม	แทนค่าด้วย 3
ควรให้ม้น้อยลง	แทนค่าด้วย 2
ไม่ควรให้มีเลย	แทนค่าด้วย 1

ดังนั้น ค่าระดับทัศนคติของชุมชนต่อกิจกรรมการค้าแต่ละประเภทที่คำนวณได้จากผลการสำรวจจากตัวอย่าง ในแต่ละกลุ่มจะมีความหมายดังนี้

ค่าระดับความต้องการโดยเฉลี่ย	ความหมายของระดับความต้องการโดยเฉลี่ย
4.6 – 5.0	ควรให้มีเพิ่มขึ้นมากที่สุด
3.6 – 4.5	ควรให้มีเพิ่มขึ้น
2.6 – 3.5	ควรให้มีเท่าเดิม
1.6 – 2.5	ควรให้ม้น้อยลง
1.0 – 1.5	ไม่ควรให้มีเลย

โดยพบว่า ส่วนใหญ่ทัศนคติของชุมชนต่องิจกรรมประเภทสถานที่แสดงวัฒนธรรม / ประเพณี (Mean = 4.09) ต้องการให้มีเพิ่มขึ้น รองลงมาคือประเภทร้านขายของที่ระลึก ร้านแสดงศิลปหัตถกรรมของไทย (Mean = 3.74) , ศูนย์สุขภาพ สมุนไพรไทย (Mean= 3.91) ต้องการให้มีเพิ่มขึ้น, ประเภทที่พักอาศัย เช่น เกสต์เฮ้าส์หรืออพาร์ทเมนต์ (Mean = 3.36), ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม (Mean = 3.46), บริษัททัวร์ (Mean = 3.40) ต้องการให้มีเท่าเดิม, สถานที่ให้บริการยามค่ำคืน เช่น ผับ ดิสโก้เทค (Mean = 2.36) เห็นควรให้มีน้อยลง

ตารางที่ 5.11 แสดงทัศนคติของชุมชนที่มีต่องิจกรรมการค้าแต่ละประเภท

ประเภทกิจกรรม	ทัศนคติ					Missing Data	รวม N = 134	Mean	SD.	ระดับเฉลี่ย
	ควรให้มีเพิ่มขึ้นมากที่สุด (5)	ควรให้เพิ่มขึ้น (4)	ควรให้เท่าเดิม (3)	ควรให้น้อยลง (2)	ไม่ควรให้เลย (1)					
ที่พัก	9 (6.7)	50 (37.3)	57 (42.5)	14 (10.4)	3 (2.2)	1 (0.7)	134 (100.0)	3.36	0.85	ควรให้มีเท่าเดิม
ร้านอาหาร / เครื่องดื่ม	17 (12.7)	42 (31.3)	62 (46.3)	9 (6.7)	3 (2.2)	1 (0.7)	134 (100.0)	3.48	0.88	ควรให้มีเท่าเดิม
ร้านขายของที่ระลึก	20 (14.9)	65 (48.5)	44 (32.8)	2 (1.5)	1 (0.7)	1 (0.7)	134 (100.0)	3.74	0.78	ควรให้มีเพิ่มขึ้น
บริษัททัวร์	10 (7.5)	44 (32.8)	69 (51.5)	9 (6.7)	1 (0.7)	1 (0.7)	134 (100.0)	3.40	0.76	ควรให้มีเท่าเดิม
นวดฝ่าเท้า นวดตัว อบสมุนไพร	37 (27.6)	51 (38.1)	42 (31.3)	2 (1.5)	1 (0.7)	1 (0.7)	134 (100.0)	3.91	0.85	ควรให้มีเพิ่มขึ้น
งานเทศกาล ประเพณี	48 (35.8)	53 (39.6)	29 (21.6)	2 (1.5)	1 (0.7)	1 (0.7)	134 (100.0)	4.09**	0.84	ควรให้มีเพิ่มขึ้นมากที่สุด
ไนท์คลับ	2 (1.5)	9 (6.7)	55 (41.0)	36 (26.9)	31 (23.1)	1 (0.7)	134 (100.0)	2.36*	0.96	ควรให้มีน้อยลง

หมายเหตุ: **ชุมชนต้องการมากที่สุด, * ชุมชนต้องการน้อยที่สุด

แสดงว่าชุมชนบางลำพูมีทัศนคติต่องิจกรรมการค้าประเภทการอนุรักษ์วัฒนธรรม ศิลปกรรม และส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวประเภทศิลป หัตถกรรมไทยมากกว่าการประกอบกิจการประเภทที่พักอาศัยของต่างชาติ ร้านอาหาร ผับ บาร์หรือสถานบริการต่างๆ

จากการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนทั้งหมด ทำให้ทราบภาพรวมของกิจการการค้าเพื่อการท่องเที่ยวที่ชุมชนเห็นควรให้เกิดขึ้นในพื้นที่ แต่เนื่องจากข้อ 5.2 พบว่าคนในชุมชนมีทัศนคติต่อการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวแตกต่างกัน และธุรกิจการค้าเป็นผลมาจากการท่องเที่ยวและมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องดังนั้นความคิดเห็นของคนชุมชนจึงอาจแตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงขอเปรียบเทียบชุมชน 2 กลุ่มเพื่อแสดงทัศนคติต่อกิจกรรมการค้า คือ คนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว และคนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว

พบว่าผู้ประกอบการที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมีทัศนคติที่เห็นควรให้สถานที่แสดงวัฒนธรรม (Mean = 4.29), ศูนย์สุขภาพ (Mean = 3.98), ร้านขายของที่ระลึก (Mean = 3.86), เกสต์เฮ้าส์ (Mean = 3.69), บริษัททัวร์ (Mean = 3.69), ร้านขายอาหารเครื่องดื่ม (Mean = 3.60) ในทางที่เพิ่มขึ้น และต้องการให้มีสถานที่ให้บริการ (Mean = 2.41) เท่าเดิม

ในทางตรงกันข้ามชุมชนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว เห็นว่า สถานที่แสดงวัฒนธรรม (Mean = 3.93), ศูนย์สุขภาพสมุนไพร (Mean = 3.85), และร้านขายของที่ระลึก (Mean = 3.65) ในทางเพิ่มขึ้น, แต่สำหรับร้านขายอาหาร / เครื่องดื่ม (Mean = 3.35), บริษัททัวร์ (Mean = 3.17) ควรมีเท่าเดิม และเกสต์เฮ้าส์ (Mean = 3.11), สถานบันเทิง (Mean = 2.32) ควรมีลดลง

แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ไม่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวไม่ต้องการให้มีกิจการค้าเพิ่มขึ้นเว้นแต่กิจกรรมประเภทอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชน แต่ผู้ที่ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวต้องการให้มีร้านค้าแต่ละประเภทเพิ่มขึ้น อาจเนื่องมาจากได้รับผลประโยชน์จากการเปิดร้านค้านั้นๆ และต้องการให้มีกิจกรรมประเภทอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย เพื่อดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น

ตารางที่ 5.12 แสดงทัศนคติของชุมชนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว (75คน) และชุมชนที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว (58 คน)ต่อธุรกิจการค้า

ประเภทกิจการ	ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว		มีรายได้จากการท่องเที่ยว	
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
เกสต์เฮ้าส์	3.11	น้อยลง	3.69	เพิ่มขึ้น
ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม	3.35	เท่าเดิม	3.60	เพิ่มขึ้น
ร้านขายของที่ระลึก	3.65	เพิ่มขึ้น	3.86	เพิ่มขึ้น
บริษัททัวร์	3.17	เท่าเดิม	3.69	เพิ่มขึ้น
ศูนย์สุขภาพ	3.85	เพิ่มขึ้น	3.98	เพิ่มขึ้น
สถานที่แสดงวัฒนธรรม ประเพณี	3.93	เพิ่มขึ้น	4.29	เพิ่มขึ้น
สถานที่ให้บริการยามค่ำคืน	2.32	น้อยลง	2.41	เท่าเดิม

นอกจากนี้พบว่า ผู้ที่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวเห็นด้วยที่จะให้มีประเภทของกิจการที่ตนสามารถได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมนั้นมีเพิ่มขึ้น เช่น กิจการประเภทร้านอาหารต้องการให้มีกิจการประเภทเกสต์เฮ้าส์เพิ่มมากขึ้นด้วย เช่น ร้านอาหาร / เครื่องดื่ม ต้องการให้มีเกสต์เฮ้าส์เพิ่มขึ้น (ค่าเฉลี่ย 3.71) ถึงร้อยละ 45.8 (จากผู้ประกอบการประเภทร้านอาหาร 24 คน) เนื่องจากการสำรวจพื้นที่พบว่า ผู้ประกอบการด้านร้านอาหาร / เครื่องดื่มมักจะมีร้านค้าบริเวณใกล้กับเกสต์เฮ้าส์ หรือแบ่งเช่าสถานที่กัน ถ้ามีนักท่องเที่ยวมากก็จะขายได้มากขึ้นด้วย

5.3.1.2 ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการค้าบริการ

จำนวนนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามมีทั้งหมด 150 คน ทำการสอบถามภายในพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีนักท่องเที่ยวมาจากหลายประเทศ มีวัตถุประสงค์การเดินทางเข้ามาในพื้นที่ศึกษา และพฤติกรรมการท่องเที่ยวก็แตกต่างกัน ซึ่งการทราบลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อสามารถนำเสนอแนะความต้องการต่อกิจกรรมต่างๆ ได้ ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่ทำการตอบแบบสอบถามมีดังนี้

1) ภูมิหลังของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาจากทวีปยุโรปร้อยละ 62.7 ซึ่งมีประเทศอังกฤษมากที่สุด เยอรมันนี ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และสวีเดนตามลำดับ มาจากทวีปอเมริการ้อยละ 18.7 ซึ่งมีประเทศแคนาดาและอเมริกา มาจากบริเวณแปซิฟิกใต้ ร้อยละ 9.3 ซึ่งมีประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ มาจากทวีปเอเชีย แอฟริกาและตะวันออกกลาง ตามลำดับ

ส่วนใหญ่จะเดินทางมาด้วยตนเองร้อยละ 74 เดินทางมากับทัวร์ของประเทศของตนเอง ร้อยละ 22.7 และอื่นๆ ส่วนใหญ่เดินทางมาประเทศไทยเป็นครั้งแรกร้อยละ 50 มาครั้งที่ 2 ร้อยละ 15.3 เดินทางมามากกว่า 3 ครั้งร้อยละ 34

2) รายได้

รายได้ของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่ไม่มีรายได้ร้อยละ 12 รายได้ต่ำกว่า US\$1,000 ร้อยละ 18.7 รายได้ US\$1,001 – 2,000 ร้อยละ 28.0 รายได้ US\$2,001 – 3,000 ร้อยละ 14.0 รายได้ US\$3,001 – 4,000 ร้อยละ 12.0 รายได้ US\$4,001 – 5,000 ร้อยละ 3.3 รายได้ US\$5,001 ขึ้นไป ร้อยละ 1.7 เห็นได้ว่าส่วนใหญ่ักท่องเที่ยวที่เข้ามามีรายได้ต่ำกว่า

2,000 จนถึงไม่มีรายได้ แสดงว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ศึกษาเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่มีราย
ได้มากนัก

ตารางที่ 5.13 แสดงที่มาและรายได้ (\$US) ของนักท่องเที่ยว

ทวีป	ไม่มีรายได้	ต่ำกว่า 1,000	1,001-2,000	2,001-3,000	3,001-4,000	4,001-5,000	มากกว่า 5,001	รวม
ยุโรป	12	16	30	9	11	4	5	88
อเมริกา	3	8	6	6	3	-	2	28
โอเชียเนีย	1	3	3	3	2	1	1	14
เอเชีย	1	1	1	3	-	-	1	7
ตะวันออกกลาง	-	-	-	-	1	-	-	1
แอฟริกา	1	-	1	-	1	-	1	4
ไม่ทราบ	-	-	-	-	-	-	-	8
รวม	18	28	41	21	18	5	10	150

ที่มา : จากแบบสอบถาม เดือนธันวาคม 2544.

3) วัตถุประสงค์การเดินทาง

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเดินทางเข้ามาในประเทศไทยโดยวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อน
ร้อยละ 88 เพื่อซื้อของร้อยละ 13.3 เยี่ยมเพื่อน / ญาติ ร้อยละ 11.3 เพื่อเรียนร้อยละ 2.7
และมาติดต่อธุรกิจ ร้อยละ 2.0

ตารางที่ 5.14 แสดงวัตถุประสงค์การเดินทางของนักท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

วัตถุประสงค์การเดินทาง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพื่อการพักผ่อน	133	88.7
เพื่อติดต่อธุรกิจ	3	2.0
จับจ่ายใช้สอย	20	13.3
ประชุม/สัมมนา	1	0.7
เพื่อการศึกษา	4	2.7
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	17	11.3
อื่นๆ	23	15.3

ที่มา : จากแบบสอบถาม เดือนธันวาคม 2544.

จากแบบสอบถาม 150 ชุด ซึ่งสิ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจในประเทศไทยคือ นักท่องเที่ยวต้องการมาเที่ยวชมความงามตามธรรมชาติร้อยละ 69.3 ประเภทประวัติศาสตร์ศิลป์วัฒนธรรมร้อยละ 59.3 ธรรมชาติทางทะเลร้อยละ 34.7 ธรรมชาติทางภูเขาร้อยละ 15.3 กิจกรรมงานประเพณีร้อยละ 14 และมีสิ่งดึงดูดอื่นๆ อีกร้อยละ 16.1 คือ อาหารไทยและคนไทย แม้จะไม่ใช่วัตถุประสงค์โดยตรงในการเดินทางเข้ามาในประเทศไทย แต่ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ สำหรับในกรุงเทพฯ จากการสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่าสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมร้อยละ 32.4 และเข้ามาจับจ่ายใช้สอยร้อยละ 24.4 วัฒนธรรมและประเพณีร้อยละ 16 เพื่อความบันเทิงร้อยละ 12 และอื่นๆร้อยละ 15.1

ตารางที่ 5.15 แสดงประเภทของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจในกรุงเทพมหานคร

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	73	32.4
เทศกาลวัฒนธรรม, ประเพณี	36	16
แหล่งจับจ่ายใช้สอย	55	24.4
แหล่งท่องเที่ยวให้ความบันเทิง	27	12
อื่นๆ	34	15.1

ที่มา : จากแบบสอบถาม เดือนธันวาคม 2544.

นักท่องเที่ยวบางคนเข้ามาในกรุงเทพฯไม่ถึงหนึ่งวัน เนื่องจากต้องเดินทางต่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่นของประเทศไทย และต่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า ลาว กัมพูชา ฯลฯ เนื่องจากประเทศไทยมีลักษณะเป็นศูนย์กลางการเดินทางต่อไปยังประเทศต่างๆเหล่านี้ได้ง่าย เดินทางเข้าออกไม่เข้มงวด แต่กรุงเทพฯก็มีสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสนใจก่อนที่จะไปยังจุดหมายปลายทาง เช่น ตลาดนัดจตุจักร และย่านไนท์บาซาร์ แต่สำหรับผู้ที่ชอบเที่ยวในตอนกลางคืนจะสนใจแหล่งให้ความบันเทิงย่านถนนอาร์.ซี.เอและถนนข้าวสาร

จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ พักในบริเวณพื้นที่ศึกษาร้อยละ 70 มาเที่ยวในพื้นที่นี้ร้อยละ 2.7 อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ร้อยละ 2.7 และเพียงแค่เดินทางผ่านมาทางนี้เท่านั้นร้อยละ 18.7 ดังตารางที่ 5.16 และเหตุที่เลือกเข้ามาพักอยู่ในพื้นที่ศึกษาเนื่องจากที่พัก ราคาประหยัดร้อยละ 49.5 และสามารถเดินทางไปไหนได้สะดวกร้อยละ 50.4

ตารางที่ 5.16 แสดงวัตถุประสงค์ในการเข้ามาในพื้นที่บางลำพู

วัตถุประสงค์การเข้ามาในบางลำพู	จำนวน	ร้อยละ
พักอาศัย (Staying)	105	70.0
เข้ามาเที่ยว	13	8.7
อาศัยอยู่ที่นี้ (Living)	4	2.7
แค่เดินผ่านไปยังสถานที่อื่นเท่านั้น	28	18.7
รวม	150	100.0

ที่มา : จากแบบสอบถาม เดือนธันวาคม 2544.

แสดงว่าพื้นที่ศึกษามีลักษณะเด่นคือ เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งนักท่องเที่ยวจำนวน 105 คน ต้องการเข้ามาเพื่อพักอาศัยมากที่สุด และมีระยะเวลาการพักอาศัยในพื้นที่โดยเฉลี่ย 14 วัน ที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นประเภทเกสต์เฮ้าส์ร้อยละ 80 โรงแรมร้อยละ 18.1 เซอร์วิสอพาร์ทเมนท์ ร้อยละ 1 อื่นๆร้อยละ 1 ซึ่งก็คือพักกับคนไทยที่รู้จัก ดังแสดงในตารางที่ 5.17

ตารางที่ 5.17 แสดงประเภทของที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวต่างชาติในพื้นที่บางลำพู

ประเภทของที่พัก	จำนวน(คน)	ร้อยละ
โรงแรม	19	18.0
เกสต์เฮ้าส์	84	80.0
เซอร์วิสอพาร์ทเมนท์	1	0.9
อื่นๆ	1	0.9
รวม	105	100

ที่มา : จากแบบสอบถาม เดือนธันวาคม 2544.

ราคาเช่าห้องของที่พักประเภทเกสต์เฮ้าส์มีตั้งแต่ 65 – 900 บาท/ห้อง/คืน และมีค่าเฉลี่ย 190.50 บาท ฐานนิยม 200 บาท โรงแรมมีราคาตั้งแต่ 150 – 1,000 บาท/ห้อง/คืน และมีค่าเฉลี่ย 232.6 บาท ฐานนิยม 300 บาท

ส่วนผู้ที่พักในพื้นที่ศึกษาเป็นที่พักในราคาประหยัด เกสต์เฮ้าส์ที่เช่าถูกที่สุดราคา 65 บาท/คืน เจ้าของเกสต์เฮ้าส์เป็นคนในพื้นที่ที่ทำบ้านพักอาศัยของตนเองกันห้องแบ่งให้นักท่องเที่ยวเช่าในราคาถูก จากการสำรวจถ้าเป็นคนจากนอกพื้นที่เข้ามาประกอบอาชีพจะทำห้องพักให้ดีกว่าคนในพื้นที่ แต่ราคาที่พักจะคิดแพงกว่า ถ้าเป็นที่พักระดับดีคือมีห้องกว้างขวาง มีสิ่ง

อำนวยความสะดวกก็จะมีราคาแพงขึ้น 500 -1,000 บาท/ห้อง/คืน ซึ่งบางเกสต์เฮ้าส์จะมีราคาแพงกว่าโรงแรมเสียอีก

การใช้จ่ายเงินขณะที่อยู่ในพื้นที่บางลำพูนั้น เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายตามประเภทต่างๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย อาหารและเครื่องดื่ม เพื่อความบันเทิง การเดินทาง การเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ชื่อของ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวใช้จ่ายไปกับค่า ชื่อของมากที่สุด รองลงมาคือ อาหารและเครื่องดื่ม ที่พักอาศัย ค่าเดินทาง ค่าความบันเทิง และค่าเที่ยวชมที่ต่างๆ ตามลำดับ

6) ความต้องการกิจกรรมการบริการแต่ละประเภท

วัดความต้องการของนักท่องเที่ยวจำนวน 150 คนที่เข้ามาในพื้นที่ศึกษาต่อความต้องการกิจกรรมการดำ เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการของกิจกรรมการดำแต่ละประเภท ซึ่งได้มีการแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ

ต้องการมากที่สุด	แทนค่าด้วย 1
ต้องการมาก	แทนค่าด้วย 2
ปานกลาง	แทนค่าด้วย 3
ไม่ต้องการ	แทนค่าด้วย 4
ไม่ต้องการเลย	แทนค่าด้วย 5

ดังนั้น ค่าระดับของความต้องการต่อกรมใช้กิจกรรมการดำแต่ละประเภทของนักท่องเที่ยวที่คำนวณได้จากผลการสำรวจจากตัวอย่าง ในแต่ละกลุ่มจะมีความหมายดังนี้

ค่าระดับความต้องการโดยเฉลี่ย	ความหมายของระดับความต้องการโดยเฉลี่ย
1.0 - 1.5	ต้องการมากที่สุด
1.6 - 2.5	ต้องการ
2.6 - 3.5	ปานกลาง
3.6 - 4.5	ไม่ต้องการ
4.6 - 5.0	ไม่ต้องการเลย

ซึ่งผลการวิเคราะห์ทัศนคติของนักท่องเที่ยวสรุปได้ดังนี้ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวต้องการอบสมุนไพรมวดตัว มวดฝ่าเท้า (Mean = 2.92), โน้ตคลับ ดิสโกเทค (Mean = 2.78) และกิจกรรมเทศกาลงานประเพณี (Mean = 3.16) ต้องการในระดับปานกลาง แต่เห็นว่ากิจการประเภทเกสต์เฮ้าส์ (Mean=4.19), ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม (Mean=4.07), ร้านขายของที่ระลึก (Mean=3.89), บริษัททัวร์ (Mean=3.53) มีเพียงพอแล้ว ดังตารางที่ 5.18

ตารางที่ 5.18 แสดงความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการค้าแต่ละประเภทในพื้นที่ศึกษา

ประเภทกิจกรรม	ระดับความต้องการ					Missing Data	รวม N = 150	Mean	SD.	ระดับเฉลี่ย
	น้อยที่สุด (5)	น้อย (4)	ปานกลาง (3)	มาก (2)	มากที่สุด (1)					
ที่พัก	62 (41.3)	63 (42.0)	17 (11.3)	4 (2.7)	3 (2.0)	1 (0.7)	150 (100.0)	4.19**	0.89	ต้องการน้อย
ร้านอาหาร / เครื่องดื่ม	46 (30.7)	71 (47.3)	30 (20.0)	3 (2.0)	-	-	150 (100.0)	4.07	0.77	ต้องการน้อย
ร้านขายของที่ระลึก	32 (21.3)	66 (44.0)	44 (29.3)	5 (3.3)	-	-	150 (100.0)	3.89	0.90	ต้องการน้อย
บริษัททัวร์	18 (12.0)	54 (36.0)	64 (42.7)	8 (5.3)	2 (1.3)	4 (2.7)	150 (100.0)	3.53	0.83	ต้องการน้อย
นวดฝ่าเท้า นวดตัว อบสมุนไพร	14 (9.3)	26 (17.3)	51 (34)	40 (26.7)	13 (8.7)	6 (4.0)	150 (100.0)	2.92**	1.10	ปานกลาง
งานเทศกาล ประเพณี	3 (2.0)	21 (14.0)	114 (76.0)	4 (2.7)	-	8 (5.3)	150 (100.0)	3.16	0.48	ปานกลาง
ไนท์คลับ	9 (6.0)	16 (10.7)	61 (40.7)	57 (38.0)	5 (3.3)	2 (1.3)	150 (100.0)	2.78	0.91	ปานกลาง

หมายเหตุ : ** ต้องการมากที่สุด, * ต้องการน้อยที่สุด

สรุปได้ว่านักท่องเที่ยวต้องการกิจการประเภทอบสมุนไพรไทย (Health & Spa) และสถานบันเทิง กิจกรรมงานประเพณีในระดับที่มากกว่าที่พัก ร้านอาหารและอื่นๆ การที่นักท่องเที่ยวไม่มีปัญหาเรื่องที่พักไม่เพียงพอ เนื่องจากว่านักท่องเที่ยวได้มีการจองไว้ล่วงหน้าแล้ว จึงไม่มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนที่พัก แต่ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านคุณภาพมากกว่า เช่น ที่พักซึ่งลักษณะคับแคบ มีเสียงดังรบกวนมากจากนักท่องเที่ยวคนอื่น สำหรับในเรื่องร้านอาหาร ย่านบางลำพูมีร้านอาหาร / เครื่องดื่มมากมาย กระจายอยู่ตามที่ต่างๆ โดยเฉพาะริมถนนจักรพงษ์ ถนนพระอาทิตย์และในซอยรามบุตรี จากการสอบถามถึงความต้องการการให้บริการร้านอาหาร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่คิดว่าเพียงพอแล้ว ขณะที่บางคนคิดว่ามีร้านค้ามากเกินไปและไม่เป็นระเบียบ เช่น ร้านค้าที่ยื่นออกมาบนฟุตบาท หาบเร่ที่มีอยู่ริมถนน จนบางครั้งแย่งฟุตบาทของคน ทำให้คนต้องไปเดินบนถนนเสี่ยงกับการถูกรถชน

สรุปทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกิจการ การค้าการบริการแต่ละประเภท

ทัศนคติต่อการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวของคนในพื้นที่บางลำภูนั้นแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งกลุ่มคนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ คนที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและคนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว นำทัศนคติของชุมชนทั้งสองกลุ่มมาเปรียบเทียบกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจการการค้าการบริการในพื้นที่

ได้ผลสรุปดังนี้ชุมชนที่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวมีทัศนคติเห็นด้วยกับการเปิดกิจกรรมประเภทต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม อินเทอร์เน็ต บริษัทนำเที่ยว ศูนย์สุขภาพ แต่ให้มีสถานให้ความบันเทิงเท่าเดิม

ชุมชนที่ไม่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวมีทัศนคติไม่เห็นด้วยที่จะให้มี เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม อินเทอร์เน็ต บริษัทนำเที่ยวสถานให้ความบันเทิงเพิ่มขึ้น แต่กิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เช่น ศูนย์สุขภาพ สมุนไพรไทย สถานที่แสดงศิลปกรรมไทย ร้านอาหารของที่ระลึก มีเพิ่มขึ้นได้

สำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ศึกษามีทัศนคติที่มีต่อการค้าการบริการคือ ต้องการให้มีเกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม อินเทอร์เน็ต บริษัทนำเที่ยว เท่าเดิม แต่ต้องการกิจการประเภทศูนย์สุขภาพ อพสมุนไพรม และสถานให้ความบันเทิงมากกว่า

แต่ประเภทกิจการการค้าเพื่อการท่องเที่ยวที่ทั้งนักท่องเที่ยว ชุมชน ผู้ประกอบการมีทัศนคติเหมือนกัน คือ ต้องการให้มีเพิ่มขึ้นคือ ศูนย์สุขภาพสมุนไพรไทยและสถานที่จัดศิลปะไทย

ตารางที่ 5.19 ตารางแสดงการเปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจการการค้าการบริการแต่ละประเภท

ธุรกิจการค้าการบริการ	ชุมชน	ผู้ประกอบการ	นักท่องเที่ยว
ที่พัก	ลดลง	เพิ่มขึ้น	เพียงพอแล้ว
ร้านอาหาร / เครื่องดื่ม	เท่าเดิม	เพิ่มขึ้น	เพียงพอแล้ว
ร้านอาหารของที่ระลึก	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	เพียงพอแล้ว
บริษัททัวร์	เท่าเดิม	เพิ่มขึ้น	เพียงพอแล้ว
ศูนย์สุขภาพสมุนไพรไทย	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	ต้องการ
สถานที่แสดงศิลปกรรม พิพิธภัณฑ์	เพิ่มขึ้น	เพิ่มขึ้น	ต้องการ
ไนท์คลับ	ลดลง	เท่าเดิม	ต้องการ

ที่มา : จากแบบสอบถาม ธันวาคม 2544.

5.3.2 ทักษะคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวก

เนื่องจากเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนทั้งหมดมีส่วนร่วมกันในการใช้บริการ การวัดความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อศึกษา ระดับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ละประเภท เพื่อนำมาเสนอแนะสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจะมีและสิ่งที่ไม่ควรจะมีอย่างเร่งด่วนที่สุด ซึ่งได้มีการแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ

ต้องการมากที่สุด	แทนค่าด้วย 5
ต้องการมาก	แทนค่าด้วย 4
ปานกลาง	แทนค่าด้วย 3
ไม่ต้องการ	แทนค่าด้วย 2
ไม่ต้องการเลย	แทนค่าด้วย 1

โดยพบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทโคมไฟส่องถนน ชุมชนต้องการมากขึ้น (Mean=4.03) ขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการเท่าเดิม (Mean=3.25) โทรศัพท์ / ระหว่างประเทศ ชุมชนต้องการมากขึ้น (Mean=4.06) ขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการเท่าเดิม (Mean=3.22) ห้องน้ำสาธารณะ ชุมชนต้องการมากขึ้น (Mean=3.88) ขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการมากขึ้น (Mean=3.89) ถังขยะ ชุมชนต้องการมากขึ้น (Mean=4.27) ขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด (Mean=4.17) ป้ายบอกทางชุมชนต้องการมากขึ้น (Mean=4.20) ขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการมากขึ้น (Mean=3.59) ที่นั่งสาธารณะ ชุมชนต้องการมากขึ้น (Mean=3.9) ขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการมากขึ้น (Mean=3.56) ลวนหย่อม/ ต้นไม้ ชุมชนต้องการมากขึ้น (Mean=4.26) ขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการมากขึ้น (Mean=3.97) ดังตาราง 5.20

ตารางที่ 5.20 แสดงระดับของทัศนคติของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่

สิ่งอำนวยความสะดวก	ชุมชน		นักท่องเที่ยว	
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
โคมไฟถนน	4.03	มากขึ้น	3.25	เท่าเดิม
โทรศัพท์ / ระหว่างประเทศ	4.06	มากขึ้น	3.22	เท่าเดิม
ห้องน้ำสาธารณะ	3.88	มากขึ้น	3.89	มากขึ้น
ถังขยะ	4.27	มากขึ้น	4.17	มากขึ้นที่สุด
ป้ายบอกทาง	4.20	มากขึ้น	3.59	มากขึ้น
ที่นั่งสาธารณะ	3.9	มากขึ้น	3.56	มากขึ้น
สวนหย่อม / ต้นไม้	4.26	มากขึ้น	3.97	มากขึ้น

ที่มา : จากแบบสอบถาม เดือนธันวาคม 2544.

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย คิดจาก การให้ค่าน้ำหนักของแต่ละอันดับ โดยอันดับ 5 มีค่ามากที่สุดเท่ากับ 5, อันดับ 4 มีค่ารองลงมา และ 3 2 1 ตามลำดับ

เห็นได้ว่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนต้องการมากอันดับหนึ่งคือ ถังขยะ เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนต้องการน้อยที่สุดคือ ห้องน้ำสาธารณะ และนักท่องเที่ยวต้องการโทรศัพท์สาธารณะ / โทรศัพท์ต่างประเทศน้อยที่สุด ซึ่งตารางที่ 5.21 แสดงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวต้องการโดยทำการเรียงลำดับดังนี้

ตารางที่ 5.21 แสดงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวต้องการ

ลำดับที่	สิ่งอำนวยความสะดวก	
	ชุมชน	นักท่องเที่ยว
1	ถังขยะ	ถังขยะ
2	สวนหย่อม/ต้นไม้	สวนหย่อม/ต้นไม้
3	ป้ายบอกทาง / สัญลักษณ์	ห้องน้ำสาธารณะ
4	โทรศัพท์สาธารณะ / โทรศัพท์ระหว่างประเทศ	ป้ายบอกทาง / สัญลักษณ์ / แผนที่
5	โคมไฟตามถนน	ที่นั่งสาธารณะ
6	ที่นั่งสาธารณะ	โคมไฟตามถนน
7	ห้องน้ำสาธารณะ	โทรศัพท์สาธารณะ / โทรศัพท์ระหว่างประเทศ

ที่มา : จากแบบสอบถาม เดือนธันวาคม 2544.

หมายเหตุ : ลำดับที่ 1 คือมีความต้องการมากที่สุด, ลำดับที่ 2 รองลงมา และ 3,4.....,7 ตามลำดับ

จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวและชุมชนต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทดังชยะมากที่สุด ดังนั้นจึงควรพัฒนาเริ่มจากความต้องการที่เร่งด่วนที่สุดก่อน แม้ชุมชนจะมีดังชยะแล้วในแต่ละครัวเรือนแต่ดังชยะสาธารณะที่เทศบาลตั้งตามถนนนั้นยังมีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะบริเวณริมถนนรามบุตรีที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านเข้าออกจำนวนมาก มีเกสต์เฮ้าส์ของนักท่องเที่ยวค่อนข้างหนาแน่น ไม่มีดังชยะสาธารณะตั้งไว้บริการสาเหตุเพราะไม่มีร้านค้าใดต้องการให้ตั้งดังชยะสาธารณะไว้ใกล้อาคารของตน เพราะทำให้สกปรกและส่งกลิ่นเหม็น สร้างความไม่พึงพอใจให้แก่ลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการในร้าน ดังนั้น จึงควรหันมาแก้ปัญหาจุดวางดังชยะก่อน

5.3.3 ทักษะคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วในพื้นที่นี้ ซึ่งแบ่งได้เป็น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวประเภทสถานบันเทิง

จากการสอบถามนักท่องเที่ยว 150 คนพบว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อการพักผ่อนจำนวน 105 คน เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ 13 คน รวมทั้งหมด 118 คน และชุมชนทั้งหมดออกความคิดเห็นจำนวน 133 คน

พบว่า ชุมชนเห็นด้วยกับการให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมในพื้นที่ดังต่อไปนี้ ชุมชนอยากให้นักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมงานกิจกรรม วัฒนธรรมประเพณีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.2 รองลงมาคือซื้อของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 27.6 เดินชมสถาปัตยกรรมร้อยละ 26.8 ใช้เวลาอยู่กับคนในท้องถิ่นร้อยละ 13.2 ในดีคลับร้อยละ 1.6 และคาราโอเกะร้อยละ 1.6 ตามลำดับ

สำหรับนักท่องเที่ยวต้องการเดินชมสถาปัตยกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.9 รองลงมาคือ ใช้เวลาอยู่กับคนในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 21.0 ซื้อของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 17.5 ร่วมงานกิจกรรม วัฒนธรรมประเพณีร้อยละ 11.6 ในดีคลับร้อยละ 8.1 คาราโอเกะร้อยละ 0.5 ตามลำดับ

แสดงว่านักท่องเที่ยวต้องการเดินเที่ยวชมอาคาร สถานที่ต่างๆ และใช้เวลาแลกเปลี่ยนทัศนคติกับคนไทย ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่าการท่องเที่ยวในสถานที่บันเทิง เช่น ในดีคลับ ผับ ดิสโกเทคต่างๆ ในขณะที่ชุมชนอยากเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมกิจกรรมงานประเพณีของชุมชนซื้อของที่ระลึก และเดินชมอาคาร สถานที่ต่างๆตามทาง ซึ่งก็เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ด้วยเช่นกัน

สรุปได้ว่า ทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทให้ความบันเทิง

ตารางที่ 5.22 ตารางแสดงทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

กิจกรรม	ชุมชน (ร้อยละ)	นักท่องเที่ยว (ร้อยละ)
เดินชมสถาปัตยกรรม	26.8	40.9
ร่วมกิจกรรมงานประเพณี	29.2	11.6
ซื้อของที่ระลึกฝีมือคนไทย	27.6	17.5
เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับคนในชุมชน	13.2	21.0
ร้องเพลงในคาราโอเกะ	1.6	0.5
กิจกรรมในผับ, ไนต์คลับ	1.6	8.1
จำนวนทั้งหมด (คน)	133	118

จากการสอบถามนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในพื้นที่พบว่า การที่เข้ามาในประเทศไทย นอกจากจะมาเพื่อพักผ่อนแล้ว ก็อยากเรียนรู้ความเป็นอยู่แบบไทยที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของประเทศของตน โดยการเดินชมสถานที่ต่างๆ ตามทางไปเรื่อย ๆ มีชีวิตอย่างเรียบง่ายเป็นส่วนตัว บางครั้งก็อยากคุยกับคนไทย เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็นกัน สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างปกติของชุมชน และทานอาหารไทยที่มีชื่อเสียง ในบางครั้งจะเข้าไปมีส่วนร่วมทำงานประเพณีที่จัดตามเทศกาลบ้าง แต่ยังคงต้องการสถานบันเทิงประเภท Night Clubs ด้วย

ดังนั้นจากการศึกษาสรุปได้ว่า ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนที่ประกอบกิจกรรมการค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เปิดดำเนินการได้ไม่ถึง 1 ปี ได้แก่ ธุรกิจประเภทที่พัก ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก บริษัทธุรกิจนำเที่ยว สถานบันเทิง โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาดำเนินการ โดยการเช่าพื้นที่จากเอกชนรายอื่น และมีรายได้โดยเฉลี่ยมากกว่าชุมชนที่ไม่มีกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนที่ใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย คนสองกลุ่มนี้มีทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน

ในการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบางลำพู ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เกาะรัตนโกสินทร์ คือ ลักษณะการถือครอง ที่มาของรายได้ กิจกรรมการใช้อาคาร กล่าวคือ

ลักษณะการถือครอง พบว่า ผู้ที่มีที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวและต้องการให้รักษาพื้นที่นี้ไว้เพื่อชุมชนหรือเห็นด้วยแต่ควรมีการควบคุมกิจการ

บางประเภท มากกว่าผู้ที่เช่าจากเอกชนรายอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เพิ่งจะย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ได้ไม่ถึง 1 ปี

ที่มาของรายได้ พบว่าคนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวและต้องการให้รักษาพื้นที่นี้ไว้เพื่อชุมชนมากกว่าผู้ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งสนับสนุนการท่องเที่ยวและการเปิดกิจการการค้าอย่างเสรี นอกจากนี้ยังพบว่าคนที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวบางรายเห็นด้วยกับการเปิดกิจการการค้าอย่างเสรีเนื่องจากมีแนวโน้มที่จะดำเนินธุรกิจการค้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ที่กล่าวว่า ผู้ที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวจะหันมาประกอบกิจการในลักษณะนี้บ้าง เนื่องจากธุรกิจท่องเที่ยวทำรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่ารายได้ของผู้ที่ไม่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้คนในพื้นที่บางลำพูต้องการเปลี่ยนแปลงกิจการเพื่อการท่องเที่ยว ดังนั้นพื้นที่บางลำพูมีแนวโน้มว่าจะมีการขยายตัวของธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต⁵

ลักษณะการใช้ประโยชน์จากอาคาร พบว่า ผู้ที่ใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัยอย่างเดียวมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวและต้องการให้รักษาพื้นที่นี้ไว้เพื่อชุมชนหรือเห็นด้วยแต่ควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ผู้ใช้อาคารเพื่อการประกอบกิจการซึ่งเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวและสนับสนุนการเปิดกิจการการค้าอย่างเสรี

ดังนั้นเห็นได้ว่าผู้ที่เช่าพื้นที่จากเอกชนรายอื่น ได้รายได้จากการท่องเที่ยว มีระยะเวลาการอยู่อาศัยไม่นานหรือไม่เกิน 1 ปี ใช้อาคารเพื่อการประกอบกิจการโดยเฉพาะเกี่ยวกับธุรกิจท่องเที่ยว มีทัศนคติเห็นด้วยกับการใช้พื้นที่บางลำพูเพื่อการท่องเที่ยวและสนับสนุนการเปิดกิจการการค้าอย่างเสรี แต่ผู้ใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย และไม่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวหรือเห็นด้วยแต่ควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากผลการศึกษาที่สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องความผูกพันของชุมชนบ้านภาชี จ.ลพบุรี ของปรียานุช ที่กล่าวว่า คนที่เป็นเจ้าของบ้าน หรือมีที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่จะมีความรัก ห่วงแหนต่อที่อยู่อาศัยมากกว่าคนจากที่อื่น¹⁰ เนื่องจากคนจากภายนอกที่ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่บางลำพู เข้ามาเพื่อประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวโดยเฉพาะมีทัศนคติไปในแนวทางเดียวกันคือสนับสนุนการท่องเที่ยวและการเปิดกิจการการค้าอย่างเสรี เพราะจะได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่และชุมชน แต่สำหรับคนในชุมชนที่ใช้อาคารเพื่อการพักอาศัย อยู่ในพื้นที่มานาน มีความรักความผูกพันมากกว่าคนที่เพิ่งเข้ามาในพื้นที่ จึงมี

ความต้องการให้รักษาพื้นที่นี้ไว้เพื่อชุมชน หรือถ้ามีการท่องเที่ยวควรเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์เท่านั้น

นอกจากนั้นยังพบว่าเจ้าของธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มักเป็นคนจากภายนอกและเพิ่งเข้ามาประกอบกิจการในพื้นที่ โดยเฉพาะกิจการเพื่อการท่องเที่ยว และมีรายได้โดยเฉลี่ยมากกว่าชุมชนที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และชุมชนในพื้นที่ที่ไม่ได้รายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มว่าจะประกอบกิจการเพื่อการท่องเที่ยวบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในบริเวณเกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ของนายธรรมรงค์ อุทัยรังษี ที่พบว่า ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเช่น ที่พักของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ บาร์ ไนต์คลับ และบริษัทนำเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นคนจากภายนอกเข้ามาประกอบธุรกิจ ทำให้คนที่มาจากที่อื่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากกว่าผู้ที่อยู่ในพื้นที่ และจะทำให้ผู้ที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวต้องการประกอบกิจการประเภทนี้บ้าง⁷

สำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน เนื่องจากพึงพอใจในสถานที่และราคา แสดงว่าพื้นที่นี้มีลักษณะเด่นคือ เป็นที่พักราคาประหยัดของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งจากการวิจัยของ Bill กล่าวว่า ลักษณะเด่นของพื้นที่ที่สามารถทราบได้จากวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ " จากการสำรวจพื้นที่ที่จะเห็นได้ว่ามีกิจการประเภทที่พักอาศัยประมาณ 20 กว่าแห่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวเห็นว่ายู่ในระดับที่เพียงพอแล้ว แต่คนที่มีธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเห็นว่าควรมีเพิ่มขึ้น แต่ชุมชนเห็นว่าควรมีลดลง

ชุมชนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวไม่ต้องการให้มีกิจการค้าเพิ่มขึ้น เว้นแต่กิจกรรมประเภทอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชน แต่ผู้ประกอบการต้องการให้มีร้านค้าแต่ละประเภทเพิ่มขึ้น และต้องการให้มีกิจกรรมประเภทอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชนเพิ่มขึ้น ขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีกิจการประเภทอบสมุนไพรไทย (Health & Spa) และสถานที่ให้บันเทิง กิจกรรมงานประเพณีในระดับที่มากกว่าที่พัก ร้านอาหาร ซึ่งนักท่องเที่ยวคิดว่าการค้าต่างๆเหล่านี้มีอย่างเพียงพอแล้ว ไม่ต้องการให้มีเพิ่มขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว อยากให้พื้นที่และชุมชนเป็นอย่างที่เป็น ไม่ต้องเพิ่มอะไรหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใดเพื่อนักท่องเที่ยว

สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นการบริการที่ชุมชนทั้งหมดและนักท่องเที่ยวในพื้นที่เข้ามาใช้บริการร่วมกัน สิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนต้องการมากที่สุดคือ ดงชยะ ซึ่งมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวคือ ต้องการให้มีดงชยะเพิ่มขึ้นมากที่สุด พบว่าดงชยะสาธารณะในพื้นที่มีจำนวนไม่มาก มีอยู่เฉพาะบริเวณหน้าปากซอย แต่ไม่มีตามริมถนน หรือบริเวณใน

ชอยรามบุตรileyซึ่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านเข้าออกจำนวนมาก ดังนั้นในขณะนี้จึงอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในพื้นที่มากที่สุดคือ ถึงขยะ สำหรับนักท่องเที่ยวรองลงมาคือ สวนหย่อม/ต้นไม้ ห้องน้ำสาธารณะ ป้ายบอกทางภาษาต่างประเทศ โทรศัพท์ระหว่างประเทศที่มีคุณภาพ

สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาต้องไม่เป็นกิจกรรมที่ขัดกับเอกลักษณ์ของพื้นที่³ และในพื้นที่เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์รัตนโกสินทร์ ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวควรจะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากการสอบถามนักท่องเที่ยวและชุมชนถึงความต้องการให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกิจกรรมประเภทให้ความบันเทิง สรุปคือ นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากิจกรรมประเภทให้ความบันเทิง (แต่ก็ยังมีความต้องการใช้บริการธุรกิจสถานบันเทิง) และชุมชนมีทัศนคติเห็นควรให้มีกิจกรรมประเภทกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากิจกรรมประเภทให้ความบันเทิงด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับพื้นที่ที่อยู่ในเขตอนุรักษ์เกาะรัตนโกสินทร์

สรุปผลการวิเคราะห์และเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิเคราะห์

ผลจากการศึกษาพบว่า ชุมชนในพื้นที่ที่มีทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวแตกต่างกัน แบ่งออกได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวและกลุ่มที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งพบว่ากลุ่มที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้มีการเปิดกิจการการค้าการบริการอย่างเสรี คือชุมชนที่มีลักษณะการใช้อาคารเพื่อประกอบกิจการการค้าการบริการ อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลาไม่นานโดยการเช่าจากเอกชนรายอื่น แต่สำหรับกลุ่มที่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวหรือเห็นด้วยแต่ควรควบคุมกิจการบางประเภท คือ ชุมชนที่ใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย เป็นคนที่อยู่ในพื้นที่มานานหรืออยู่อาศัยตั้งแต่เกิด และไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งพบว่าทัศนคติเรื่องการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมการใช้อาคาร ลักษณะการถือครอง และรายได้จากการท่องเที่ยว

6.1.1 การพัฒนาด้านกิจกรรมการค้าการบริการในพื้นที่

ทัศนคติเกี่ยวกับกิจการการค้าการบริการแต่ละประเภทพบว่า ชุมชนสองกลุ่มมีทัศนคติที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวต้องการให้มีกิจการการค้าการบริการเพิ่มขึ้น แต่กลุ่มที่ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวต้องการให้มีกิจการต่างๆเท่าเดิม หรือลดลง แต่กิจการประเภทงานแสดงศิลปกรรม พิพิธภัณฑสถานที่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันคือ ต้องการให้มีเพิ่มขึ้น

สำหรับทางด้านนักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ส่วนใหญ่การค้าการบริการในพื้นที่ประเภทต่างๆมีอยู่ในระดับที่เพียงพอแล้ว แต่มีความต้องการใช้บริการกิจการประเภทศูนย์สุขภาพ สมุนไพรไทย สถานที่แสดงศิลปกรรม พิพิธภัณฑสถานและสถานที่ให้ความบันเทิง

จากการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวไม่ได้มีความต้องการใช้การค้าการบริการต่างๆเพิ่มขึ้น แต่กลับต้องการให้พื้นที่คงสภาพชุมชนมากที่สุด หรือเข้ามาศึกษาวิถีชีวิต ร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบไทย จากวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวสิ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจในการเดินทางเข้ามาในประเทศไทย คือ ต้องการเข้ามาเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การศึกษาวิถีชีวิตแบบไทย มีส่วนร่วมกับคนไทยในสภาพความเป็นอยู่ปกติ ซึ่งชุมชนที่อยู่มานานก็มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันคือ อยากให้รักษา

สภาพพื้นที่ไว้ให้เป็นที่อยู่ของชุมชนต่อไปหรือถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีการควบคุมกิจการบางประเภทที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่อยู่อาศัยใกล้เคียง เช่น ร้านค้าที่ส่งเสียงดังเวลาค้าคืน หรือร้านค้าที่แอบแฝงด้วยการบริการทางเพศหรือของมีนเมาต่างๆ ซึ่งจากการสอบถามประเภทของธุรกิจการท่องเที่ยวที่ไม่ควรให้มีการขยายตัวในพื้นที่ ได้แก่ เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม บริษัททัวร์ สถานที่ให้ความบันเทิง แม้ว่าผู้ประกอบการต้องการให้มีการค้าบริการบริการมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยและเพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ยังไม่มีความผูกพันกับพื้นที่เหมือนอย่างชุมชนดั้งเดิม ดังนั้นทัศนคติที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวและสนับสนุนการเปิดกิจการการค้าอย่างเสรีก็เพื่อประโยชน์ของตน

อย่างไรก็ตาม พบว่า ร้านขายของที่ระลึก ศูนย์สุขภาพสมุนไพรไทย สถานที่แสดงศิลปกรรม เป็นกิจการที่นักท่องเที่ยวต้องการและชุมชนเห็นว่ามีเพิ่มได้ และเป็นกิจการที่ไม่ขัดแย้งกับเอกลักษณ์ของพื้นที่

6.1.2 การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่

เนื่องจากปริมาณการเข้ามาใช้พื้นที่ของนักท่องเที่ยวและชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกที่สร้างขึ้นมาก ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้พื้นที่ในปัจจุบัน เช่น ปัญหาที่ระบายน้ำที่เล็กเกินไป ปัญหาการจราจรที่ติดขัดในบริเวณโดยรอบเนื่องจากความกว้างของถนนไม่สัมพันธ์กับปริมาณการจราจรที่เข้ามาในพื้นที่ ปัญหาการขาดแคลนที่รองรับสิ่งปฏิกูล พื้นที่สีเขียว ต้นไม้ ม้านั่ง ห้องน้ำสาธารณะ ป้ายบอกทิศทาง เพราะสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เหล่านี้ที่ไม่ใช่แค่ให้บริการแก่ชุมชนเท่านั้นแต่ก็เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการเช่นกัน

สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านของการท่องเที่ยว การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้จากการศึกษาวิจัย คือ ถังขยะสาธารณะ สวนหย่อม/ต้นไม้ให้ความร่มรื่นภายในบริเวณและสวนสาธารณะ ห้องน้ำสาธารณะป้ายบอกทางแก่นักท่องเที่ยวเป็นภาษาสากล และโทรศัพท์ระหว่างประเทศ

6.1.3 การพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

จากทัศนคติของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวสนใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมมากกว่าการท่องเที่ยวประเภทให้ความบันเทิง เช่น การชมอาคาร สถานที่ทางประวัติศาสตร์ การพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นกับคนไทย เข้าไปมี

ส่วนร่วมกับกิจกรรมตามเทศกาล ส่วนน้อยที่มีความต้องการการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อความบันเทิง ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เช่นกัน

ดังนั้น ควรมีการสนับสนุนให้มีกิจกรรมประเภทส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยในพื้นที่ นอกจากนี้จะช่วยให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเรียนรู้ และมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมแบบไทยๆ แล้วยังสามารถช่วยรักษาศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่อีกด้วย

สรุปได้ว่า พื้นที่ศึกษาควรมีการควบคุมกิจการการค้าบริการไม่ให้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น และควบคุมกิจการบางประเภทให้แยกออกจากพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม รักษาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนดั้งเดิมให้มากที่สุด แต่เมื่อไม่สามารถหยุดกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่ลงได้ ก็ควรกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของพื้นที่ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ แต่ทั้งนี้สิ่งที่ควรตระหนักตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ รายได้จากการท่องเที่ยว ที่ควรกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและพื้นที่ด้วย โดยการนำกลับมาพัฒนา อนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ ป้องกันมิให้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นของคนเฉพาะกลุ่ม และระวังไม่ให้เกิดศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของธุรกิจที่ต้องการแต่เพียงรายได้เท่านั้น

6.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ดังนั้นจากการวิเคราะห์ทัศนคติของชุมชนความต้องการของนักท่องเที่ยว จึงขอเสนอแนะเพิ่มเติมตามหลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

- 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวควรพัฒนาไปในเชิงอนุรักษ์ เช่น ชมอาคาร สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เทศกาล งานประเพณีต่างๆ เป็นต้น
- 2) จัดการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค สาธารณูปการให้เพียงพอแก่คนที่เข้ามาใช้พื้นที่ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนคำนึงถึงความจำกัดของพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวด้วย
- 3) ควรมีมาตรการควบคุมกิจกรรมการใช้อาคาร เพื่อมิให้เปลี่ยนแปลงการใช้อาคารจากที่พักอาศัยเป็นกิจกรรมเพื่อการพาณิชย์กรรม ทั้งนี้ต้องมีมาตรการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) กำหนดขอบเขตของกิจการต่างๆอย่างชัดเจน เช่น บริเวณพื้นที่ธุรกิจการท่องเที่ยว บริเวณพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม บริเวณสถานที่ราชการสำคัญต่างๆ

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

- 1) ศึกษาหาปัจจัยในการกำหนดขอบเขตบริเวณกิจการการค้าการบริการการท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้กิจกรรมเพื่อการพาณิชย์ขยายตัวเข้าสู่ชุมชนดั้งเดิม โดยกำหนดบริเวณต่างๆอย่างเป็นสัดส่วน เพื่อการใช้ที่ดินที่เป็นระเบียบ และไม่ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ชุมชน
- 2) ศึกษาความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เพื่อสามารถจำกัดจำนวนประชากรที่เข้ามาใช้ในพื้นที่ ให้เหมาะสมกับทรัพยากรในพื้นที่ สาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- ¹ ดุษฎี ทายตะคุ. วิวัฒนาการกรุงรัตนโกสินทร์ : การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการใช้ที่ดินในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.
- ² ธวัช เอี่ยมเจริญ. "บทบาทที่พิกแบบประหยัดสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนเมือง กรณีศึกษาบริเวณ ถนนข้าวสาร." วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2535.
- ³ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การวางแผนการกำหนดนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. มกราคม 2542. หน้า 2-5
- ⁴ ประชาคมบางลำพู. ประวัติบางลำพู. ปี 2540. หน้า 1
- ⁵ หน่วยงานวิจัย, สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. บทบาทของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย. 2520. หน้า 176 – 186.
- ⁶ ประชุม สุวัตดี. รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างงานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2525.
- ⁷ ธรรมรงค์ อุทัยรังษี. "ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในบริเวณเกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ⁸ อภิชัย กาบทอง. "กระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบชุมชนในกรุงรัตนโกสินทร์ : กรณีศึกษาย่านบางลำพู." วิทยานิพนธ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2542.
- ⁹ ปรีชา อุปโยธิน และสุรียา วีรวงศ์. ผลกระทบของการท่องเที่ยวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. หน้า 91-100.
- ¹⁰ มณฑล จันทร์แจ่มใส. "การศึกษาทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว กรณีศึกษา เกาะมุก จังหวัดตรัง." วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. ปี 2541. หน้า 19-20.
- ¹¹ Bill Bramwell, "User satisfaction and product development in urban tourism." School of Leisure and Food Management, Sheffield Hallam University, Printed in Great Britain. 1998. pp. 38.
- ¹² Cis street Furniture. [Online]. Available : <http://www.cis-streetfurniture.co.uk/Master-pages/home.html>. 1996.

- ¹³ ปิยนุช คงวิทยากุล. "ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมของเกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี." วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมือง มหาวิทยาลัย ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540. หน้า 11.
- ¹⁴ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. วิธีการจัดทำสถิติทางการท่องเที่ยว. ปี 2535. หน้า 4,5-8.
- ¹⁵ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. รายงานสถิติประจำปี 2541.
- ¹⁶ สิรินาท นุ้ยเหล็ก. "การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดภูเก็ต." วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์, 2541. หน้า 66-67.
- ¹⁷ ประดับ เรียงประยูร. "การศึกษาแนวทางพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชัน." วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหิดล. ปี 2541. หน้า 10-12.
- ¹⁸ วลีษฐ พรหมบุตร. "การศึกษาองค์ประกอบทงกายภาพของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองพัทยา." วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539. หน้า 21-22.
- ¹⁹ ปรียานุช วิริยราชวัลลภ. "ความผูกพันต่อชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านสี จ.ลพบุรี." วิทยานิพนธ์สังคมและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- ²⁰ ดักลาส เวบสเตอร์. "มิติของการพัฒนา." ใน การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองในประเทศไทย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 21-22 มิถุนายน 2541. หน้า 2-3
- ²¹ สุภาพร มากแจ้ง. หลักมคฺเทศก์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2534. หน้า 3.
- ²² Burkart and Medlik. Tourism : Past Present and Future. London: Heinemann. 1985.
- ²³ Dr.Richard A.Engelhardt. "Sustainable Heritage Management and Tourism In the Asia and Pacific Region." UNESCO, International Ecotourism Conference, Srinakrarinwirot University, Bangkok, Thailand, Sep7-8, 2000.
- ²⁴ Vincent Tabuteau. "Sustainable Development and Cultural Conservation." PATA. International Ecotourism Conference, Srinakrarinwirot University, Bangkok, Thailand, Sep7-8, 2000.

- ²⁵ Greg Rimes. "Australian Consul General." International Ecotourism conference, Srinakrarinwirot University, Bangkok, Thailand, Sep7-8, 2000.
- ²⁶ RAFAEL MARKS, "Conservation and Community : The Contradictions and Ambiguities of Tourism in the Stone Town of Zanzibar." HABITAT INTL., Great Britain. Vol.20, No. 2, pp.265 - 278. 1996.
- ²⁷ S. Cantacuzino, "Blueprint for Conservation in the Third World", Mimar 24(1987), pp. 19 – 25 ; Feilden(1985). See note 9.
- ²⁸ สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. "เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์." 22-23 สิงหาคม 2544. หน้า 73-76.
- ²⁹ สำนักงานคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า. แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร. หน้า 3-6.
- ³⁰ Ploenpote, A. "Campaign launched against master plan for development." Bangkok Post. 11 Dec 2001. pp. 4.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

12. ด้านนักท่องเที่ยวต้องการการค้าบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่อไปนี้
ท่านคิดว่าควรจัดให้มีประเภทการค้าบริการต่อไปนี้อย่างไร

	ควรให้มีเพิ่ม ขึ้นมากที่สุด	ควรให้มี เพิ่มขึ้น	ควรให้มี เท่าเดิม	ควรให้มี น้อยลง	ไม่ควรให้มี เลย
ธุรกิจการค้า					
เกสต์เฮ้าส์					
ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม					
ร้านขายของที่ระลึก					
บริษัททัวร์					
ศูนย์สุขภาพ สมุนไพรไทย					
สถานที่แสดงวัฒนธรรม ประเพณี					
สถานที่ให้บริการยามค่ำคืนเช่น ผับ เทค					
การบริการ					
ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว					
สถานีตำรวจ					
สิ่งอำนวยความสะดวก					
โคมไฟถนน					
โทรศัพท์/ ระหว่างประเทศ					
ที่โล่ง / สวนสาธารณะ					
ถังขยะ					
ป้ายบอกทาง/ ชาวสารแก่นักท่องเที่ยว					
ม้านั่งข้างทาง					
ต้นไม้ / ดอกไม้					
อื่นๆ.....					

ส่วนที่ 3 ทศนคติเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

13. ถ้านักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่นี้ ท่านคิดว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทใดที่ควรจะมี

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ชมความงาม ความเก่าแก่ของอาคารบ้านเรือน	☐ คาราโอเกะ
☐ ร่วมกิจกรรม เรียนรู้เทศกาล งานประเพณี	☐ ไนต์คลับ, บาร์
☐ ชื่อของที่ระลึกฝีมือคนไทย	☐ การพนัน
☐ เข้าไปมีส่วนร่วมกับความบันเทิงในชุมชน	☐ อื่นๆ.....

ส่วนที่ 4 ผลกระทบที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในชุมชน

14. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ของท่าน

	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เฉยๆ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ท่านได้เรียนรู้จักชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของคนต่างชาติมากขึ้น					
2. ชุมชนเกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ					
4. ชุมชนมีรายได้มากขึ้นจากการท่องเที่ยว					
3. มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่นี้มากเกินไป บางครั้งรู้สึกไม่ส่วนตัว					
4. ท่านสัมผัสว่าคนในชุมชนยังคงมีความรัก ความผูกพัน มีน้ำใจต่อกัน และกันเหมือนเดิม					
5. เกิดปัญหาเสเพลติดมากขึ้น					
6. มีกิจการเกี่ยวกับการให้บริการทางเพศมากขึ้น					
7. ควรจะมีการจัดกิจกรรมทางประเพณีต่างๆตามเทศกาล					
8. การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหาขยะ การจราจรติดขัด นักท่องเที่ยวส่งเสียงดังรบกวน					
9. ควรมีการจัดการร้านค้า หาบเร่ แผงลอยหรือธุรกิจบางอย่างให้เป็นสัดส่วน ไม่ให้ล้ำที่ดินสาธารณะ					
10. ควรมีการแยกกิจกรรมการบริการบางประเภทของนักท่องเที่ยวออกจากที่ชุมชนพักอาศัย					

ขอบคุณค่ะ

Questionnaire for Foreign Tourists

Personal Data

1. Sex Male Female
2. Age Under 15 15 - 24 25 - 34
 35 - 44 45 - 54 55 - 64 65 and more
3. Nationality.....Country of residence.....
4. Occupation Unemployed Student
 Government Officer Private Company
 Own Business Other : Specify.....
5. Total monthly income before deductions.
 Below US\$1,000 US\$1,001 - 2,000 US\$2,001 - 3,000
 US\$3,001 - 4,000 US\$4,001 - 5,000 5,001 and above

Tourist Travel

6. This is your First time Second time
 Third (or more) trip to Thailand
7. You are traveling Alone With friend
 With husband / wife Other : Specify.....
8. How many people are there in your group? (including yourself).....
9. Did you book your travel to Thailand ?
 Yourself With Tour Agency in Thailand
 With tour Agency in your country
 Other : Specify.....
10. Your purpose of visiting Thailand (You can select more than one)
 Rest / recreation Business
 Shopping Convention/ Conference/ Exhibition
 Study Visiting friends/ Relations
 Other : Specify.....
11. On this trip, you stay in Thailand for.....days.
 In Bangkok for days, in other cities : specify
 1.for.....days
 2.for.....days
 3.for.....days

14.2.2 How much will you spend per day in Bang Lumphu?

	Amount (Baht)
Accommodation	
Food & Beverage	
Entertainment	
Local Transportation	
Sightseeing	
Shopping	
Other Expenses.....	
Total	

C. Living in Bang Lumphu or Just passing through this area.

Thank you very much . Good Bye. Have a nice Life

15 Feelings about Thai people and Bang Lamphu

Please indicate your level of attitude towards the following statements.

	Strongly agree	Agree	uncertain	Disagree	Strongly disagree
It's easy to find accommodation					
There are many good restaurants which are delicious, clean and cheap.					
There are many good souvenir shops in Bang Lamphu					
Thai travel agents are good.					
You want to try health & spas.					
You want to see Cultural festivals there.					
There is too much Night Entertainment here.					
Information about Bang Lamphu is difficult to get.					
Sometimes you are worried about personal safety.					
Air pollution is bad in Bang Lamphu					
It is difficult to communicate with Thai people					

16 What are the main problems staying in Bang Lamphu? Please recommend improvements.

Problems

Recommendations

1.....

2.....

What do you think about supply of facilities

17 What are your opinions concerning supply of facilities

I want.....	Much more	More	The same	Less	Much Less
Street Lighting					
Phone Points					
Parking Spaces					
Garbage Bins					
signage to tourist attractions.					
Public Seating					
Plant life					
Other.....					

18 What additional services/facilities would you like to see here. (Please name by priority)

1.....

2.....

19 Do you agree with the proposal to move residents out of this area to make way for trees, lawns and souvenir shops. () agree () disagree

Thank you very much.

ประวัติผู้เขียน

นางสาวพนารัตน์ ไม่หลงชั่ว เกิดวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2518. กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต (เกษตรศาสตร์) จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปีการศึกษา 2539. และเข้าศึกษาต่อในภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม ที่สถาบันเดิม ในปีการศึกษานั้น.